

Puhuttu ja tehty nainen kahdessa kulttuurissa

Diskurssianalyysi naisena olemisen merkityksistä nuorten afgaaninaisten puheessa

ELINA SALKOLAHTI

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Sosiaalityön pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2011

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

SALKOLAHTI, ELINA: Puhuttu ja tehty nainen kahdessa kulttuurissa. Diskurssianalyysi naisena olemisen merkityksistä nuorten afgaaninaisten puheessa

Pro gradu -tutkielma, 84 s., 1 liites.

Sosiaalityö

Ohjaaja: YTT Suvi Raitakari

Huhtikuu 2011

Tämä tutkielma tarkastelee nuorten afgaaninaisten tapoja puhua naisena olemista. Tutkimuksessa kysytään, millaisia diskursseja maahanmuuttajanaiset käyttävät puheessaan naisena olemista. Metodisia apukysymyksiä ovat, millaisia kulttuurisia resursseja diskurssien muodostamisessa hyödynnetään ja millaisia naisrepresentaatioita diskurssit mahdollistavat. Aineistona on kahdella ryhmähaastattelulla kerätty seitsemän naisen haastattelu, joka on analysoitu käyttäen diskurssianalyysiä. Tutkimuksen teoreettinen lähtökohta on naisena olemisen konstruointi kulttuurisesti ja diskursiivisesti. Olennaisia ovat aineiston kulttuurisensitiivinen lähestymis- ja lukutapa, jotka korostavat kielenkäytön kontekstien merkitystä. Haastatteluaineiston konteksteja ovat kulttuurinen makrokonteksti sekä kielellinen ja vuorovaikutuksellinen mikrokonteksti. Tutkielman erityisenä kontekstina on afgaanikulttuurin ja suomalaisen kulttuurin yhtymäkohta, jossa nuoret afgaaninaiset elävät ja luovat ymmärrystä naisena olemisesta.

Diskurssianalyysin tuloksena erottuvat kahdenlaisen naisen, perinteisen afgaaninaisen ja modernin naisen, representaatiot. Afgaaninaista tuottavat diskurssit ovat yhteisöön kuulumisen, kestämissen, kunniallisuuden, naisen itseisarvon ja ongelmallisen kulttuurin puhettavat. Nämä diskurssit hyödyntävät afgaanikulttuurin resursseja, joita ovat yhteisön ja miehen arvostus, kulttuuriset hyvän naisen odotukset, naisen kunniallisuus ja islaminuskon mukanaan tuomat haasteet kahdessa kulttuurissa eletävään arkeen. Diskurssien resursseina hyödynnetään myös sukupuolihierarkioita, kuten naisen eriarvoista paikkaa yhteisössä mieheen nähden. Modernia naista tuotetaan puolestaan vapauden, sukupuolineutraaliuden, itsenäisyyden ja luovimisen diskurssien avulla, joiden lähtökohtana on naisen vapaus, päätösvalta ja ihmisuus. Moderni nainen määrittyy afgaaninaista vahvemmin suomalaisen kulttuurin kontekstissa. Nuoret afgaaninaiset tuottavat modernia naista rohkein ja kriittisin diskurssein, jotka raivaavat uudenlaista tilaa määrittellä vapaata naista. Kahden kulttuurin yhtymäkohta antaa maahanmuuttajanaishille mahdollisuuden määrittellä naiseutta vapaammin ja laaja-alaisemmin kuin perinteisen afgaanikulttuurin konteksti. Tulosten valossa naiseus on neuvottelukysymys, ja naisena olemisen puhettavat ovat mahdollisuuksia tuottaa naiseutta yhtäältä perinteisellä ja toisaalta uudella, modernilla ja kriittiselläkin tavalla.

Tutkimuksen tarkoituksena on nostaa esille epäkohta, jossa suomalaisessa maahanmuuttokeskustelussa kuuluu etupäässä kantaväestön ääni. Niin ikään maahanmuuttokeskustelua leimaa ongelmakeskeisyys ja kahtiajakautuminen ilmiötä vahvasti puolustamiseen ja vastustamiseen. Tutkielmalla pyritään antamaan ääni nuorille maahanmuuttajanaishille, joilla on vaarana jäädä yhteiskunnan marginaaliin ikänsä, sukupuolensa ja maahanmuuttaja-asemansa vuoksi. Tutkielmassa korostetaan tutkimuseettisiä valintoja aineiston arkaluonteisuuden vuoksi. Etiikkaa tarkastellaan kulttuurisensitiivisyyden, feministisen etiikan ja sosiaalityön etiikan näkökulmista. Eettisten valintojen yhteydessä pohditaan myös muun muassa tutkimushaastatteluihin liittyviä kielikysymyksiä, ymmärtämisen problematiikkaa sekä lupausta äänen antamisesta.

Maahanmuuttajien määrä lisääntyy Suomessa ja näin monikulttuuristen seikkojen huomioiminen sosiaalityössä korostuu. Sosiaalityön toimijoille tutkielma avaa näkökulmia monikulttuurisuuteen työn voimavarana. Kulttuurisensitiivisellä suhtautumisella käytännön työtä kohtaan tarkoitetaan sekä työntekijän omien kulttuuristen lähtökohtien että asiakkaan kulttuuristen resurssien huomioimista.

Asiasanat: nuori afgaaninainen, naisena oleminen, maahanmuuttaja, diskurssianalyysi, kulttuurisensitiivisyys

UNIVERSITY OF TAMPERE
School of Humanities and Social Sciences

SALKOLAHTI, ELINA: Spoken and rendered woman in two cultures. Discourse analysis of meanings of being a woman in young Afghan females' talk

Master's Thesis, 84 p., 1 appendix page

Social work

Supervisor: Suvi Raitakari, PhD

April 2011

This master's thesis evaluates the ways young Afghan females talk about being women. The main question is what type of discourses the immigrant women use in their talk when they construct of being woman. In addition, the methodological questions are how the women make use of the cultural resources in forming discourses and what kind of presentations of being a woman the discourses unveil. The empirical data was collected through two group interviews which included seven women. The data was analyzed by using discourse analysis. The theoretical starting point of the study is to construct culturally and discursively what it is to be a woman. It is essential that the data is approached and evaluated in culturally sensitive way that highlights the meanings of context in talk. In data collected through interviews, the contexts are cultural macro context and linguistic and interactive micro context. The specific context of this thesis is the interface of Afghan and Finnish cultures in which the young Afghan women live in and also form their understanding of being woman from.

The findings of the discourse analysis are that there are two ways how the woman is represented; a traditional Afghan woman and a modern woman. The ways which the Afghan woman is represented are the discourses of being part of a community, coping, respectability, the self-value of being a woman and the problematic culture. These discourses utilize the resources of Afghan culture such as respecting the community and the male, the cultural expectations of a good woman, honorableness and the challenges of living as a Muslim in a non-Islamic country. Gender hierarchies, such as the unequal position of women in society are also utilized as resources in these discourses. The modern woman is constructed through discourses of freedom, gender neutrality, independence and navigating, which are based on women's freedom, authority and humanity. The modern woman is more firmly described than the Afghan woman in the context of Finnish culture. The young Afghan females represent the context of a modern woman with daring and critical discourses hence creating new definitions for liberated women. The interface of the two cultures, Finnish and Afghan, offers the young immigrant women a new possibility to define being a woman more freely and broadly than is possible in the context of traditional Afghan culture. Therefore, based on the analysis, the research reveals that, being woman is a question of negotiation. The discourses are possibilities to present womanhood on the one hand in a traditional way but on the other hand in a modern, even somewhat critical way.

The aim of the thesis is to highlight a flaw that is present in the discussions in Finland concerning immigrants; the voice that is heard is primarily of Finns not the immigrants themselves. Also the focus and the emphasis of discussions on immigration are often on the problems. This study aims to give voice to the young immigrant females who are in danger of being marginalized because of their age, gender and immigrant status. As the data is sensitive in its nature, ethical matters and considerations are highlighted in this thesis. The research ethics are considered and evaluated from three different perspectives; cultural sensitivity, feminist ethics and social work ethics. The evaluation of the ethics of the study also takes into careful consideration the challenges presented

by language in the interviews, the considerations on understanding these women and the promise to 'give voice' to them.

The number of immigrants is increasing in Finland, and therefore the multicultural issues are highlighted also in social work. This study offers social workers a perspective to view multiculturalism as a resource in their everyday work. Taking into account cultural sensitivity in practical social work requires considering the social worker's own cultural origins as well as the client's cultural resources.

Key words: young Afghan female, being woman, immigrant, discourse analysis, cultural sensitivity

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	1
2 NUORET MAAHANMUUTTAJANAISET KAHDESSA KULTTUURISSA	4
2.1 KULTTUURI MAAILMANKUVAN MUOKKAAJANA	4
2.2 USKONTO ELÄMÄN VAIKUTTAJANA	7
2.3 HAASTEELLINEN POSITIO KULTTUURIEN YHTYMÄKOHDASSA	10
2.4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	12
3 TUTKIMUKSEN AINEISTO JA ETIIKKA	16
3.1 AINEISTONA NUORTEN AFGAANINAISTEN RYHMÄHAASTATTELUT.....	16
3.2 SUOMI HAASTATTELUJEN KIELENÄ	19
3.3 TUTKIMUKSEN EETTISET KYSYMYKSET JA HAASTEET	22
4 NAISENA OLEMISEN DISKURSIIVINEN TUTKIMUS.....	27
4.1 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA AINEISTON LUENTATAVAT.....	27
4.2 DISKURSSIANALYYSIN PERUSLÄHTÖKOHDAT JA SOVELTAMINEN	28
4.3 AINEISTON RAJAAMINEN JA DISKURSSIEN NIMEÄMINEN	32
5 PERINTEISTÄ AFGAANINAISTA TUOTTAVAT PUHETAVAT.....	34
5.1 YHTEISÖÖN KUULUMISEN DISKURSSI.....	34
5.2 KESTÄMISEN DISKURSSI.....	37
5.3 KUNNIALLISTUUDEN DISKURSSI	39
5.4 NAISEN ITSEISARVON DISKURSSI.....	41
5.5 ONGELMALLISEN KULTTUURIN DISKURSSI.....	43
6 MODERNIA NAISTA TUOTTAVAT PUHETAVAT.....	49
6.1 VAPAUDEN DISKURSSI	49
6.2 SUKUPUOLINEUTRAALIUDEN DISKURSSI.....	51
6.3 ITSENÄISYYDEN DISKURSSI.....	53
6.4 LUOVIMISEN DISKURSSI	57
7 HAASTEITA, HARMONIAA JA MAHDOLLISUUKSIA TUOTTAAN NAISTA TOISIN	64
8 TUTKIMUSPROSESSIN REFLEKTIO.....	68
LÄHTEET.....	76
LIITE 1	85

1 Johdanto

Suomalaisessa maahanmuuttokeskustelussa sukupuolinäkökulmaa ei ole toistaiseksi otettu laajasti huomioon, vaikka monet maahanmuuttoon liittyvät ilmiöt on havaittu sukupuolittuneiksi (Forsander 2007). Maahanmuuttajanaisten ja -miesten muuttosyyt sekä elämä uudessa kotimaassa kulkevat usein eri ratoja muun muassa perheiden sukupuoliroolien vuoksi; miehet ovat esimerkiksi naisia aktiivisempia yhteiskunnallisesti. Noin puolet Suomeen tulevista maahanmuuttajista on naisia ja heistä suurin osa on nuoria (Martikainen & Tiilikainen 2007, 15.)

Motivaatio ja idea tämän tutkimuksen tekemisestä liittyvät epäkohtaan, jossa lähes aina vain kantaväestön¹ jäsenet arvioivat maahanmuuttajien elämää, sopeutumista ja mahdollisia ongelmia. Maahanmuuttajien omat äänet kuuluvat keskusteluissa harvoin². Sen lisäksi että suomalainen kantaväestö puhuu maahanmuuttajien suulla, maahanmuuttoon liittynyt viimeaikainen keskustelu on saanut pääosin negatiivisia muotoja. Erityisesti median ongelmakeskeinen retoriikka maahanmuuttajista on ollut omiaan lisäämään kantaväestön negatiivista suhtautumista ja tekemään ulkomaalaistaustaisten ihmisten olot väheksytyiksi. (Esim. Keskinen & Rastas & Tuori 2009³.) Olen itse kantaväestön edustaja, mutta pyrin kulttuurisensitiivisellä tutkimusotteellani antamaan äänen maahanmuuttajanaيسille. Tutkimuksen lähtökohta on feministinen tutkimusperinteen tavoite tehdä näkymätön näkyväksi. Vaikka ajatus on ehkä osaltaan kliseinen, on se erittäin ajankohtainen ja tärkeä tämän päivän monikulttuuristuvassa Suomessa. Mikäli maahanmuuttajanaisten tilanteita ei tunneta, heidän voimavarojaan ei osata ottaa huomioon. Suomalainen hyvinvointivaltio ylpeilee tasa-arvolla ja naisten hyvällä asemalla. Sen tulisi ulottua myös nuoriin maahanmuuttajanaisiin, joilla on uhka joutua yhteiskunnan marginaaliin. Tämä työ pyrkii osaltaan tuomaan nuoret maahanmuuttajanaiset maahanmuuttokeskustelun keskiöön.

Tutkielma avaa nuorten afgaanitaustaisten maahanmuuttajanaisten tuottamia merkityksiä naisena olemisesta. Lähtöolettamuksena on, että naiset elävät kahden, suomalaisen ja afganistanilaisen, kulttuurin yhtymäkohdassa. Tutkimuksessa kysyn, millaisia puhetapoja nuoret naiset käyttävät puhuessaan naisena olemisesta. Määrittelen naiseuden kulttuurisena ja diskursiivisena

¹ Käytän kantaväestö -termiä ollen tietoinen sen problemaattisuudesta. Työssäni viittaan termillä Suomessa syntyneisiin ja asuviin ihmisiin, joilla ei ole maahanmuuttajataustaa.

² Parannusta tilanteeseen on tuomassa muun muassa siirtolaisparlamentti, johon Suomessa asuvat maahanmuuttajat saavat äänestää 50 edustajaa keuhällä 2011. Parlamentin odotetaan vakiinnuttavan asemansa mielipidevaikuttajana ja kannanottajana maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. (Berner & Hannula 2010.)

³ Teos on kattava julkaisu ongelmalähtöisestä maahanmuuttokeskustelusta 2000-luvun alun Suomessa.

neuvottelukysymyksenä. Aineiston analyysi nojaa ajatukseen kielenkäytön, sosiaalisen toiminnan ja kulttuurin yhteen kietoutumisesta.

Tutkimuskysymyksenä on, millaisia diskursseja nuoret afgaaninaiset käyttävät puhuessaan naisena olemisesta. Apukysymyksinä ovat lisäksi, millaisia kulttuurisia resursseja diskurssien muodostamisessa hyödynnetään ja millaisia naisrepresentaatioita diskurssit mahdollistavat. Vastaaminen näihin kysymyksiin edellyttää yhteiskuntatieteiden rajoja ylittävää tieteidenvälistä tutkimusotetta. Tarkastelen naisena olemisen puhetapoja ja perusteluja kulttuurintutkimuksen, feministisen tutkimuksen ja diskurssitutkimuksen viitekehyksissä.

Tutkimusta varten haastattelin seitsemää 21–24-vuotiasta nuorta naista, jotka kaikki olivat muuttaneet Afganistanista Suomeen pakolaisina varhaisessa nuoruusiässä. Ryhmähaastatteluja toteutin kaksi, joista toisessa oli neljä ja toisessa kolme haastateltavaa. Haastattelumetodina käytin avointa teemahaastattelua.

Tutkielman tavoitteena on lisätä sosiaalityöhön tietoa siitä, millaisia naisena olemisen diskursseja omasta kotikulttuurista⁴ radikaalisti poikkeavassa kontekstissa tuotetaan. Toivon tutkielman hyödyttävän sosiaalityöntekijöitä maahanmuuttaja-asiakkaiden kohtaamisessa ja kulttuurisensitiivisyyden omaksumisessa. Pyrin näin edesauttamaan eri kulttuurien näkemistä sosiaalityön voimavarana. Toivon, että tutkielma auttaa käytännön sosiaalityöntekijöitä tiedostamaan omat kulttuuriset lähtökohtansa. Tulkitessaan muita kulttuureja sosiaalityöntekijä tarvitsee kykyä hahmottaa omat kulttuuriset lähestymistapansa ja mahdolliset ennakkoluulonsa, sillä hän on itsekin kulttuurinen toimija.

Kulttuurisensitiivisyydellä tarkoitan tavoitetta kohdata nuoret naiset mahdollisimman ennakkoluulottomasti. Viitataan sillä myös pyrkimykseen välttää suomalaisen tai afgaanikulttuurin arvottamista. Tutkimuksen haastatteluihin osallistuneet nuoret naiset ovat muslimeja, jotka länsimaissa nähdään usein ”hunnutetuiksi” ja alistetuiksi (Dahlgren 1999, 87–88). Tutkimuksessa pyrin unohtamaan tämänkaltaiset ennakkokäsitykset. Vaikka islam nähdään patriarkaalisena ja usein sukupuolten tasa-arvoa uhkaavana, suhtaudun siihen neutraalisti. Esittelen islamin pääperiaatteita tutkimuksen taustoittamiseksi, mutta annan nuorten afgaaninaisten itse määrittellä uskontonsa vaikutukset naisena olemiseen. Tutkielma pyrkii siis ottamaan etäisyyttä niihin

⁴ Kotikulttuurilla tarkoitan afgaanikulttuuria.

ennakkokäsityksiin, joiden mukaan maahanmuuttajanaisten elämä olisi sorrettua ja alistettua. Naisten näkeminen passiivisina ja alistettuina kätkee heidän oman potentiaalinsa ja saattaa estää heitä toimimasta aktiivisina yhteiskunnan jäseninä (Lehtomäki 2008). Tutkimus perehdyttää sukupuolisidonnaisiin olettamuksiin ja avaa edellä kuvattuja stereotypioita. Näin syntyy uusia tapoja ajatella naisena olemista.

Tutkielman nimi on *Puhuttu ja tehty nainen kahdessa kulttuurissa*. Nimen taustalla on ajatus naisena olemisen määrittymisestä puheessa ja tätä kautta sosiaalisen todellisuuden konkretisoitumisesta puhetavoin. Kulttuurinen nainen tehdään siis mahdolliseksi puheteoin, ja vain puhumalla konstruoitu nainen on mahdollinen ja olemassa oleva. Työ rakentuu kahdeksasta luvusta. Johdannon jälkeen keskityn avaamaan työn teoreettisen viitekehyksen. Kolmannessa luvussa esittelen puolestani tutkimuksen aineiston ja pohdin päätöstäni toteuttaa haastattelut suomeksi. Käyn läpi myös tutkimuseettisiä valintoja, joiden merkitys korostuu tutkielmassa. Luvun neljä olen varannut diskurssianalyysin teorian ja keskeisten käsitteiden tarkastelulle sekä diskurssianalyysin soveltamistapojen esittelylle. Luvut viisi ja kuusi ovat aineiston analyysilukuja. Analyysi jakautuu kahteen osaan; viidennessä luvussa esittelen afgaaninaista tuottavat ja kuudennessa luvussa modernia naista tuottavat diskurssit. Molemmat analyysiluvuista päätän omaan yhteenvetoon, ja tiivistän tutkimustulokset vielä työn seitsemännessä luvussa. Kahdeksannessa luvussa keskityn tutkimusprosessin reflektointiin.

2 Nuoret maahanmuuttajanaiset kahdessa kulttuurissa

2.1 Kulttuuri maailmankuvan muokkaajana

Kutsun tähän tutkimukseen osallistuneita haastateltavia *nuoriksi naisiksi* heidän oman toivomuksensa mukaan sekä yhteisen neuvottelumme tuloksena (ks. myös Lehtomäki 2008). Tutkittavien kutsuminen ainoastaan tytöiksi tai ainoastaan naisiksi ei kuvaisi haastatteluihin osallistuneita riittävästi. Osa haastateltavista kertoi tuntevansa itsensä naisiksi, osa tytöiksi ja osa joksikin siltä väliltä. Olen päätenyt käyttämään *nuoret naiset* -käsiteparia kompromissina.

Käytän työssäni maahanmuuttaja-käsitettä⁵ kuvaamaan tutkimukseen osallistuneiden nuorten naisten taustaa. He ovat kaikki Afganistanista Suomeen muuttaneita pakolaisia⁶. Koska tutkimus fokusoituu kahden kulttuurin yhtymäkohdassa tuotettuihin naiseuden merkityksiin, pidän maahanmuuttaja-termin käyttöä olennaisena⁷. Käytän pakolainen-termin sijasta maahanmuuttajan käsitettä siksi, että tutkimuksen haastatteluissa nuoret naiset itse kuvasivat itseään maahanmuuttajina, eivät pakolaisina. Aineistossa naiset pohtivat maahanmuuttaja-termiä useasti sekä kysyttäessä että oma-aloitteisesti.

Maahanmuutossa tehdään usein ero vapaaehtoisen ja pakotetun muuton välillä, esimerkiksi Suomessa erotellaan humanitäärinen ja työperäinen maahanmuutto (esim. Jaakkola 2009). Pakolaisuus perustuu pakkoon paeta kotimaasta. Siihen liittyy usein traumaattisia kokemuksia sekä vain vähän mahdollisuuksia kohdemaan valintaan (Martikainen & Tiilikainen 2007, 22). Tästä syystä pakolaiset ovat lähtökohtaisesti heikossa asemassa uudessa kohdemaassaan. Maailmassa on tällä hetkellä noin 20,6 miljoonaa välittömän avun tarpeessa olevaa ihmistä, joista noin 10,4 miljoonaa on pakolaisia. Kaikista maailman pakolaisista 80 prosenttia on naisia ja lapsia. Maailman

⁵ Maahanmuuttaja on yleiskäsite, joka kuvaa eri syistä maahan muuttaneita ihmisiä (esim. Rätty 2002). Kattava katsaus maahanmuuttoon liittyviin termeihin ja ilmiöihin löytyy esimerkiksi Anna Rastaa, Laura Huttusen ja Olli Löytyn (2005) toimittamasta Suomalainen vieraskirja: kuinka käsitellä monikulttuurisuutta -teoksesta.

⁶ Pakolainen on maahanmuuttaja-termin alakategoria (Rätty 2002; Martikainen & Tiilikainen 2007). Se tarkoittaa Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeusjulistuksen (1993) ja taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (1967) mukaan henkilöä, joka on perustellusti kotimaansa ulkopuolella joutunut ahdistetuksi poliittisen, rodullisen tai uskonnollisen vainon vuoksi tai kansalliseen ryhmään, yhteiskuntaluokkaan tai poliittiseen ryhmään kuulumisen vuoksi.

⁷ Olen tutkijana kuitenkin tietoinen termin kategorisoivasta luonteesta ja siitä, että asetan tutkimuksessa naiset kantaväestöstä poikkeaviksi ”toisiksi”. Tämän takia tarkastelen erityisen huolella tutkimuksen eettisiä valintoja.

hädänalaisten määrä on kaksinkertaistunut kahdessakymmenessä vuodessa: kun määrä vuonna 1983 oli noin 10,6 miljoonaa, vuonna 2003 se oli noin 20,6 miljoonaa. (Suomen pakolaisapu 2009.)

Vaikka enemmistö maailman pakolaisista on naisia, pakolaisaseman⁸ saaneiden joukossa naiset ovat silti vähemmistönä. Myöskään Yhdistyneiden Kansakuntien (1951) laatima Pakolaisten asemaa koskeva yleissopimus ei sisällä naisia erityisryhmänä koskevia huomioita. Yleisessä pakolaisia koskevassa keskustelussa on kuitenkin viimeisen kymmenen vuoden aikana alettu kiinnittää huomiota nimenomaan naisten kohtaamiin ongelmiin. Tähän liittyy esimerkiksi seksuaalisen väkivallan tunnustaminen pakolaisaseman kannalta olennaiseksi vainon muodoksi. (Friidu 2004, 52–59.)

Suurimmat maahanmuuttajaryhmät saapuvat Suomeen Virosta, Venäjältä ja Ruotsista (Martikainen 2007; Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Vesala 2002; 16–19). Tähän tutkimukseen olen kuitenkin valinnut tutkittaviksi Afganistanista Suomeen tulleet nuoret naiset. Afganistan on 2000-luvun alun suurin kriisipesäke Aasiassa. Vuoteen 2002 mennessä yhteensä noin 3,6 miljoonaa afganistanilaista on joutunut lähtemään pakolaisiksi kotimaastaan (Räty 2002, 26). Viimeaikaiset tilastot kertovat, että vuonna 2009 Suomeen tuli Afganistanista 461 turvapaikanhakijaa ja vuonna 2010 265 hakijaa (Helsingin Sanomat 31.3.2011). Perustelen afgaaninaisten valintaa tutkimuskohteena erityisesti sillä, että olen kiinnostunut naisena olemisen kulttuurisista merkityksistä. Katson nuorten afgaaninaisten kohtaavaan Suomessa monenlaisia jännitteitä, sillä suomalaiset ja afganistanilaiset naiskäsitteet eroavat toisistaan. Kulttuurisilla naiseuden merkityksillä tarkoitan niitä kahdessa kulttuurissa tuotettuja määrittelyjä, joita tutkimukseen osallistuneet liittävät naisena olemiseen. Taustaolettamukseni on, että maahanmuuttajanaiset liittävät naisena olemiseen erilaisia merkityksiä kuin naiset ilman maahanmuuttajataustaa. En kuitenkaan epäile, etteivätkö virolaiset, venäläiset tai ruotsalaiset maahanmuuttajanaiset kohtaisi niin ikään haasteita määritellesään itseään naisina. Olen kuitenkin kiinnostunut afgaaninaisista, sillä tunnen itse sekä uskon kantaväestön tuntevan heidät huonosti. Olen siksi erityisen kiinnostunut heidän elämästään.

Kulttuurilla tarkoitetaan jonkin yhteisön piirissä vallitsevaa käsitystä eletävästä elämäntyylistä ja tavasta hahmottaa maailma. Kulttuuri elää meissä jokaisessa. Se omaksutaan jo lapsena, ja se vaikuttaa käsityksiin ja ymmärrykseen ympäröivästä maailmasta. Kulttuuri on kuin ikkuna jonka läpi katsellaan, tarkkaillaan, tulkitaan ja arvioidaan maailmaa. Se merkitsee sukupolvilta toisille

⁸ Pakolaisasema viittaa henkilön maahantulosityhyn ja lailliseen statukseen, jotka vaikuttavat oikeuksiin ja mahdollisuuksiin tehdä esimerkiksi työtä ja saavuttaa kotipaikkaoikeus (Martikainen & Tiilikainen 2007, 18).

perittyjä ja opittuja merkitysrakenteita ja tapaa elää kaikilla yhteiskunnan tasoilla ja kerroksilla. Yhteiset ymmärryksen tavat näkyvät kulttuurin arvoissa, normeissa, symboleissa, uskomuksissa, ilmaisussa ja sosiaalisissa suhteissa. Kaikki edellä mainitut vaikuttavat ihmisten jokapäiväiseen elämään ja antavat tarkoituksen toimia tietyllä tavalla. (Kulttuurintuntemus kehityksen avaimena 2008; Stier 2004; Fiske 1994, 193.)

Kulttuuri on opittua: se koostuu asioista, joita ihmiset ovat oppineet tekemään, arvostamaan ja uskomaan. Ihminen kasvatetaan oman kulttuurinsa jäseneksi, kulttuurin jäseneksi ei valmiiksi synnytä. (Räty 2002, 42–43.) Nuorten maahanmuuttajanaisten kohdalla oman kulttuurin merkitys muokkautuu, kun kotikulttuuri kohtaa suomalaisen kulttuuriympäristön. Uusi ympäröivä yhteiskunta tulee tällöin myös osaksi nuorten naisten kulttuuria, jolloin he joutuvat luovimaan kahden maailman yhtymäkohdassa. Tasapainoilu kahden kulttuurin risteyksessä on haasteellista: nuoret maahanmuuttajanaiset joutuvat päivittäin määrittelemään oman paikkansa ja naiseutensa joskus ristiriitaistenkin arvojen vallitessa.

Minttu Räty (2002, 108–109) toteaa, että maahanmuuttajien kulttuuri muodostuu kolmelle tasolle. Maahanmuuttajalla on omassa elämässään kiinteä yhteys kotimaahansa. Toiseksi hän on uudessa asuinmaassaan osa maahanmuuttajayhteisöä, joka on omaksunut oman elämäntapansa vähemmistöryhmänä Suomessa. Kolmantena maahanmuuttaja on osa suomalaista yhteiskuntaa. Näillä kolmella kulttuuriareenalla saattaa olla toisistaan poikkeavat arvot ja odotukset. Oma etninen ryhmä on maahanmuuttajalle useimmiten kuitenkin tärkein sosiaalinen verkosto, jossa ei tarvitse selitellä omaa olemassaoloaan tai Suomeen muuttamisen syitä (mt., 112). Tässä verkostossa maahanmuuttaja saa myös puhua omaa äidinkieltään ja jakaa kokemuksiaan asioista, joita maanmiehet ja -naiset useimmiten ymmärtävät. Näillä areenoilla muodostuvat myös nuorten maahanmuuttajanaisten kulttuuriset resurssit, joita nuoret naiset hyödyntävät puhuessa naisena olemisesta.

Vähemmistössä eläminen vaikuttaa myös suhtautumiseen kotimaan kulttuuriin. Oman kulttuurin säilyttämisen tärkeys saattaa korostua uuteen maahan muuttamisen myötä. Etnisen ryhmän sisällä voi tulla erimielisyyksiä siitä, millaisia tapoja kotikulttuurista tulee säilyttää ja miten kahdessa kulttuurissa tulee elää. Erimielisyyksiä saattaa esiintyä etenkin eri sukupolvien välillä sillä perheen lapset ja nuoret sopeutuvat usein ympäröivään yhteiskuntaan nopeammin kuin heidän vanhempansa. (Kurvinen 2008.) Esimerkiksi perheen sisäiset roolit ovat alttiita muuttumaan. Suomessa naisia rohkaistaan itsenäiseen elämään, opiskeluun ja työelämään. Vanhempien

auktoriteettiaseman horjumisen voi olla monelle afgaanivanhemmalle vaikea hyväksyä. (Liebkind 2000a; 2001; Rätty 2002, 113.) Tässä tutkimuksessa määritelty kulttuurin käsite on omaleimainen. Vaikka kulttuuri edustaa perinteitä ja pysyvyyttä, se on samalla alituiseissa muutoksessa. Nuoret naiset muokkaavat kulttuuriaan jatkuvasti ollen aktiivisia toimijoita. Kahden kulttuurin yhtymäkohdassa naiset tulkitsevat ja valikoivat kulttuurisia merkityksiä ja toimintatapoja yhä uudelleen ja uudelleen. Tulee myös huomioida, että kulttuuri määritty käsitteenä todennäköisesti jokaiselle tähän tutkimukseen osallistuneelle eri tavalla. (Kulttuurintuntemus kehityksen avaimena 2008; Stier 2004.)

2.2 Uskonto elämän vaikuttajana

Kaikki tähän tutkimukseen osallistuneista nuorista naisista ovat islaminuskoisia⁹ eli muslimeja. Sekä lähdekirjallisuuden että aineiston valossa islaminusko määrittää vahvasti afgaaninaisen elämää. Afgaanikulttuuri ja islam ovat yhteen kietoutuneita, toisistaan vaikeasti erotettavia elämän peruspilareita. Etenkin nuorten maahanmuuttajien keskuudessa uskonnon ja kulttuurin perinteitä pyritään kuitenkin myös haastamaan ja erottelemaan. Tällöin islamia vapautetaan historian painolastista ja sille luodaan uusia tulkintoja (Martikainen 2009, 2). Nuoret afgaaninaiset määrittävät naisena olemista vahvasti kulttuurista ja uskonnosta käsin. Naisten puheessa perinteitä muokataan ja määritellään uudestaan. Saila Kujanpään (2009) mukaan islaminuskoisten maahanmuuttajanuorten keskuudessa uskonnon ja kulttuurin välinen suhde on yksi problemaattisimmin arkeen vaikuttavimmista suhteista. Sen kautta hahmotetaan suhdetta sosiaaliseen asuinympäristöön ja yhteiskuntaan. Vaikka länsimaisessa ajattelussa islam nähdään usein yksioikoisena kokonaisuutena, sen vaikutus muslimien arkeen on huomattavasti monitahoisempi kuin esimerkiksi kristinuskon vaikutus suomalaisiin keskimäärin (Martikainen 2009, 1–2).

Maailman toiseksi suurin uskonto islam perustuu profeetta Muhammedin¹⁰ opetukseen sekä muslimien pyhään kirjaan Koraaniin. Tällä hetkellä muslimeja on maailmassa yli miljardi, ja he asuvat pääasiassa Aasiassa ja Pohjois-Afrikassa. Islam on jakautunut useaan eri haaraan; suurimpia haaroja ovat shiita- ja sunnimuslimit. (Rätty 2002, 70–75.) Afganistanilaisten keskuudessa

⁹ Islam (arab. *islām*) tarkoittaa alistumista Jumalan tahtoon ja muslimi (arab. *muslim*) tarkoittaa alistuvaa. Tällä ei tarkoiteta passiivista alistumista vaan aktiivista taipumista Jumalan tahdolle ihmisen omana valintana. (Hämeen-Anttila 2004, 157.)

¹⁰ Profeetta Muhammed eli Mekan ja Medinan kaupungeissa nykyisen Saudi-Arabian alueella 570–632 (Hämeen-Anttila 2004, 13–77).

islaminusko on valtauskonto; siiamuslimeja on väestöstä noin 19 % ja sunnimuslimeja 80 % (Ulkoasiainministeriö 2006). Islaminuskon peruspilarina on usko yhteen jumalaan Allahiin, joka on sanellut pyhän kirjan Koraanin profeetta Muhammedille. Uskontunnustuksen lisäksi islaminuskon harjoittamisen peruspilarit ovat rukoileminen viisi kertaa päivässä, pyhiinvaellusmatka Mekkaan, ramadan-ajan paasto sekä almujen anto köyhille (Hämeen-Anttila 2004, 108–136). Kaiken kaikkiaan islaminuskoisten elämää määrittävät normatiiviset lait ja pyhät ilmoitukset, joiden mukaan kunniallisen muslimin oletetaan elävän (Juntunen 2009, 15).

Kuten kaikissa uskontokunnissa, islamissa muslimit tulkitsevat ja harjoittavat uskontoaan keskenään eri tavoin. Se käy ilmi jo pelkästään tähän tutkielmaan osallistuneiden seitsemän nuoren naisen keskuudessa. Minttu Rädyn (2002, 72–73) mukaan maahanmuuttajan tullessa uuteen ympäristöön hänen uskonnollinen toimintansa usein voimistuu. Näin luodaan turvaa sekä yhteisöllisyyttä vieraassa ympäristössä muiden samaan uskontoon kuuluvien kanssa. Uskonnon harjoittaminen ei-islamilaaisessa ympäristössä vaatii kuitenkin tapojen sopeuttamista. Esimerkiksi rukoileminen viisi kertaa päivässä on usein mahdotonta monissa suomalaisissa työ- ja opiskelupaikoissa. Toisaalta uuteen kotimaahansa sopeutuvat nuoret haluavat usein olla mahdollisimman samanlaisia kantaväestöön kuuluvien ikätovereidensa kanssa. Tällöin uskonnolliset tavat ja ajatusmaailma voivat heikentyä tai jäädä kokonaan pois nuorten elämästä. Tämä voi asettaa nuoren ristiriitaiseen asemaan suhteessa uskonnollisia perinteitä vaaliviin vanhempiin ja sukuun.

Musliminaisten asemaan vaikuttavat islamin opit, jotka konkretisoituvat muun muassa yhteisöllisyydessä ja perheessä. Miehen asema perheen päänä on kirjattu Koraaniin (4:34). On kuitenkin huomioitava, että jokainen muslimi tulkitsee Koraania omalla tavallaan ja soveltaa sen oppeja eri tavoin, aivan kuten kristitytkin Raamattua.

Mies on naisen pää, koska Jumala on toisia suosinut enemmän kuin toisia ja koska mies elättää vaimoaan. Hurskas vaimo on nöyrä ja vartioi siveyttään, koska Jumala on antanut sen vartioitavaksi. Jos pelkääte vaimonne olevan uppiniskainen, varoittakaa häntä, välttäkää häntä vuoteessa ja lyökää häntä, mutta jos hän sitten tottelee tietä, älkää ahdistako häntä enää. Jumala on Korkea, Mahtava. (Koraani 4:34.)

Islamissa avioliitto on perhe-elämän perusta. Naiset saavat avioitua ainoastaan muslimin kanssa, sillä uskonto periytyy isältä lapselle. Miehelle on täten sallittu avioitua myös kristityn tai juutalaisen kanssa. Avioliittopäätöksen tekee usein perhe, koska liitto ei ole vain kahden ihmisen vaan myös kahden perheen ja suvun välinen sopimus. Kumppani saattaa olla jo lapsuudessa valittu

sukulaisperheen lapsi. Avioituminen sukulaisen, kuten serkun kanssa onkin yleistä. On yleistä, että aviomies on vaimoan vanhempi. Miehen sallitaan ottavan neljä vaimoa, mikäli hän pystyy elättämään nämä kaikki tasapuolisesti. Avioerot ovat hyvin harvinaisia. (Hämeen-Anttila 2004, 159–173; Sardar 2006.)

Kollektiivisessa afgaanikulttuurissa ihminen kokee olevansa olemassa vain osana perhettään (Räty 2002, 58). Toisin kuin Suomessa, perheellä tarkoitetaan laajaa sukua. Yksilön suhde lähiyhteisöön poikkeaa merkittävästi suomalaisesta ja afgaanikulttuurista. Kollektiivisen kulttuurin jäsen ottaa kaikessa huomioon yhteisönsä jäsenet, ja ryhmän tarpeet ovat tärkeämmät kuin yksilölliset tavoitteet. Perheen maineen ja kunnian vuoksi ollaan valmiita tekemään henkilökohtaisia uhrauksia. Lähiyhteisöllä on siis suuri valta ihmisen omista päätöksistä.

Sekä liberaalit että konservatiivit ovat islaminuskoisissa maissa jo kauan korostaneet naisten ja tyttöjen asemaa yhteiskuntien uudistamisessa ja perinteiden säilyttämisessä. Merkittävä osuus yhteisöjen itsemäärittelystä muodostuu rajoittamalla tyttöjen käytöstä ja toisaalta luomalla heille mahdollisuuksia ja odotuksia. (Helander 2002, 110.) Näkyvimmin islaminuskon perinteet nuorten afgaaninaisten elämässä merkityksellistyvät pukeutumisessa. Uskonnon mukainen pukeutuminen on sosiaalisesti relevanttia, jotta tyttöjä ja naisia kunnioitetaan heidän yhteisöissään (emt.). Esimerkiksi tyttöjen ja naisten huivin¹¹ käytöllä pyritään ylläpitämään etnisen ryhmän rajoja ja vahvistamaan identiteettiä. Huivi merkitsee näin kulttuurista symbolia, jolla tehdään ero muihin ryhmiin.

Naisen pukeutuminen huntuun on kirjattu Koraaniin (33:59): ”Profeetta, sano puolisollesi, tyttärellesi tai uskovien vaimolle, että he panisivat vaateen päänsä yli, jotta heidät tunnettaisiin siveiksi, eikä heitä häirittäisi”. Tätä Koraanin kohtaa tulkitaan eri tavoin, joten musliminaisten käyttämät huivit vaihtelevat hiukset peittävästä kasvot ja koko kehon peittäviin huntuihin (Räty 2002, 59, 73–74). Läntiset mediat luovat usein kauhukuvia alistetuista musliminaisista päästä varpasiin peittävässä burqissaan, joissa on vain pieni ”ikkuna” silmien kohdalla. Jaakko Hämeen-Anttilan (2004, 169) mukaan tällaista pukeutumista ei vaadita islamilaisessa laissa, vaan kyse on äärimmäisestä tulkinnasta. Koraanissa (24:30–31, 33:59) vaaditaan säädyllistä pukeutumista sekä naiselta että mieheltä. Naisen kohdalla tämä tarkoittaa useimmiten vain hiusten peittämistä, ja Koraanin säädösten äärimmäinen tulkinta on vierasta suurimmalle osalle muslimeista. (Ks. myös Sardar 2006.)

¹¹ Sanaa *huntu* käytetään usein tutkimuskirjallisuudessa. Käytän kuitenkin huivin käsitettä, jota haastattelemani naiset itse käyttävät puheessaan. (Samanlaiseen ratkaisuun on teksteissään päätyneet myös mm. Helander 2002.)

Vuokko Knocken (1997) mukaan maahanmuuttajanaisen pukeutuminen huiviin on heille tärkeä symboli omaan kulttuuriin kuulumisesta ja turvasta uudessa kulttuuri- ja uskontoympäristössä. Maahanmuuttajien kohdalla olisikin tärkeää kunnioittaa niitä kulttuurisia aspekteja, jotka tarjoavat turvaa vieraassa ympäristössä. Tutkimuksessa haastatelluista seitsemästä nuoresta naisesta viisi pukeutui hiukset peittävään päähuviin. Osa huivia käyttävistä naisista riisui huivit haastattelupaikalla, koska läsnä oli ainoastaan naisia. Huivin pois jättäneet kaksi nuorta naista kritisoivat ja kyseenalaistivat uskontoaan ja kulttuurinsa perinteitä myös muilta osin toisia enemmän.

Huivin käyttö on yksi konkreettinen kulttuurinen symboli, joka aiheuttaa ristiriitaisuuksia kahden toisistaan eroavan kulttuurin yhtymäkohdassa. Esittelen seuraavassa alaluvussa lisää tätä haasteellista positiota, jossa nuoret afgaaninaiset elävät ja tuottavat tapoja määritellä naisena olemista.

2.3 Haasteellinen positio kulttuurien yhtymäkohdassa

Kulttuurien välisessä kohtaamisessa jännitteet liittyvät varsinkin sukupuolijärjestelmien väliseen eroon: pohjoismaisessa yhteiskuntamallissa on virallisesti pyritty poistamaan sukupuolten toimintamahdollisuuksien eroja, mikä on ristiriidassa islamilaisen sukupuolijärjestelmän kanssa. Shariaan perustuva islamilainen sukupuolijärjestelmä rakentuu sukupuolten toiminta-alueiden erolle, joka ulottuu niin aikaan kuin paikkaankin. Keskeinen sukupuolijärjestelmiä koskeva ero liittyy julkisen ja yksityisen väliseen suhteeseen. Siinä missä islamilainen järjestelmä pohjautuu julkisen ja yksityisen alueen rajan suojeluun, lännessä nämä alueet ovat modernisaation myötä sekoittuneet (...). (Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivinen tyttötyö.)

Nuoret afgaaninaiset ovat erityislaatuudessa tilanteessa rakentaessaan naiseuttaan kahden kulttuurin yhtymäkohdassa. Nuoret maahanmuuttajat tai maahanmuuttajien jälkeläiset joutuvat alinomaan määrittelemään oman etnisyytensä ja paikkansa: ”olenko edelleen afgaani, vaikka olen asunut Suomessa 10 vuotta?”, ”koska minusta tulee suomalainen?”, ”tuleeko minun käyttäytyä kuin suomalainen vai kuin afgaaninainen?”. Pitkäänkin Suomessa elänyt nuori joutuu tämän tästä puolustamaan ja selittämään Suomessa asumisensa syitä sekä itselleen että muille. Nuoret etsivät paikkaansa ja minuuttaan sekä suomalaisessa että afganistanilaisessa kulttuurissa. Nuori maahanmuuttaja rakentaa maailmankuvaansa yhdistelemällä omia, perheensä ja ympäröivän yhteiskuntansa arvoja ja näkemyksiä (Räty 2002, 169). Nuoruus on aikaa, jolloin suunnitellaan tulevaisuutta ja etsitään oman elämän tarkoitusta (Helve 1997; 13). Nuoruutta voidaankin pitää elämäkatsomuksen muokkautumisen kannalta ihmisen elämän tärkeimpänä aikana (emt.).

Maahanmuuttajien elämää käsittelevissä tutkimuksissa on todettu, että etenkin nuoret maahanmuuttajanaiset tasapainoilevat arjessa monien eri tilanteiden, odotusten ja ristiriitojen välissä (esim. Liebkind & Jasinskaja-Lahti 2000a). Ensiksikin monet naiset ovat edelleen alemmassa asemassa miehiin nähden muun muassa palkkojen, kotitöiden ja pätkättöiden määrissä mitattuna. Toiseksi nuoret jäävät valtaapitävän aikuisväestön varjoon, ja kolmanneksi maahanmuuttajat ovat marginaalissa kantaväestöön nähden. (Lehtomäki 2008, 10; Anttonen, Henriksson & Nätkin 1994; Näre 2004, 14.) Nuorilla maahanmuuttajanaisilla on siis vaara jäädä kolminkertaiseen marginaaliin (myös Friidu 2004, 40–59.)

Kahdessa kulttuurissa eläminen saattaa asettaa ristipaineita myös siksi, että nuoret naiset joutuvat tasapainoilemaan oman elämänsä ja perheensä toiveiden välillä. Erityisesti islaminuskoisesta Afganistanista tulleet, aikuistumisen kynnyksellä elävät nuoret naiset, joutuvat luovimaan oman kulttuurinsa sekä suomalaisen yhteiskunnan risteysessä. Maahanmuuttajanuorten vanhemmat suhtautuvat toisinaan varauksella suomalaiseen yhteiskuntaan, jos he eivät lastensa tavoin ole tutustuneet kantaväestöön, oppineet kieltä ja luoneet suhteita opiskelu- tai työelämään. Tällöin vanhemmat eivät ehkä salli lastensa vapaata osallistumista kodin ulkopuoliseen toimintaan. (Kurvinen 2008.)

Maahanmuutolla on vaikutuksensa sukupuolen kokemiseen ja sukupuolirooleihin. Sukupuoliroolit ja naiseuteen liitetyt normit voivat kulttuurista riippuen määrittyä hyvinkin erilaisina. Uudessa ympäristössä kohdataan uusia malleja, arvoja ja sääntöjä sukupuolispesifille käyttäytymiselle. Ne tarjoavat uusia mahdollisuuksia mutta myös rajoituksia. Islaminuskoisesta maasta tulleelle nuorelle Suomi tarjoaa mahdollisuuksia löyhempiin ja liberaalimpiin sukupuolinormeihin. Tämä voi aiheuttaa sen, että perhe tai puoliso rupeaa rajaamaan naisen elämän piiriä. Poikkeavat rooli-odotukset voivat aiheuttaa hämmennystä, turhautumista, oman kulttuurin yltiömäistä korostamista tai toisaalta kapinointia perhettä ja sukua vastaan. Tämä tutkielma todentaa sekä oman kulttuurin korostamista että sitä vastaan kapinointia. Aineiston kautta ilmenevät myös hämmennys ja haasteellisiksi koetut tilanteet kahden kulttuurin yhtymäkohdassa.

Suomalaisessa kulttuurissa nuoriin, etenkin nuoriin naisiin, kohdentuu monenlaisia odotuksia ja paineita. Heidän tulee itsenäistyä ja samalla säilyttää läheisiä ihmissuhteita, pärjätä koulutuksen ja työelämän saralla, perustaa perhe, olla hyviä äitejä ja taistella mahdollista alisteista asemaa vastaan. Naisena oleminen ja nuoruus tekevät nuorista naisista kaksinkertaisia ”toisia” suhteessa

aikuisuuteen ja maskuliinisuuteen. Nuorilla maahanmuuttajanaisilla aikuistumisen paineet ovat vielä suuremmat. Suomalaisen kulttuuriympäristön tuottamien odotusten lisäksi maahanmuuttajaperheet, -suvut sekä puoliset odottavat naisilta afgaanikulttuurin perinteiden jatkamista. Naiset haluavat yhtäältä kunnioittaa afgaanikulttuuria, mutta toisaalta olla osa suomalaista kulttuuria ja vastata myös suomalaisiin odotuksiin. Nuoret naiset liikkuvat usein taitavasti kulttuurien yhtymäkohdassa valiten sopivia ja hyväksi havaitsemiaan elämänarvoja ja toimintatapoja. Nuorille naisille eläminen kahden kulttuurin välissä ei ole yksinkertaista; he punnitsevat vaihtoehtoja päivittäin, käyvät läpi moraalisia ristiriitoja ja tekevät suuriakin ratkaisuja siitä, mihin suuntaan kulkea.

Nuorten maahanmuuttajanaisten keskuudessa naiseudella on taipumus muodostua kulttuurisesti keskeiseksi oman erityisyyden ymmärtämisen välineeksi. Erot sukupuolirooleissa ja käyttäytymistavoissa kantaväestöön nähden ovat tärkeitä oman arvon ja erilaisuuden määrittäjiä. (Säävälä 2007, 69.) Muun muassa näiden sekä muiden sukupuolisensitiivisten teemojen tutkimusta tarkastelen seuraavassa alaluvussa. Keskityn esittelemään ensin suomalaista ja sen jälkeen kansainvälistä tutkimusta nuorista maahanmuuttajanaisista ja kytkemään oman tutkielmani aikaisempien tutkimusten kenttään.

2.4 Aikaisemmat tutkimukset

Tutkimusten valossa on nähtävissä, että maahanmuutto ja siihen liittyvät ilmiöt ovat sukupuolittuneita. Kodin piirissä oleilevien naisten tavoittaminen tutkimuksiin on ollut haasteellista. Julkisilla areenoilla liikkuvien miesten ääni on kuulunut tutkimuksissa paremmin, kun taas maahanmuuttajanaiset ovat jääneet marginaaliin. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 15–16.) Suomessa maahanmuuttajanaisten asemaan kiinnitettiin ensimmäistä kertaa huomiota 1990-luvun puolivälissä, kun Pakolaisuus- ja siirtolaisuusasiain neuvottelukunta ryhtyi selvittämään naisten elinoloja (Maahanmuuttajanaiset Suomessa 1997). 2000-luvulla maahanmuuttoa ja yhteiskunnan monikulttuuristumista koskeva tutkimus on edelleen lisääntynyt. Kuitenkin vain muutamat suurimmat kansalliset, etniset ja uskonnolliset ryhmät ovat olleet suomalaisen tutkimuksen kohteena. Afgaanitaustaisista maahanmuuttajista ei ole tehty Suomessa kattavaa tutkimusta. Tuomas Martikainen (2007) on kvantitatiivisen tutkimuksensa valossa tuonut esille tilastoja eri maahanmuuttajaryhmistä. Tilastot osoittavat muun muassa afgaanien määrän kasvun Suomessa. Kun vuonna 2000 heitä oli 338, oli luku kasvanut 1559:ään vuoteen 2005 mennessä. Naisten määrä

afgaanimuuttajien keskuudessa oli vuonna 2000 53 % ja vuonna 2005 51 %. Oman tutkimukseni kannalta kiinnostavaa on lisäksi afgaanitaustaisten maahanmuuttajien ikä. Vuosina 1987–2005 5–14-vuotiaita afgaanilapsia ja -nuoria oli kaikista afgaanimuuttajista 27 %. Suurin osa oman tutkimukseni naisista kuuluu juuri tähän ryhmään, sillä he tulivat Suomeen 2000-luvun ensimmäisinä vuosina ollen tuolloin iältään alle 14-vuotiaita. Vuonna 2005 Suomessa asuvista 1558 afgaanitaustaisesta 15–24-vuotiaita oli 33 %. (Emt., 43–51.)

Suomessa on yksittäisistä maahanmuuttajaryhmistä tutkittu 2000-luvulla erityisesti somalitaustaisia naisia (Marjeta 2001; Helander 2002; Tiilikainen 2003; Salmela 2004; Alitolppa-Niitamo 2004) sekä venäläisiä ja virolaisia maahanmuuttajanaaisia (esim. Liebkind ym. 2004; Miettinen 2004). Todennäköinen selitys tälle on, että näiden ryhmien edustajia on Suomessa afgaaninaisia enemmän. Nuoriin somalinalaisiin keskittyneet tutkimukset ovat käsitelleet muun muassa uskontoa, sosiaalisia verkostoja, terveyttä, perhettä ja pukeutumiskäytäntöjä (Marjeta 2001; Niemelä 2003; Tiilikainen 2003; Salmela 2004). Näiden tutkimusten teemat ovat yhteneväisiä oman tutkielmani kanssa erityisesti uskonnollisen viitekehyksen osalta. Reetta Helanderin (2002) ja Maarit Marjetan (2001) tutkimukset somalinalaisista kahden kulttuurin yhtymäkohdassa sijoittuvat islamin osalta osittain samaan kontekstiin oman tutkimukseni kanssa. Uskonto nimittäin asettaa naiset yhtäläiseen haasteelliseen positioon kahden kulttuuri- ja uskontoympäristön yhtymäkohdassa. Uskonto ei kuitenkaan määrittele naisena olemista samalla tavalla kaikkien Suomeen muuttaneiden afgaani- tai somaliperheiden sisällä, sillä samasta maastakin tulleilla maahanmuuttajilla on kaikilla oma tapansa soveltaa uskontonsa näkemyksiä ja perinteitä. Täten myös uskonnon ja kulttuurin vaikutus yksittäiseen nuoreen naiseen on aina tapauskohtainen.

Suomalaisessa nuorisotutkimuksessa maahanmuuttajanuoriin liittyvä tutkimus on keskittynyt muun muassa monikulttuurisiin identiteetteihin (esim. Rastas 2007; Patokoski 2009), kaksoiskansalaisuuden merkityksiin (Harinen & Ronkainen 2003) sekä sosiaaliseen ja kulttuuriseen pääomaan monikulttuurisissa ympäristöissä sukupuolen näkökulmasta (Harinen 2000). Nuorisotutkimuksessa on käyty keskustelua myös mahdollisuuksista tulla hyväksytyksi osaksi yhteiskuntaa, ”yhtä suomalaiseksi” kuin muut poikkeavasta ulkonäöstä huolimatta (esim. Rastas 2007). Nuorten kansalaisuutta ja yhteiskunnallista osallistumista ovat monikulttuuristen teemojen kautta tutkineet muun muassa Päivi Harinen (2000) ja Leena Suurpää (2002). Nuorten kokemaa rasismia ja ovat puolestaan tutkineet muun muassa Karmela Liebkind (2000b) ja Anna Rastas (2007). Sekä feministisesti orientoituneessa nuorisotutkimuksessa että monella muulla nuorisotutkimuksen kentällä sukupuoli on nostettu keskeiseksi analyysin kohteeksi (esim. Aapola

1999; Honkatukia 1998; 1999; Näre & Lähteenmaa 1992). Yksi tuoreimmista maahanmuuttajatyttöjä ja -naisia käsittelevistä suomalaisista nuorisotutkimuksista lienee Veronika Honkasalon (2011) väitöskirja sukupuolisensitiivistä ja monikulttuurisesta tyttötyöstä.

Suomeen tulleiden maahanmuuttajanuorten identiteetin rakentumista, perhearvoja, integroitumista ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä tutkineet Karmela Liebkind ja Inga Jasinskaja-Lahti (2000a; 2000b) ovat todenneet, että nuoret maahanmuuttajanaiset kokevat nuoria miehiä enemmän muun muassa akkulturaatiostressin oireita. Liebkindin ja Jasinskaja-Lahden (emt.) tutkimuksissa nuorilla naisilla esiintyi ahdistusta ja psykosomaattisia oireita. Samalla he kokivat saavansa tukea vanhemmiltaan vähemmän kuin nuoret miehet. Haastattelemieni nuorten naisten kertoman perusteella voin todeta, että he kantavat veljiään ja puolisoitaan enemmän huolta sopeutumisesta ja integroitumisesta uuteen yhteiskuntaan.

Maahanmuuttajien sosiaalisten verkostojen on todettu olevan sukupuolittuneita (esim. Mahler & Pessar 2006). Anne Alitolppa-Niitamo (2004) sekä Päivi Harinen ja Heli Niemelä (2005) ovat todenneet maahanmuuttajanuorten osalta, että läheisverkostoilla on merkittävä rooli työllistymisessä ja koulutukseen hakeutumisessa. Sama tulee esille myös oman tutkimukseni kohdalla. Marja Tiilikainen (2003) on huomionnut lisäksi verkostojen tärkeyden nuorten maahanmuuttajanaisten arjessa. Omassa tutkimuksessani nuoret naiset painottavat perheen, yhteisön ja sosiaalisten verkostojen merkitystä omassa elämässään. Yhtäältä perheen ja vanhempien valtaa kritisoidaan, mutta toisaalta ne antavat voimavaroja elämästä selviämiseen Suomessa.

Kansainvälisellä tutkimusareenalla nuoria maahanmuuttajanaisia on tutkittu enemmän kuin Suomessa. Russell King kumppaneineen (2004) on laatinut kattavan Gender, Age and Generations -katsauksen kansainvälisestä muuttoliikkeestä sukupuolentutkimuksen näkökulmasta. Samoja teemoja on laajalti käsitelty myös muun muassa yhdysvaltalaisessa *International Migration Review* -lehden vuoden 2006 teemanumerossa (IMR 2006) sekä Yhdistyneiden Kansakuntien (2005) selvityksessä 2004 World Survey on the Role of Women and Development. Eurooppalaisesta viitekehyksestä ilmiötä ovat tutkineet muun muassa Eleonore Kofman kollegoineen (2002) teoksessa *Gender and International Migration in Europe: Employment, Welfare and Politics*.

Islamin vaikutuksesta nuorten maahanmuuttajanaisten elämään on ilmestynyt lukuisia suomalaisia ja kansainvälisiä tutkimuksia. Pohjoismaissa tutkimusta ovat tehneet esimerkiksi Ruotsissa Pia Karlsson Minganti (esim. 2008) ja Norjassa Åse Strandbu (2005). Karlsson Mingantin (2008)

tutkimustulokset ovat oman tutkimukseni kanssa samansuuntaiset. Tämä tulee esille etenkin naisena olemisen määrittelyissä ristipaineiseksi koetussa kontekstissa islaminvaikutteiden ja länsimaisten liberaalien arvojen risteymässä. Myös muun muassa brittiläisen Claire Dwyerin (1999) ja ranskalaisen Catherine Raissiguierin (2008) kirjoitukset nuorten musliminaisten huivin käytöstä ovat toimineet relevanttina taustalukemistona tämän tutkimuksen kontekstin hahmottamiselle. Ajankohtaisiin Raissiguierin (emt.) pohdintoihin tutustuminen on ollut hyödyllistä siitä syystä, että haastattelemani naiset ottivat toistuvasti itse huivin käytön problemaattisen luonteen puheeksi naisena olemista määritellessään. Suomalaisista tutkijoista musliminaisten huivin käytöstä on niin ikään kirjoittanut esimerkiksi Anu Salmela (2004).

Siirryn nyt esittelemään tutkielman aineiston ja pohtimaan työn tekemistä eettisestä näkökulmasta. Kerron, millaisena tutkimusaineistona nuorten afgaaninaisten ryhmähaastattelut toimivat, sekä miten haastattelujen toteuttaminen suomeksi vaikutti aineiston tuottamiseen ja ymmärtämiseen.

3 Tutkimuksen aineisto ja etiikka

3.1 Aineistona nuorten afgaaninaisten ryhmähaastattelut

Tämän tutkimuksen aineisto koostuu kahdesta ryhmähaastattelusta, joista ensimmäisessä haastattelin neljää ja toisessa kolmea nuorta afgaaninaista. Kaikki seitsemän naista olivat syntyneet Afganistanissa ja muuttaneet Suomeen keskimääräisesti seitsemän vuotta sitten¹². Nuoret naiset olivat iältään 21–24-vuotiaita ja asuivat suuressa suomalaisessa kaupungissa tai sen lähikunnassa. Haastattelut toteutettiin suomeksi, koska katsoin kaikkien naisten osaavan sitä riittävän hyvin¹³. Haastatteluihin osallistuneista viisi naista opiskeli täyspäiväisesti, yksi oli työttömänä ja yksi naisista oli äitiyslomalla. Naisista viisi oli naimisissa, yhdellä oli lapsi ja yksi oli haastattelun tekohetkellä raskaana. Kaikki naiset kertoivat molempien vanhempiensa olleen syntyperäisiä afganistanilaisia. Kaikki avioituneet naiset olivat naimisissa afganistanilaisen miehen kanssa. Neljä naisista asui puolisonsa kanssa ja kolme vanhempiensa ja sisarustensa kanssa. Näistä kolmesta yksi naimisiin mennyt nuori nainen odotti haastattelun tekohetkellä aviomiestään Afganistanista Suomeen. Haastateltavista viisi pukeutui pään peittävään huiviin ja kaksi oli luopunut huivinkäytöstä Suomessa asuessaan.

Toteutin haastattelut marras- ja joulukuussa 2009 nuorille maahanmuuttajanaيسille ja -tytöille tarkoitettussa monikulttuurisessa kohtaamispaikassa¹⁴, jonka henkilökunta auttoi minua kokoamaan nuorista afgaaninaisista muodostetut ryhmät haastatteluja varten. Hain kohtaamispaikalta myös tutkimuslupaa, jonka paikan toiminnanjohtaja myönsi.

Monet naisista olivat toisilleen entuudestaan tuttuja joko kohtaamispaikasta tai muista verkostoista. Yksi syy valita tutkimuksen aineistonkeruutavaksi ryhmähaastattelut yksilöhaastattelujen sijaan oli se, että ajattelin naisille olevan helpompaa tulla paikalle ja osallistua haastatteluihin ryhmänä, mikäli he tunsivat muita osallistujia. Koin, että ryhmän tuki oli merkittävä haastatteluihin osallistumisessa ja jo pelkästään haastattelupaikalle saapumisessa. Vaikutti siltä, että nuoret naiset saivat turvaa siitä, että he tunsivat ryhmästä muitakin.

¹² Tutkimukseen osallistuneet naiset olivat asuneet Suomessa viidestä kahdeksaan vuotta, keskiarvolta kuusi ja puoli vuotta.

¹³ Kielen merkitystä ryhmähaastatteluissa pohdin myöhemmin tässä luvussa.

¹⁴ Kohtaamispaikan nimeä en mainitse tutkimuseettisistä syistä. Tämä on yksi tapa pyrkiä varmistamaan haastateltavien anonymiteetin säilyminen. Pohdin tutkimukseni eettisiä kysymyksiä tarkemmin luvussa 3.3.

Nauhoitin haastattelut ja litteroin haastattelunauhut. Molemmat ryhmähaastattelut kestivät noin 45 minuuttia eli yhteensä litteroitua materiaalia oli noin puolitoista tuntia. Haastattelumetodina käytin avointa teemahaastattelua, koska se mahdollisti vaadittavan liikkumatilan eri teemojen välillä. Teemahaastatteluja ohjasi haastattelurunko (liite 1), joka sisälsi 12 pääteemaa sekä keskustelun tueksi rakennettuja alateemoja. Teemat käsittelivät haastateltavien taustatietoja ja tietoja Suomeen muutosta. Seuraava pääteema liittyi tyttöinä ja nuorina naisina elämiseen Suomessa ja Afganistanissa. Sen jälkeen keskusteltiin yleisemmin elämästä kahdessa kulttuurissa, kuten perheiden odotuksista, avioliitosta, uskonnosta, rasismista, työstä ja koulutuksesta sekä tulevaisuuden suunnitelmista ja unelmista.

Haastattelutilanteissa kiinnitin erityistä huomiota eettisiin kysymyksiin ja pyrin olemaan avoin haastateltaville. Otin huomioon Arja Kuulan (2006, 136–140) mainitseman seikan siitä, että riittävän informaation antaminen tutkittaville oli osa yksityisyyden kunnioittamista. Näin tutkittavat pystyivät arvioimaan halukkuuttaan osallistua tutkimukseen (myös Gibbs 2007, 7–8). Laurel Richardsonin (1994) mukaan halusin, että tutkittavat olivat selvillä, millaiseen tutkimukseen he osallistuivat sekä miten tuloksia tutkimuksen valmistuttua tulaisiin esittelemään (ks. myös Syrjälä ym. 2006; Munter 1994, 69). Uskon yhteistyön minun ja tutkittavien välillä lisänneen tutkimuksen uskottavuutta.

Ennen haastattelujen tekemistä pidin siis tärkeänä varmistaa, että naiset ymmärsivät, mihin he olivat suostumassa (ks. Alldred & Gillies 2002; Rapley 2007, 25). Kerroin, mitä tutkin ja miksi olin aiheesta kiinnostunut. Selvitin myös, etten ollut aikaisemmin tutustunut afgaanitaustaisiin naisiin, joten kaikki heidän kertomansa oli minulle uutta. Yhtä nuorta naista lukuun ottamatta naiset kertoivat, etteivät he tienneet, mikä pro gradu -tutkielma oli. Tämän vuoksi käytin aluksi aikaa kertoakseni pro gradusta osana yliopisto-opintoja sekä kerroin haastattelujen käytöstä tutkimukseni aineistona. Halusin näin alusta asti luoda mahdollisimman luottamuksellisen suhteen haastateltaviin. Pyrin varmistamaan positiivisen kuvan syntymisen haastattelutilanteista luottamuksen saavuttamiseksi. Yksi haastateltavista kertoi osallistuneensa vastaavanlaiseen yliopisto-opiskelijan tekemään haastatteluun aikaisemmin ja sen olleen positiivinen kokemus. Muille vastaavanlaiseen haastatteluun osallistuminen oli uusi kokemus.

Kerroin naisille lisäksi heidän anonymiteetistään ja omasta vaitiolovelvollisuudestani. Kysyin kaikilta naisilta luvan saada nauhoittaa haastattelut ja selitin, miksi nauhurin käyttö oli tärkeää

puheen litteroinnin ja aineiston analysoinnin vuoksi (ks. Rapley 2007, 28–29). Toin esille, että haastattelunauhut olivat vain omaa käyttöäni varten ja että hävitin ne asianmukaisella tavalla aineiston analysoituani. Haastateltavat saivat keskustelujen jälkeen myös sähköpostiosoitteeni, koska halusin mahdollistaa yhteydenotot; halusin tarjota mahdollisuuden lisätä, poistaa tai täydentää haastattelun kohtia, mikäli naiset niin halusivat. Kukaan haastateltavista ei kuitenkaan ottanut yhteyttä palatakseen haastattelun sisältöön.

Otin haastatteluissa huomioon tilanteen vuorovaikutuksellisen luonteen. Haastattelujen eri osapuolet, samoin kuin tilanteiden sosiaaliset ja fyysiset puitteetkin, vaikuttivat haastateltavien käyttäytymiseen. Ei siis ollut yhdentekevää, millaiseksi haastattelutilanne tehtiin ja millainen siitä muodostui, minkälaisessa tilassa haastattelu tapahtui, keitä oli paikalla tai minkälainen oli tilanteen ilmapiiri. (Ks. Eskola & Suoranta 1998, 85.)

Kaiken kaikkiaan vuorovaikutus muodostui molemmissa haastatteluissa sensitiiviseksi, luottamukselliseksi ja lämpimäksi. Naiset arvostivat toistensa mielipiteitä, mutta eivät toisaalta säästelleet kriittisiä kommentteja muiden vastauksiin liittyen. Monimuotoisissa dialogeissa nuoret naiset eivät rakentaneet kulttuurisen naiseuden merkityksiä ainoastaan tutkijalle vaan myös muille ryhmiin osallistuneille sekä itselleen. Puhuessaan naisena olemisesta he tekivät sitä näin todeksi myös itselleen. Naisena oleminen sai uusia merkityksiä vuorovaikutuksen ja dialogin tuloksena, kun tutkija sekä kaikki haastatteluun osallistuneet ottivat osaa merkitysten rakentamiseen. (Ks. Järvinen 2004, 23.)

Haastattelijana olin myös haastattelutilanteiden havainnoitsija. Pystyin tarkkailemaan mitä sanottiin, mutta myös miten vastaukset tuotiin esille (Suurpää 2002, 35). Havainnoin muun muassa, kuinka haastateltavat vaivaantuivat, hämmentyivät, vakavoituivat tai toisaalta helpottuivat, nauroivat ja vaikuttivat olevan mielissään tietyistä kysymyksistä. Jotkut kysymykset tuntuivat naisista ehkä hullunkurisilta, epäsofivilta tai vähäpätöisiltä kun taas toiset huojentavilta, mielenkiintoisilta, miellyttäviltä tai hauskoilta. Vaikka en sisällyttänyt näitä havaintoja analyysiini, uskon niiden parantaneen ymmärrystäni nuorten naisten kulttuurista ja heidän tuottamistaan merkityksistä.

Olin ryhmähaastattelutilanteissa tietoinen siitä, että jäsenet jakoivat saman kieli- ja kulttuuritaustan. Tämä saattoi vaikuttaa nuoriin naisiin siten, että he käyttivät ehkä yhteistä totuttua termistöä eikä haastattelijalle väännetty rautalangasta asioita samalla lailla kuin esimerkiksi yksilöhaastattelussa (ks. Alasuutari 2007, 152). Toisaalta haastattelun etuna oli, että pystyin kysymään lisää ja

pyytämään naisia täydentämään sekä selkeyttämään vastauksia. Saman kotikulttuurin ja kielen jakaessaan naiset saattoivat pitää joitakin asioita itsestäänselvyyksinä eivätkä tuoneet niitä ilmi puheessaan. Toisaalta otin itse ihmettelijän roolin; pyysin naisia selkeyttämään vastauksiaan aina, jos en ymmärtänyt jotain. Silti haastatteluihin jäi varmasti piiloon paljon sellaista, mitä en osannut tarkentaa.

Nuoria maahanmuuttajanaisia haastatellessani olin lisäksi tietoinen mahdollisesta ryhmän kontrolloivasta vaikutuksesta eli siitä, että ryhmä saattoi esimerkiksi estää kielteisten asioiden esiin tuomisen (ks. esim. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 199–200; Tiilikainen 2000, 96). Olin tietoinen, että vähemmistöryhmään kuuluvat naiset halusivat ehkä antaa positiivisen kuvan itsestään ja kulttuuristaan pyrkien välttämään negatiivisten asioiden kuvaamista. Minulle jäi kuitenkin vaikutelma, että nuoret naiset puhuivat avoimesti negatiivisistakin aiheista ja heillä oli mahdollisuus purkaa ja käydä läpi vaikeita kokemuksia. Esimerkiksi rasismin kokemisesta puhuttiin laajasti ja miehen valtaa perheessä kritisoitiin avoimesti.

Ryhmähaastattelun eduksi voin todeta vielä kannustavan ja tukevan ilmapiirin muodostumisen. Haastateltavat kuuntelivat toisiaan tasapuolisesti, ja jokainen sai tilaa kertoa oman mielipiteensä, vaikka vastaukset olivat usein hyvinkin henkilökohtaisia. Erimielisyyksiäkin haastateltavien välillä ilmaantui, mutta niihin suhtauduttiin kunnioittavasti. Muiden haastateltavien läsnäolo antoi pikemminkin rohkeutta omien mielipiteiden esille tuomiseen kuin päinvastoin. Pohdin seuraavaksi haastattelujen tekemisen kielikysymyksiä. Koska haastatteluja ei toteutettu nuorten naisten äidinkielellä, koen tärkeäksi tarkastella vieraan kielen vaikutusta puheessa tuotettuihin naisena olemisen merkityksiin.

3.2 Suomi haastattelujen kielenä

Kieli on yksi selkeimmistä kulttuurin tunnusmerkeistä. Kielten osaaminen ja käyttäminen liittyvät tiiviisti henkilön omaan elämänpiiriin ja historiaan. Kielenkäyttö on niin ikään osa sosiaalista toimintaa, jolloin puhuminen tekee toimijoista sosiaalisia. Erityisen merkittävää tämä on maahanmuuttajien kohdalla, jotka ovat riippuvaisia uuden kielen oppimisesta integroituaan ja sosiaalistuessaan uuteen asuinmaahansa. Kieli antaa mahdollisuuksia puolustautua ja käyttää oikeuksia, vastustaa, uudistaa ja neuvotella. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 21.)

Nuorten afgaaninaisten puheessa kieli merkityksellistää elämän kulttuurisia tekijöitä, kuten perinteitä, historiaa, uskontoa ja elämäntapoja. Kieltä käyttämällä naiset toimivat muun muassa äiteinä, tyttärinä, puolisoina ja maahanmuuttajina sekä puolustavat ja rakentavat oikeuksiaan, vastustavat vähättelyä sekä merkityksellistävät niin yhteenkuuluvuutta kuin erilaisuuttakin. Suomea puhumalla maahanmuuttajanaiset nivovat itsensä osaksi uutta kotimaataan ja sen yhteisöjä työ- ja opiskelupaikoilla, harrastuksissa ja kaveripiireissä. Toisaalta omalla äidinkielellään maahanmuuttajanaiset liittävät itsensä osaksi afgaaniyhteisöä, perhettään ja sukuaan sekä näiden kulttuuria.

Ei ollut yhdentekevää millä kielellä toteutin tutkimuksen haastattelut. Koska tutkittavana ilmiönä on merkitysten rakentuminen puheessa, pohdin kielikysymyksiä tarkasti sekä tutkimuksen suunnitteluvaiheessa että valmiissa analyysissä. Haastateltavat olivat opiskelleet ja puhuneet suomea lähes koko Suomessa asumisensa ajan, keskimäärin seitsemän vuotta. Vaikka naiset itse väheksyivät kielitaitoaan, olivat taidot haastattelujen toteuttamisen kannalta kaikilla riittävät, monella erinomaiset. Ryhmähaastattelu tarjosi kielellistä tukea haastateltaville. Haastateltavat nimittäin käyttivät haastattelutilannetta mahdollisuutena kysyä oikeita sanoja ja ilmaisutapoja toisiltaan omalla äidinkielellään, jonka jälkeen he toivat harkitut ajatuksensa esille vastauksina kysymyksiini. Tulkiten tämän kuvastavan naisten halua varmistua oikeista sanoista tehdäkseen puheensa mahdollisimman ymmärrettäväksi. Seikkaa pidän merkittävänä myös analyysin ja tutkimuksen tulosten kannalta.

Huomioin silti, että haastatteluissa naiset eivät välttämättä aina ymmärtäneet kysymyksiäni, eivät ehkä löytäneet haluamiaan vaihtoehtoisia sanoja ja ilmaisutapoja tai eivät pystyneet ilmaisemaan itseään juuri toivomallaan tavalla. Sanojen vivahteet ja kulttuurisidonnaiset merkitykset saattoivat avautua minulle erilalla kuin mitä naiset tarkoittivat. Viestiessämme toisillemme viestimme paljon myös sellaisia oletuksia, jotka olisivat todennäköisesti vaatineet vieläkin syvempää kulttuurisidonnaista tietoa tullakseen ymmärretyksi. (Ks. Willman, 2001.)

Päätin kuitenkin olla käyttämättä tulkkia. Näin en tarjonnut naisille mahdollisuutta puhua haastatteluissa omaa äidinkieltään (vrt. Järvinen 2004, 21). Tulkin avulla haastatteluista olisi mahdollisesti välittynyt juuri niitä merkityksiä, joita en itse ymmärtänyt. Toisaalta merkitykset olisivat saattaneet jäädä myös huomaamatta, etenkin jos tulkki olisi jakanut saman äidinkielen ja kulttuuritaustan haastateltavien kanssa. Tulkin puuttuessa nuoret naiset joutuivat ehkä erityisesti keskittymään pyrkiessään kertomaan asioita. En antanut naisille mahdollisuutta puhua täysin ilman

kielellisiä rajoitteita. Toimiessani sosiaalityöntekijänä maahanmuuttajaperheiden parissa olen työni kautta kokenut tulkin välityksellä puheesta jäävän pois paljon tunteisiin liittyviä merkityksiä, kun puhe ”suodattuu” ylimääräisen ihmisen kautta. Halusin siis haastatella naisia siten, että lähtökohdat ja puitteet haastatteluille rakentuivat naisten omista kielellisistä resursseista käsin.

Haastateltavat erosivat toisistaan kielitaidon suhteen. Toiset puhuivat parempaa suomea kuin toiset, mikä osaltaan saattoi haastateltavat eriarvoiseen asemaan kielenkäyttäjinä¹⁵. Tiedostan, että suomen puhuminen saattoi kaventaa naisten kielenkäytön mahdollisuuksia ja lisätä puheeseen ääri-ilmaisuja, kuten voimakkaita sanoja ja adjektiivin superlatiivimuotoja. Toisaalta yksinkertaisuus ja ääri-ilmaisujen käyttö eivät ole toimineet puhetaipojen analysoinnin rajoitteena vaan pikemminkin mielenkiintoisena ominaisuutena.

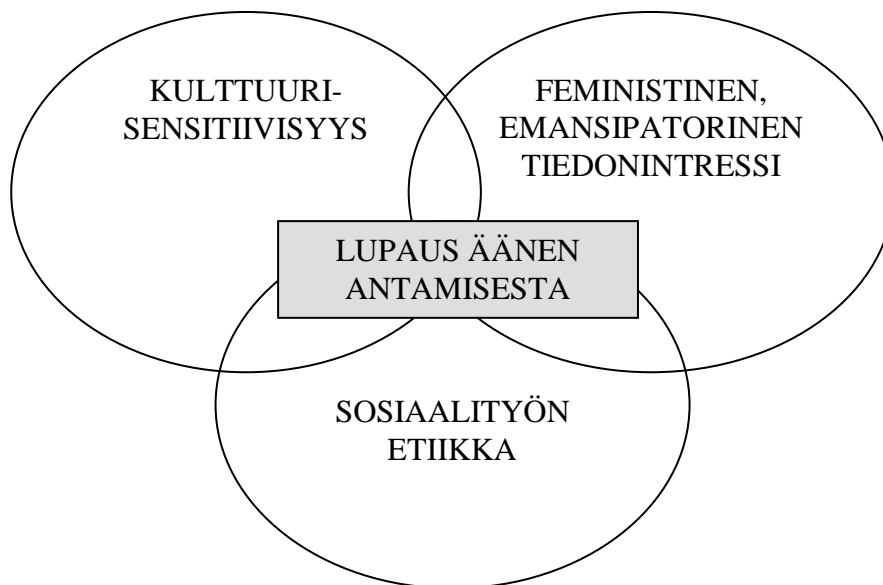
Koska kieli on erottamaton osa kulttuuria, haastateltavat merkityksellistävät juuri sitä osaa kahdessa kulttuurissa elämisestä, josta olen kiinnostunut. Koska kielenkäytön valintoja ohjaa aina käyttökonteksti, puheeseen kirjautuvat sekä yksilön valinnat että yhteiskunnan arvot, normit ja käsitykset eri ilmiöistä (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 18). Kielelliset valinnat liittyvät nuorten naisten omiin ehtoihin ja taitoihin rakentaa todellisuutta.

Nuorten maahanmuuttajanaisten suomen kielen avulla tuotettujen merkitysten tutkimus tarjoaa mielenkiintoisen ikkunan kahdessa kulttuurissa eletävään elämään. Koska kieli ja ihmisten ymmärtämä todellisuus ovat vahvasti toisiinsa kiinnittyneitä, myös kielitaidon karttuessa käsitykset asioiden merkityksistä muuttuvat. Haastatteluhetkellä naiset tuottivat juuri sitä ymmärrystä naisena olemisesta, jota heidän oli mahdollista tuottaa sen hetkisillä suomen kielen resursseillaan. Voidaan siis ajatella, että ihminen on kielensä kautta sosiaalinen toimija tietyssä ajassa ja kontekstissa, koska ajattelu, tavat ja ymmärrys sekä kokemusten ja tunteiden viestintä perustuvat kieleen. Tämän vuoksi kielenkäyttöä tulee aina tutkia kontekstuaalisesti. (Willman 2001.) Määrittelen tutkimuksen kontekstit tarkemmin luvussa 4.2, mutta sitä ennen pohdin tutkimuseettisiä valintojani.

¹⁵ Koska naisten kielitaidoissa oli eroja, oli vaarana että toisten kertoma vaikutti yksiulotteisemmalta kuin toisten. Olenkin pyrkinyt karsimaan tätä vaikutelmaa poistamalla varovaisesti karkeimmat kielen virheellisyudet säilyttämällä kuitenkin kerronnan tyylin ja tunnelman.

3.3 Tutkimuksen eettiset kysymykset ja haasteet

Arkaluontoinen aineisto asettaa tutkijan eettisten kysymysten ja haasteiden äärelle, eikä oma positioni tutkijana ole ollut ongelmaton. Sensitiivisen aineiston kerättyäni olen tuntenut ottavani suuren vastuun analysoidessani ja tulkitessani nuorten naisten puhetta. Haastattelukysymysten henkilökohtaisuuden vuoksi olen halunnut varmistaa, että nuoret naiset ovat saaneet keskustelutilanteissa luottamuksellisesti kertoa kaikenlaisista kokemuksistaan ja tunteistaan. Vahvasti kollektiivisessa afgaanikulttuurissa perhettä, yhteisöä ja uskontoa kohtaan ei ole soveliasta kohdistaa kritiikkiä. Maskuliinisella vallalla ylläpidetyssä afgaanikulttuurissa nuorten naisten kriittiset ja avoimet kertomukset kulttuurista, uskonnosta ja perheestä saattavat aiheuttaa kurinpidollisia seurauksia. Muun muassa näiden seikkojen vuoksi olen nähnyt erityisen tärkeäksi pohtia tutkimusprosessin vaiheita eettisestä näkökulmasta. Paikannan tutkimusetiikan kolmelle, toisiinsa limittyvälle kehälle, jotka ovat kulttuurisensitiivisyys, feministinen tiedonintressi ja sosiaalityön etiikka (KUVIO 1). Näitä kehiä liittävät yhteen tutkimustavoitteeni antaa ääni nuorille maahanmuuttajanaishillem. Avaan seuraavaksi kehien merkitystä ja pohdin niiden toteutumista tutkimuksessani.

KUVIO 1. Tutkimusetiikan kehät

Tutkimuseettisiä kysymyksiä ja valintoja määrittävät sekä yleiset tieteen tekemistä koskevat normit että tutkijan omat valinnat tutkimuksen aiheesta, kohdejoukosta ja metodologiasta (Perttula 1994, 83; Rastas 2007, 60). Tutkimusta tehtäessä eettisen pohdinnan tulisi olla läsnä tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa alusta loppuun (Edwards & Mauthner 2002; Mason 2002). Tutkija on tutkimusta

tehdessään aina osa tutkijayhteisöä, jossa vallitsevat hyvää tutkimusetiikkaa kunnioittavat normit (esim. Punch 1994; Gylling 2006). Tutkijan tulee sisällyttää tutkimuseettiseen käytäntöön etiikkaa kunnioittavien normien lisäksi rehellisyys, huolellisuus, tarkkuus, avoimuus ja muiden tutkijoiden työn kunnioittaminen (Hirvonen 2006, 31).

Tutkijalta edellytetään aina arvostavaa suhtautumista tutkittavia kohtaan. Tämä on tärkeää siksi, että tutkija on hallitsevassa roolissa tutkimusjoukkoonsa nähden. Informaation tuottamiin mahdollisiin vaaroihin tulee suhtautua vakavasti, sillä tutkimus ei saa aiheuttaa vahinkoa kenellekään. (Alasuutari 2005, 15–17; Rapley 2007, 24.) Olen soveltanut Juhani Pietarisen (2002, 58–69) tutkimuseettisiä periaatteita vaaran eliminoimisesta. Vaaran eliminoimisella tarkoitetaan tutkimuksen informaation tuottamaa vaaraa, mikä voi kohdistua esimerkiksi tutkijaan tai tutkittavaan henkilöön. (ks. myös Alasuutari 2005, 15–17; Wiberg 2006.) Tärkeimpänä pyrkimyksenäni vaaran eliminoimisessa on tutkittavien anonymiteetin säilyttäminen. Tästä syystä en nimeä haastattelujen tekopaikkaa. En myöskään käytä aineistoesimerkeissä naisen nimeä, ikää tai muita tunnistetietoja. En yksilöi esimerkkejä vastaamaan tietyn haastateltavan tuottamaa puhetta ja pyrin pitämään suorat aineistolainaukset suhteellisen lyhyinä.

Sosiaalityön eettiset periaatteet ja kulttuurisensitiivisyys

Kuten edellä esittämästäni kuviosta yksi ilmenee, sovellan tutkimuksessani sosiaalityön ja sen tutkimuksen eettisiä periaatteita. Australialainen the Australian Association of Social Workers (AASW 1999) määrittää periaatteet seuraavien pääkohtien mukaan: ihmisarvo, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, humanien arvojen kunnioitus, eheys ja totuus sekä asiantuntijuus. Nämä periaatteet sopivat mielestäni hyvin myös tutkimuseettisiksi lähtökohdiksi tähän tutkielmaan. Varsinaisesti tutkimuseetiikan kategorioiksi AASW (emt.) on eritellyt muun muassa tutkittavien yksityisyyden ja ihmisarvon kunnioittamisen, tutkimushenkilöiden vaaran eliminoimisen, anonymiteetin ja luottamuksellisuuden varmistamisen, objektiivisten tutkimustulosten esittämisen sekä tutkimusmateriaalin asianmukaisen säilömisestä.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia on puolestaan laatinut sosiaalialan ammattihenkilön eettiset periaatteet (Ammattieettinen vala), jotka niin ikään sopivat hyödynnettäviksi tutkimustyössä. Ammattieettisessä valassa viitattavaan asiakkaaseen voidaan tutkimusta tehdessä rinnastaa tutkittavat. Valassa painottuvat ihmisyyden kunnioittaminen ja ihmisoikeuksien puolustaminen sekä itsenäisen elämän ja täysivaltaisen kansalaisuuden

huomioiminen. Ammattieettisessä valassa korostetaan lisäksi yksilön ja ryhmien yhteiskunnallisen syrjäytymisen ehkäisemistä ja huono-osaisuuden poistamista samoin kuin asiakassuhteen luottamuksellisuutta (emt.).

AASW (1999, 15–16) on listannut myös kulttuurisen tiedostamisen periaatteet sosiaalityössä, jotka niin ikään sopivat hyödynnettäviksi omassa tutkimuksessani. Periaatteiden mukaisesti tutkijan tulee tiedostaa kulttuurien merkitys ja vaikutus sekä omat kulttuuriset lähtökohtansa, identiteettinsä ja ennakkokäsityksensä tutkimusta tehdessään. On eettisesti perusteltua, että tutkija sitoutuu hyväksymään moninaisuuden ja erojen ilmenemisen, vaikka hän ei aina olisikaan asioista samaa mieltä tutkittavien kanssa. (Emt.; D’Gruz & Jones 2004, 110–116.) Sekä käytännön sosiaalityön että tämän tutkimuksen keskeinen eettinen tavoite on toimiminen vähemmistön parhaaksi sekä pyrkimys saada tutkittavien ääni kuuluviin ja oikeudet esille. Nämä kulttuurisensitiiviset periaatteet ovat näkyvissä työssäni sekä tutkimusetiikan tasolla että aineiston luentatavoissa.

Feministinen etiikka

Maurice Punchin (1994, 88–90) ajatuksia lainaten olen feministisen tutkimuseetoksen mukaisesti vilpittömän kiinnostunut nuorten afgaaninaisten yhteiskunnallisesta asemasta ja pyrin antamaan heille äänen. Pyrin lisäksi välttämään käsitystä siitä, että nuoret maahanmuuttajataustaiset afgaaninaiset olisi homogeeninen ja yhtenäisesti tutkittava ryhmä. Näin voi helposti tulla ajatelleeksi, mikäli vieraan ryhmän jäseniä ei tunne henkilökohtaisesti. Suhtaudun siis naisiin yksilöinä huomioiden heidän moninaisuutensa.

Liz Stanley (1997) toteaa, että feminismi on itsessään etiikkaa, sillä se perustuu naisten sorron vastustamiselle. Feministisessä tutkimuksessa tavoitellaan muutoksenhakuisuutta, käytäntöön kytkeytymistä sekä monitieteisyyttä huomioivaa tutkimusetiikkaa. Refleksiivisyys ja vastavuoroisuus sekä poliittisen ja eettisen yhteen kietoutuminen ovat tutkimussuuntaukselle merkittäviä lähtökohtia (esim. Widdicombe, 1995; Gordon 2006, 253–254). Feministisessä tutkimuksessa tieteen tekeminen nähdään emansipatorisena ja voimaannuttavana (esim. Pietarinen 2002, 64; Francis 2003). Nämä tiedonintressit tarkoittavat pyrkimystä poistaa esteitä, joita sosiaaliset ja psyykkiset valtasuhteet rakentavat. Emansipatorinen tutkimus pyrkii lisäämään kantaväestöstä erillään olevien ja syrjäytyneiden ryhmien tietoa omasta asemastaan sekä keinoista asemansa parantamiseksi. (Heikkilä 2002, 175; Pietarinen 2002.) Oma tutkimukseni edustaa emansipatorista tiedonintressiä siten, että pyrin saattamaan nuorten maahanmuuttajanaisten aseman

tunnistetuksi. Tavoitteenani on myös, että haastattelutilanteet ovat osaltaan voimaannuttavia kokemuksia asioiden esiin nostamisen ja mielipiteiden kuulluksi tulemisen valossa.

Minna Piispan (2006, 152) mukaan feministiset tutkijat kumoavat perinteisen käsityksen siitä, että tutkija olisi vain neutraali tarkkailija. ”Tällainen ajattelutapa objektoi vastaajan ja luo vääristyneen valta-asetelman tutkijan ja tutkittavan välillä” (emt.). Valta-asetelmaa on syytä pohtia tämän tutkimuksen kohdalla erityisesti siksi, että maahanmuuttajanaisten kokemuksiin liittyvä tutkimusaihe synnyttää jo itsessään eettisen jännitteen, kun tutkittavat tulevat kategorisoiduksi toisiksi. Tutkimusta tehdessäni pyrin suhtautumaan tasa-arvoisesti haastateltaviin ja pitämään heidän lähtökohtiaan tutkimuksen perustana. Koetan lisäksi tulkita naisten kertoman objektiivisesti, puolueettomasti ja sensitiivisesti.

Feministisen tutkimuksen yhtenä filosofisena peruselementtinä voidaan siis pitää valta-asemien ulottuvuutta ja sitä, että ei ole olemassa vallasta vapaata tutkimuskenttää (Widdicombe 1995; Alasuutari 2001, 24; Foucault 1972). Tällöin tieteellisiin, metodologisiin ja käsitteellisiin valintoihin liitetään myös poliittisia kysymyksiä. Näitä kysymyksiä ovat muun muassa naisten yhteiskunnallinen asema, toiminta yksityisillä ja julkisilla kentillä sekä kokemukset ja käsitykset ympäröivästä maailmasta. (Punch 1994; Gillies & Alldred 2002; Gordon 2006, 241.) Feministisessä diskurssianalyysissä valta nähdään läsnäolevana kaikilla kielenkäytössä (Foucault 1972; Sihvola 2002, 115–117). Vallankäytön tutkiminen kielellisenä ilmiönä paljastaa sekä vakiintuneita että vaiettuja totuuksia. Tähän emansipatoriseen ja voimaannuttavaan näkökulmaan kuuluu paitsi valtasuhteiden erittelemine myös tilan raivaaminen marginalisoiduille äänille. Vuorovaikutussuhteeseen sisältyvää valtaa voidaan tässä tutkimuksessa nähdä haastattelutilanteissa, joissa suomalainen kantaväestön edustaja haastattelee vähemmistöön kuuluvia naisia (vrt. Järvinen 2004). Toisaalta juuri feministisessä diskurssianalyysissä peräänkuulutetaan tutkijan positiota asianajajana, joka ottaa kriittisen kannan todellisuuden tilaan ja pyrkii tutkimuksellaan edesauttamaan jonkin päämäärän saavuttamista (Gill 1995; Juhila 1999, 208).

Lupaus äänen antamisesta

Tuula Gordonin (2006, 242–243) mukaan tutkijan on selvitettävä, millä tavoin hän pyrkii antamaan äänen tutkittavilleen niin luvattaan. Äänen antamisen metafora voi myös olla harhaanjohtava, sillä tutkittavalla ryhmällä ei välttämättä ole lainkaan ääntä, jonka tutkija voisi tuoda esiin. Alistetun ryhmän ääni voi olla tukahdutettu tai se ei ole koskaan päässyt edes kehittymään. Koen, että

haastattelemillani naisilla on oma ääni ja paljon vahvoja mielipiteitä, jotka eivät tällä hetkellä kuitenkaan kuulu naisten toivomalla tavalla. Uskon, että näiden äänien kuuleminen auttaa kantaväestöä ymmärtämään nuorten maahanmuuttajanaisten elämää.

Tutkimuksen haastattelutilanteita edeltävissä keskusteluissa kerroin nuorille naisille äänen antamisen pyrkimyksestäni. Naiset olivat sitä mieltä, että maahanmuuttokeskustelussa kantaväestö puhuu toistuvasti heidän suullaan. He kertoivat olleensa mielissään, kun heille annettiin mahdollisuus kertoa oma tarinansa. Silti on tiedostettava pro gradu -tasoisen tutkielman painoarvo maahanmuuttokeskustelussa. On toki tutkijasta itsestään kiinni, osallistuuko hän esimerkiksi lehtien mielipidekirjoitteluun tai laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun, mutta pelkästään pro gradun valmiiksi saattaminen ei yksinään saavuta suuren yleisön tietoisuutta ja asenteiden muuttumista maahanmuuttajia kohtaan. Tämän seikan selitin myös haastateltavilleni; en halunnut luvata liikaa mahdollisuuksistani vaikuttaa nykytilanteeseen. Koen kuitenkin saavuttaneeni päämäärän, mikäli haastateltavat tuntevat tulleensa kuulluiksi. Tavoite on toteutunut myös, mikäli tutkimusraportin lukijalle välittyy osittainkin ymmärrys ja mielenkiinto siitä kahden kulttuurin yhtymäkohdasta, jossa nuoret maahanmuuttajanaiset elävät.

Siirryn nyt kuvaamaan tutkimuksen metodologiaa työn neljänteen lukuun. Esittelen siinä aluksi tutkimuskysymykset ja aineiston luentatavat. Tarkastelen sitten diskurssianalyysin yleisiä teoreettisia lähtökohtia ja suhteutan ne omiin metodisiin valintoihini. Esittelen lisäksi tutkimuksen kontekstit sekä tärkeät käsitteet, kuten puhetapojen resurssit ja representaatiot. Luvun jälkimmäisessä osassa esitän prosessin, jossa käsittelin aineiston analysoitavaan muotoon.

4 Naisena olemisen diskursiivinen tutkimus

4.1 Tutkimuskysymykset ja aineiston luentatavat

Ennen kuin siirryn diskurssianalyysin teorian ja soveltamisen esittelyyn listaan alle vielä tutkimuskysymykset selkeyttämään tutkimuksen tarkoitusta ja päämäärää. Esittelen myös haastatteluaineiston luentatavat.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia diskursseja nuoret afgaaninaiset käyttävät puhuessaan naisena olemisesta?
2. Millaisia kulttuurisia resursseja diskurssien muodostamisessa hyödynnetään?
3. Millaisia naisrepresentaatioita diskurssit mahdollistavat?

Kulttuurisensitiivisyydellä viittasin aiemmin tutkimuksen eettisiin periaatteisiin, mutta näen sen myös aineiston luentatapana. Kulttuurisensitiivisyyden mukaan pyrin ensinnäkin suhtautumaan aineistoon avoimesti ja ennakkoluulottomasti. Näen kulttuurisensitiivisen luentatavan olevan erityisen tärkeä sovellettaessa diskurssianalyysiä, sillä puhetapoja tuotetaan aina käyttäen kulttuurin merkitysvarastoa (ks. Potter 2003, 127), tällöin sensitiivisyys kulttuurisia merkityksiä kohtaan korostuu. Kulttuurisensitiivisyys on siis kulttuuristen tekijöiden tarkkaa havaitsemista ja analysointia sekä herkkyyttä konteksteille.

Aineiston toisena luentatapana on sukupuolen ymmärtäminen kulttuurisena konstruktiona. Tämän feministisestä tutkimusperinteestä lähtevän ajatuksen taustalla on sukupuolen näkeminen toisaalta sosiaalisena ja kulttuurisena (eng. *gender*), toisaalta biologisena (eng. *sex*) ilmiönä. Kun kulttuurinen sukupuoli ymmärretään naiseksi kasvamisena tietyssä kulttuurisessa ympäristössä, biologisella sukupuolella viitataan puolestaan sukupuoleen syntymiseen. (Ks. esim. Liljeström 1996, 115.) Tässä työssä käytetty diskurssianalyysi on relevantti tutkimusmetodi kulttuurisen naiseuden tutkimiseen, eikä biologista naiseutta olisi yhtä hedelmällistä tutkia puheessa tuotetuilla naisen merkityksillä. Koska kulttuurinen naisuus tuotetaan naisena olemisen kontekstuaalisissa määritelmässä, sopii diskurssianalyysi sen analysointiin luontevasti.

Ymmärrän kulttuuristen naisena olemisen merkitysten rakentuvan puheessa neuvottelun tuloksena. Sanalla ja ilmaisulla ei ole vain yhtä tiettyä merkitystä; merkitykset ovat tilannesidonnaisia ja

syntyvät neuvottelemalla kussakin käyttötilanteessa (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 11–12). Analyysissä tulkiten kulttuurisen sukupuolen puheen valintoina. Keskityn siihen, mitä valintoja nuoret afgaaninaiset tekevät puhuessaan naisena olemisesta ja mitkä valinnat nähdään mahdollisina ja mahdottomina. Lisäksi tarkastelen, miten valinnat liittyvät sosiaalisen toiminnan käytänteisiin tietyssä kontekstissa. Näen naisena olemisen puhetapaisuutena ja tekoina. Naiseus on siis tietynlaista toimintaa, joka puheessa muuttuu naisena olemisen merkityksiksi.

4.2 Diskurssianalyysin peruslähtökohdat ja soveltaminen

Tämä tutkimus edustaa laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. Aineiston analysoinnissa sovellan diskurssianalyysiä. Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena on selittää ihmisten toimintaa ja merkitysmaailmoja. Diskurssianalyysi on tutkimusmenetelmä, joka pyrkii ymmärtämään ihmisten sosiaalista todellisuutta ja keinoja tehdä todellisuudesta ymmärrettävää kielen avulla. Lähtökohtani on, että naisena olemista tuotetaan diskursiivisesti. Sitä kautta kieli rakentaa todellisuutta ja luo seurauksia (Aapola 1999, 67). Kielenkäytön tavat ja keinot ovat sosiaalisia ja kulttuurisia. Niitä tutkimalla tuotetaan tietoa naisia ympäröivästä yhteiskunnasta ja sen kulttuurisista piirteistä. En ole kiinnostunut mistä tahansa merkityksistä vaan nimenomaan naisena olemisen kulttuurisista merkityksistä. (Jokinen & Juhila 1999, 54; Pietikäinen & Mäntynen 2009, 139–140.)

Diskurssianalyysi tarkastelee kielenkäytön ja sosiaalisen toiminnan välistä vuorovaikutuksellista suhdetta. Diskurssianalyysi ei ole vain tutkimusmetodi, vaan laajempi perspektiivi sosiaalisen todellisuuden tarkasteluun. (Esim. Gill 2003, 141; Suoninen 1999, 18; Widdicombe, 106.) Lähden olettamuksesta, että on olemassa useita rinnakkaisia ja keskenään kilpailevia merkityssystemejä, joihin nuoret naiset kiinnittyvät ja joita he hyödyntävät naisena olemista merkityksellistäänsä. Ei siis ole vain yhtä tapaa tulkita, ymmärtää ja tuottaa todellisuutta (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 17–18).

En näe nuoria naisia informanteina, jotka suoraviivaisesti paljastaisivat naisena olemisen, kulttuurinsa tai uskontonsa piirteet. Sitä vastoin huomio kiinnittyy siihen, *miten* ja *millaisia* kielellisiä keinoja ja valintoja käyttämällä ilmiöitä ja toimintaa tehdään ymmärrettäväksi (Jokinen & Juhila 1999, 66.) Analyysissä en kuvaa kulttuurisia erityispiirteitä valmiiksi annettuina. Diskursseja analysoivana tutkijana olen kiinnostunut, mitä valintoja nuoret naiset puheessaan tekevät, mitkä valinnat ovat heille mahdollisia, mahdottomia ja tarkoituksenmukaisia (ks. Pietikäinen & Mäntynen

2009, 41). Toisin sanoen tarkastelun kohteena eivät ole kuvaukset todellisuudesta vaan ne tavat, joilla naiset tekevät naisena olemista ymmärretyksi kahden kulttuurin yhtymäkohdassa. On siis olemassa monta totuutta ja näkökulmaa naiseudesta sekä monta tapaa olla nainen. Sosiaalinen todellisuus on moninaista ja sen tulkinta on aina puhujasta ja kuulijasta riippuvaista.

Kielenkäytön kontekstit

Tutkittavaa ilmiötä, naisena olemisen puhetapoja, ei voida pitää muuttumattomina, ulkoisesta todellisuudesta irrotettuna tutkimuskohteena (Perttula 1994, 105). Diskurssianalyysissä kielenkäyttöä lähestytäänkin aina kontekstuaalisesti eli kielen käyttämisen tavat riippuvat tilanteesta, ajasta, paikasta ja tavoitteista. Kontekstilla ymmärretään kaikkia merkitysten muodostamiseen, käyttöön ja tulkintaan vaikuttavia sisäisiä ja ulkoisia tekijöitä. Nämä tekijät ovat usein päällekkäisiä ja limittäisiä ja niitä voi olla vaikea rajata toisistaan (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 29–31; Jokinen & Juhila 1999, 56.) Monimuotoiset kontekstit ilmenevät kielenkäytössä eri tasoilla. Kielenkäyttö muokkaa konteksteja ja kontekstit vaikuttavat puolestaan siihen, miten kieltä käytetään (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 36). Kaikkia konteksteja hyödynnetään haastatteluissa, mistä seuraa puheen rikas mutta ristiriitainen merkitysvarasto. Koska merkitykset naisena olemisesta syntyvät kontekstien välisessä monikerroksisessa vuorovaikutuksessa, on tasojen avaaminen ja tiedostaminen tärkeää.

KUVIO 2. Nuorten afgaaninaisten kielenkäytön ympäristöt

Kuten kuvioista kaksi ilmenee, kontekstin ydin muodostuu nuorten naisten elämänpiiristä kahden kulttuurin, suomalaisen ja afgaanikulttuurin yhtymäkohdassa, jota olen esitellyt tarkemmin työn toisessa luvussa. Ytimen ympärillä on tutkimuksen mikrotaso eli kielellinen ja vuorovaikutuksellinen konteksti, jolla tarkoitan haastattelutilannetta merkitysten tuottamisen ympäristönä. Tätä kontekstia erittelen puolestani luvussa 3.1, jossa kuvaan haastatteluja tutkimusaineistona. Kielellisessä kontekstissa ovat läsnä litteroidun tekstin sanastollinen ympäristö ja sanojen keskinäiset suhteet. Näitä tarkastellessani kiinnitän erityistä huomiota ryhmähaastattelujen toteuttamiseen suomeksi, joka ei ole haastateltavien äidinkieli. Kielellisellä ja vuorovaikutuksellisella kontekstilla tarkoitan niin ikään kielenkäyttöä sosiaalisessa ja yhteiskunnallisessa toimintaympäristössä (ks. Pietikäinen & Mäntynen 2009, 36). Otan huomioon, että haastattelu tiedon tuottamisen areenana ei ole neutraali tai luonnollinen ympäristö, ja että moni asia vaikuttaa siihen, millaisia naisena olemisen merkityksiä tuotetaan. Ryhmähaastattelussa paikalla olevat haastateltavat sekä haastattelija ovat kaikki luomassa puitteita näiden merkitysten tuottamiselle. (Ks. myös Alasuutari 2001.)

Kulttuuri määrittyy laajana makrotason kontekstina ja on konkreettisen kielenkäytön uloin ympäristö. Se pitää sisällään muun muassa sosiaaliset säännöt, normit, tavat ja toimintamallit, joiden vallitessa naisena olmista tuotetaan. Nuorten afgaaninaisten puhe on osa kulttuuria ja sen tulkinta on samalla kulttuurin tulkintaa. Aineiston analysointi edellyttää täten kulttuuristen tapojen, stereotyyppien, uskonnon ja yleisen yhteiskunnallisen ilmapiirin tuntemusta ja tietoista hyväksikäyttöä. Kulttuuriseen kontekstiin liittyvät olennaisesti ne tavat, joilla naiset käyttävät kulttuuriaan naisena olemista perustellessaan¹⁶.

Koska kielenkäytön ja sosiaalisen todellisuuden tarkastelu edellyttää monitasoista analyysiä, pyrin tutkimuksessa liikkumaan mikro- ja makrotasolla sekä niiden välissä. Diskurssitutkimuksessa tasot ovat toisistaan erottamattomat, ne ovat läsnä samanaikaisesti, kun isoja ja pieniä ilmiöitä tarkastellaan yhdellä kertaa. Näin päästään tutkimaan, miten makrotason yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja uskonnolliset tekijät näkyvät mikrotason kielellisessä todellisuudessa. (Ks. Pietikäinen & Mäntynen 2009, 12–28; 169). Diskurssianalyysissä kontekstien merkitystä ei voi korostaa liikaa, ja koska tulkintamahdollisuudet voivat olla ristiriitaisia keskenään, kontekstien tuntemus on erityisen tärkeää. (Willman 2001.) En näe kontekstien moniulotteisuutta ja merkitysten

¹⁶ Kulttuurisen kontekstin käsite tulee liittää myös tutkijan omiin kulttuurisiin resursseihin. Tällöin tutkija käyttää kulttuurinsa tuntemusta tietoisesti. Kun tutkijalla on käytössään omat tulkintaresurssinsa ja hän on tutkittaviensa tapaan kulttuurinen toimija. (Juhila 1999, 201.)

välisiä jännitteitä aineiston häiriötekijöinä vaan diskursiiviseen maailmaan kuuluvina, analyysiä rikastuttavina ominaisuuksina (ks. Jokinen ym. 1993, 17–18; 29–30; 56; Gill 2003, 141).

Resurssit ja representaatiot diskurssianalysissä

Sen lisäksi, että tutkielmani tarkoituksena on löytää naisena olemisen puhetapoja, metodiset apukysymykset liittyvät kulttuuristen resurssien hyödyntämiseen ja naisrepresentaatioiden mahdollistumiseen. Resurssilla tarkoitan yhtäältä taitoa käyttää kieltä ja toisaalta kulttuurista merkitysvarastoa ja taustaolettamuksia, joiden varaan diskurssit rakennetaan. Kielellisiä resursseja ovat muun muassa puhujan oma kieli ja sanavarastot. Täten resurssin käsitettä voi ajatella itselle vieraan kielen kautta; toisinaan resurssit mahdollistavat kielenkäytön monellakin tavalla, kun taas joskus resurssit eivät riitä tai anna mahdollisuuksia toimia kielellisesti ollenkaan. Resursseilla on aina kytköksensä kontekstiin ja sosiaaliseen toimintaan. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 15–16.) Kielen merkitykset myös muuttuvat, kun kieltä käytetään eri tilanteissa. Täten yhdellä ilmaisulla voi olla monta potentiaalisesti mielekästä merkitystä jopa käyttäjälle itselleen.

Resurssi on kulttuurinen rakennuspalikka, joka antaa mahdollisuuden tuottaa tiettyä puhetapaa ja tekee siitä ymmärrettävän. Käytän resurssin käsitettä selittääkseni puhettavan käyttöä ja sisältöä. Viittaaan resurssilla näin puheen ”työkaluun” eli keinoon tuottaa naisena olemisen merkityksiä kulttuurisesta merkitysvarastosta käsin. Esimerkiksi jos naisena olemista tuotetaan tukeutuen uskonnon normeihin, voi resurssiksi kutsua taustaolettamuksia uskonnosta. Näin resurssi on diskurssin rakennuspalikka; erilaisia resursseja käyttämällä puhujat tuottavat diskursiivisia kokonaisuuksia.

Representaatioilla tarkoitan puhettavan mahdollistamaa tiettyä kuvaa puhutusta ilmiöstä, naisena olemisesta kahden kulttuurin yhtymäkohdassa. Representaatiot rakentuvat kielellisten valintojen kautta. Kieli siis representoi maailmaa ja kielen representaatioluonne tarkoittaa kuvausta siitä, millaista naisena oleminen on. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 53–63.) Koska naisena oleminen representoituu monin tavoin, haen analyysissä vastauksia sille, miten tietyssä puhettavassa luodaan kuvaa naisesta. Representaatio on aina uusi ja ainutkertainen tapa tuottaa jokin merkitys. Representaatiot ovat siis merkitysten tuottamista kielen ja siihen sisältyvien resurssien avulla, jotka saavat merkityksensä suhteessa aiempiin representaatioihin (emt.). Jokainen kielen representaatio on ainutlaatuinen (Gill 2003, 141).

4.3 Aineiston rajaaminen ja diskurssien nimeäminen

Kuvaan seuraavaksi aineiston käsittelyprosessia kronologisessa järjestyksessä. Ensimmäisessä vaiheessa litteroin tekemäni haastattelut. Litteroinnin toteutin siten, että kirjoitin ylös kaikki haastateltavien lausumat sanat, mutta en esimerkiksi puheen taukoja tai sanattomia ilmaisuja. Toisessa vaiheessa luin litteraattia läpi useaan kertaan. Perusteellisen aineistoon perehtymisen jälkeen koodasin tekstistä kaikki sellaiset kohdat, joissa puhuttiin naisena olemisesta tavalla tai toisella. Tällöin aineistosta rajautui pois muun muassa kohtia, joissa kuvattiin ainoastaan kulttuurin piirteitä tai joissa konstruointiin vain miestä. Miehiä tuottavaa puhetta oli aineistossa runsaasti, sillä haastateltavat kertoivat usein aviomiehistään, isästään, veljistään tai afgaanimiehistä yleensä. Jo analyysiprosessin tässä vaiheessa aineistosta alkoi erottua kahdenlainen tapa kuvata naisena olemista: perinteinen afgaaninainen ja moderni nainen. Näistä ensimmäinen paikannettiin etupäässä Afganistaniin ja jälkimmäinen elämään Suomessa – kahden kulttuurin yhtymäkohdassa.

Kolmanneksi numeroin kaikki prosessin toisessa vaiheessa erottelemani tekstikohdat sen perusteella, millaisia puhetapoja ne näyttivät edustavan. Annoin jokaiselle puheen diskurssille oman numeron, jonka perusteella numeroin koko tekstin. Tämä helpotti analyysin jakamista puhetapojen mukaisesti ja lopulta myös puhetapojen nimeämistä. Jaottelu helpotti niin ikään kuvaavimpien aineisto-otteiden valitsemista tutkimusraporttiin havainnollistamaan puhetapoja. Diskurssien nimien muokkaaminen jatkui koko analyysiprosessin loppuun asti. Nimeämistä helpottaakseni poimin lisäksi jokaisesta puhetavasta avainkäsitteen, jonka esittelen analyysiluvuissa kunkin puhetavan yhteydessä. Analyysin kolmannessa vaiheessa kiinnitin huomiota myös kielen yksityiskohtiin, kuten niihin adjektiiveihin ja verbeihin, joilla naisena olemista tuotettiin.

Seuraavassa analyysivaiheessa erittelin rinnakkain puhetavoissa käytetyt resurssit eli kulttuuriset merkitysvarastot sekä kunkin diskurssin mahdollistamat naisrepresentaatiot. Paikansin naisrepresentaatiot kolmesta näkökulmasta; 1) miten sosiaaliset suhteet jäsenyivät; mitä nainen oli suhteessa muihin ja muille, 2) millainen toiminta ja olemisen tapa oli diskurssissa naiselle mahdollista, toivottavaa, hyväksyttävää ja ei-hyväksyttävää sekä 3) miten puhujat tuottivat naisena olemista osana moraalista järjestystä eli sitä, mikä oli naiselle odotettavaa ja mikä puolestaan paheksuttavaa ja arveluttavaa. Näkökulmat valitsin siksi, että koin näiden elementtien korostuneen aineistossa ylitse muiden. Koin sosiaalisten suhteiden, toimijuuden ja moraalin olleen lisäksi mielenkiintoinen tulokulma nuorten afgaaninaisten elämään. Nämä kolme elementtiä kuitenkin kietoutuivat ja limittyivät puheessa usein toisiinsa, ja niitä oli välillä jopa mahdotonta erottaa

toisistaan. Analyysiprosessin lopuksi erittelin puhetavoissa hyödynnetyt resurssit ja puheella tuotetut naisrepresentaatiot, joista kokosin erillisen taulukon analyysilukujen loppuun.

Nimesin aineistosta yhdeksän naista määrittelevää diskurssia ja jaoin ne analyysilukuihin sen mukaan tuotettiin niillä perinteistä afgaaninaista vai modernia naista. Kulttuurisia resursseja löysin jokaisesta puhetavasta kaiken kaikkiaan yhdestä kolmeen ja representaatioita jokaista puhetapaa kohden kolmesta seitsemään. Perinteistä afgaaninaista tuotettiin modernia naista useammin. Havaittiin, että nuoret naiset konstruoivat perinteistä naista hyvinkin spontaanisti, mikä mahdollistui haastattelurungon väljyyden myötä. Modernin naisen määrittelyt sitä vastoin syntyivät, kun naiset vastasivat yksilökohtaisempiin kysymyksiin. Perinteistä afgaaninaista tuottavien puhetapojen joukosta useimmiten käytettiin yhteisöön kuulumisen, kunniallisuuden ja ongelmallisen kulttuurin diskursseja, kun taas modernia naista tuotettiin vahvimmin vapauden ja luovimisen puhetavan keinoin. Mikään puhetavoista ei kuitenkaan jäänyt täysin marginaaliin, eli suuria eroja diskurssien ilmenemisessä ei ollut havaittavissa.

Siirryn seuraavaksi kahdesta pääluvusta (5 ja 6) koostuvaan analyysiin. Analysoin nuorten afgaaninaisten tilannekohtaisia tapoja perustella, tuottaa ja käyttää naisena olemisen puhetapoja. Erittelen löytämiäni diskursseja ja pilkon niitä pienempiin osiin analyysin syventämiseksi. Erittelyjä ovat puhetavoissa käytettyjen kulttuuristen resurssien sekä naisrepresentaatioiden käsittely. Käytän diskurssin käsitettä puhetapaisuudesta, jolloin diskurssi ja puhetapa ovat tekstissä toisiaan vastaavia termejä. Naisen tuottamisesta käytän synonyyminä konstruoinnin-termiä, jotka molemmat viittaavat naisena olemisen määrittelyihin erilaisin puhetavoin. Viidennessä luvussa analysoin perinteistä afgaaninaista tuottavia puhetapoja ja luvussa kuusi modernia naista tuottavia diskursseja. Olen alaotsikoinut molemmat luvut diskurssien nimien mukaisesti. Analyysi rakentuu siten, että esitän aina ensin aineistolainauksen ja sen jälkeen analysoin lainauksessa ilmenevän puhetavan. Aineistosta lainaamani otteet olen numeroinut juoksevin numeroin (OTE 1–35) ja sisentänyt ne varsinaisesta tekstistä. Lisäksi varsinaisen tekstin sisällä olen kursivoinut aineistosta suoraan lainaamani sanat ja ilmaisut. Olen niin ikään erottanut jokaisen puhetavan avainkäsitteen kursiivilla. Kumpikin analyysiluku loppuu omaan yhteenvedoonsa ja taulukkoon, joka tiivistää eritellyt puhetavat, niissä käytetyt resurssit ja resurssien mahdollistamat naisrepresentaatiot.

5 Perinteistä afgaaninaista tuottavat puhetavat

5.1 Yhteisöön kuulumisen diskurssi

Nuoret naiset tuottavat perinteistä afgaaninaista konstruoimalla sen usein todenmukaiseksi. En ota kantaa siihen, onko puhetapojen tuottama kuva afgaaninaisesta realistinen, mutta käytän nimitystä todenmukaisesta afgaaninaisesta puhetavoilla tuotettujen naisrepresentaatioiden mukaisesti. Afgaaninaista konstruoidessaan haastateltavat liittävät naisen pääosin kotimaahansa ja naisena olemista tuotetaan suhteessa afgaanikulttuurin perinteisiin ja islamiin. Lisäksi afgaaninaista konstruoidaan suomalaisessa kontekstissa erityisesti silloin, kun sitä verrataan suomalaiseen naiseen.

Yhteisöön kuulumisen diskurssin avainkäsite on *perhesuhteet*. Nuorelle afgaaninaiselle yhteisö on keskeinen, ja yksilöstä tulee kokonainen vasta osana yhteisöään. Yhteisöllä tarkoitetaan perhettä, joka afgaanikulttuurissa käsittää koko suvun. Naisena oleminen on olemista vaimona, sisarena, tyttärenä ja äitinä. Yhteisöön kuulumisen diskurssissa lähiyhteisölle annetaan suuri valta määrittellä, millainen naisena oleminen on mahdollista ja toivottavaa. Diskurssissa naisena olemista tuotetaan kahdella tavalla – nainen on yhtäältä yhteisönsä huolehtija ja toisaalta huolehdittava.

OTE 1

”Afgaaninainen miettii enemmän perhettä, että jos hänellä on lapsia. Hän enemmän miettii toisia kuin itseä, ei itseä niin paljon. Se on semmonen yks asia, että perheeseen kuulutaan.”

OTE 2

”Mulla on kaksi siskoa Afganistanissa. Seuraan kyllä mitä siellä tapahtuu. Soitan heille. Mulla on huolta heistä, koska siellä on levotonta. Katson melkein joka päivä sieltä uutisia.”

Yhteisöön kuulumisen diskurssissa nainen asettaa muut itsensä edelle huomioiden ensisijaisesti yhteisönsä jäsenet ja vasta sen jälkeen itsensä. Nainen representoituu näin perheelleen omistautuvana. Ensimmäisessä aineisto-otteessa toistuu ilmaus perheenjäsenien *mieltimisestä*, jolla viitataan muiden ensisijaisuutta naiseen itseensä nähden. Nainen toimii tietyllä tavalla kantaen huolta yhteisönsä jäsenistä; hän seuraa uutisia ja soittaa perheenjäsenilleen Afganistaniin. Diskurssi tuottaa toimijuutta, jossa yhteisön jäsenistä huolehtiminen vaatii päivittäistä huolen kantamista ja aktiivista toimintaa.

Ensimmäisessä otteessa käytetään toistuvasti komparatiivia *enemmän*. Ilmaus tuo esille puhettavan moraalisen luonteen. Vertaamalla huolehtimisen ja ajattelun määrää viitataan naisen ja hänen yhteisönsä väliseen suhteeseen, mutta sillä saatetaan suhteuttaa afgaaninaista myös suomalaiseen naiseen tai toisaalta afgaanimieheen. Puhetapa konstruoi moraalisesti hyvää ja arvostettavaa afgaaninaista. Yhteisön jäsenyys määrittyy itsestään selvänä faktana, eikä vaihtoehtoja ole. Olemista tiiviinä osana perhettä ei kyseenalaisteta, se on käsky ja moraalinen velvoite; *perheeseen kuulutaan*.

Toisessa otteessa nainen representoituu maahanmuuttajana, jonka lähiyhteisö on Afganistanissa. Yhteisöön kuuluminen on luonnollista, vaikka tuhannet kilometrit erottavat perheenjäseniä toisistaan. Naisena oleminen on huolehtimista levottomassa Afganistanissa asuvien perheenjäsenten pärjäämisestä. Yhteisöllisyys tarkoittaa lähimmäisten ajattelua ja kotimaan tilanteen tasalla pysymistä. Yhteisöllisyyden ylläpitämistä kuvataan siten, että Afganistanin uutisia luetaan päivittäin ja sukulaisiin pyritään saamaan yhteys puhelimitse.

OTE 3

”Kun oon perheessä niin äiti ja isä on huolissaan musta. Mutta sitten kun mä menin naimisiin niin sitten he sanoi, että ’okei, nyt sun mies huolehtii susta’.”

OTE 4

”Yhdestä lehdestä multa kysyttiin, että ne tekis huivista jonkun jutun. Ja ne kysy, että voinko mä antaa mun kuvan siihen. Ja vaikka mä itse haluaisin, niin mun perhe ei antais. Ja nyt kun mulla on mies niin mies päättää. Nyt kun mies päättää, niin hän sanoo että mun kuvaa ei saa laittaa siihen lehteen.”

Otteissa kolme ja neljä puhettavan määrittämä nainen on yhteisön huolehdittava. Diskurssin resursseina hyödynnetään afgaanikulttuurin taustaolettamuksia avioliitosta ja sukupuolten hierarkkisesta suhteesta. Nainen representoituu yhteisön jäsenenä, josta ollaan huolissaan ja jonka puolesta tehdään päätöksiä. Afgaanikulttuurissa avioliitto ei ole vain naisen ja miehen liitto vaan kahden suvun välinen liitto. Naisen mennessä naimisiin hän siirtyy lapsuudenperheestään osaksi miehen sukua. Näin nainen siirtyy lapsuudenperheen vaikutusvallasta miehen perheeseen, jossa vallitsee jaettu kulttuurinen olettaus naiselle asetetuista rajoista ja mahdollisuuksista.

Kolmannessa ja neljännessä otteessa on huomattavissa, kuinka nainen määrittyy lapsuudenperheeseen ja aviomieheen. Nainen representoituu yhteisön huolen kohteena perheen päätösvallan alaisena. Tämä hierarkkinen suhde ilmenee puhettavassa neutraalin luonnollisena ja itsestään selvänä asiana; naisesta huolehtimisen vastuu siirtyy vanhemmilta aviomiehelle

kritiikittömänä faktana. Neutraaliutta kuvastaa toteamus, jolla ilmaistaan, että vanhemmat ovat siirtäneet naisesta huolehtimisen aviomiehelle: *okei, nyt sun mies huolehtii susta.*

Yhteisöön kuulumisen diskurssissa nuoren maahanmuuttajanaisen toiminnan mahdollisuudet ovat rajalliset; vaikka nainen itse haluaisi kuvansa lehteen, hänen perheensä ja miehensä estävät sen (OTE 4). Puhetavassa konstruoi nainen, jolle yhteisön muut jäsenet asettavat rajoitetut puitteet liikkua ja toimia. Diskurssi konstruoi kulttuurisesti ja sosiaalisesti hyväksyttävää ja hyväksi oletettua naista ja tuottaa naisen, joka omaksuu vanhempien ja aviomiehen päätösvallan elämässään. Perheen valtaa ei aseteta kriittiseen valoon. Diskurssissa nainen representoituu yhteisöön kohtaan kuuliaiseksi ja hierarkkisiin suhteisiin sopeutuvaksi.

Yhteisöön kuulumisen puhetavassa naisena oleminen määrittyy suhteessa muihin. Puhetavalla konstruoi nainen elää yhteisön vaikutusvallassa, eikä hänellä ole omaa päätösvaltaa tai tilaa tehdä itsenäisiä valintoja. Afgaaninainen määrittyy turvallisissa oloissa elävänä huolehdittavana, jonka puolesta muut tekevät päätökset. Naisena oleminen on perheen ja miehen päätösten arvostamista. Kun puhetavassa nainen määrittyy tiiviisti suhteessa vanhempiinsa ja aviomieheensä, yhteisöön kuulumisen luo mahdollisuuden konstruoida naisena olemista ylipäätään.

OTE 5

”Ehkä mä en ole niin tyytyväinen että mä olen tyttö tai nainen. Se aiheuttaa mulle joitain esteitä. En voi esimerkiksi vapaasti matkustaa mihin mä haluan. Mun miehen puolelta tai mun vanhempien puolelta mulla ei ole sellaista vapautta.”

Myös viidennessä otteessa resursseina hyödynnetään afgaanikulttuurin taustaolettamuksia perheestä ja aviomiehen roolista naisen paikan määrittäjänä. Naisen rajoittaminen on diskurssissa toiminnan rajoittamista. Otteessa rajoittamiseen suhtaudutaan kriittisesti ja naisena oleminen nähdään negatiivisena. Kritiikki rakentuu suhteessa vapauden rajoitteisiin, mutta kattaa kokonaisvaltaisesti naisena olemisen. Yhteisöön kuulumisen diskurssissa rajoitettu toimijuus ja naiseus liitetään tiiviisti yhteen.

Diskurssissa matkustamisen estäminen kuvataan esimerkkinä vapauden rajoittamisesta, mutta rajoitukset yltävät muillekin elämän alueille. Estetyn naisen representaatio on tällöin luettavissa vapauden puuttumisena naisen elämässä laajemminkin. Ilmaisun *en voi esimerkiksi vapaasti matkustaa mihin haluan* saa aikaan vaikutelman, että puhuja haluaisi liikkua vapaasti. Naisella on siis oma tahto, mutta se ei riitä mahdollistamaan naisen toimintaa. Tärkeämmäksi nousevat

vanhempien ja aviomiehen valta päättää naisen liikkumisesta. Kuten aikaisemmin, myös tässä otteessa huolehtiva yhteisöllisyys konstruoituu puhettavassa kahdella tasolla, ensiksi vanhempien ja toiseksi aviomiehen rajoitteina.

OTE 6

”Meille perhe on ensisijainen. Sitten vasta tulee oma halu, halu elää omaa elämää, mitä itse haluaa. Perhe on ensisijalla. Teemme sitten niitä asioita, mistä molemmat tykkäävät; perhe ja oma itse. Sen takia mietimme perhettä.”

Tässä aluvuossa olen käsitellyt yhteisöön kuulumisen diskurssia, jossa nainen konstruoituu suhteessa perheeseen, vanhempiin ja aviomieheen. Tiivistyksenä esitän otteen kuusi, jossa puhettavassa esiintyy useita aikaisemmin esille tulleita diskurssin resursseja ja naisen representaatioita. Puhettavassa ilmenevät naisen oma halu ja motivaatiot toimia aktiivisesti, mutta perhe on naisen ajatuksissa kuitenkin päällimmäisenä. Puhetapa ei juuri saa ristiriitaisia muotoja, vaan asiaan suhtaudutaan neutraalisti. Diskurssissa naisena oleminen määrittyy siis neuvotteluna paikasta oman ja yhteisön tahdon välillä.

5.2 Kestämisen diskurssi

Kestämisen diskurssin avainkäsite on naisen *sitkeys*. Kun puhettavassa tuotetaan perinteistä afgaaninaista, verrataan sitä usein suomalaiseen naiseen. Tällöin diskurssin resursseina ovat kulttuuriset oletukset afgaaninaisuudesta ja suomalaisesta naisesta. Diskurssissa suomalaisen naisen ajatellaan pääsevän helpolla, kun afgaaninainen joutuu kärsimään ja kestämaan erilaisia haasteita. Resurssia hyödynnetään erityisesti silloin, kun tuodaan esille naisen aseman ja kohtelun eroja. Vaikka puhetapa tuottaa tällöin myös suomalaisen naisen representaatioita, analyysini keskittyy puhettavassa määrittävään afgaaninaiseen.

Kun yhteisöön kuulumisen puhettavassa nainen määrittyy suhteessa yhteisöön, kestäminen puhettavalla naista tuotetaan pääosin yksilönä. Nainen erotetaan itsenäiseksi toimijaksi selviämään vastaan tulevista haasteista ja vaikeuksista. Naisen oletetaan kuitenkin sopeutuvan sosiaalisiin suhteisiin ja yhteisöllisyyteen kuten edellisessäkin puhettavassa.

OTE 7

”Mutta on vaikeaa löytää sanoja, että millanen se afgaaninainen voisi olla. Mutta ehkä yksi sana, mikä mulla tulee mieleen – eli olisiko se, että se nainen kestä. Jos tulee surua tai jotain, niin se kestä sitä, elää sen kanssa. Kun täällä Suomessa sitten nainen ei kestä jos häntä pahoin pompotetaan. Että kestä vastoin käymisiä. Yrittää tehdä hyvää vaikka on niin paha tilanne. Elikkä ei luovuta.”

Kestämisen diskurssilla representoidaan kulttuurisesti ja sosiaalisesti hyvää afgaaninaista, jolloin puhetapa sisältää moraalisia hyvän naisen olettamuksia. Seitsemännessä aineisto-otteessa moraalinen arvio kiteytyy suomalaisen naisen ja afgaaninaisen vertailuun. Afgaaninainen on vastoinkäymisiä ja surua kestävä vahva nainen, joka *ei luovuta*. Moraalinen oletamus hyvästä naisesta korostuu myös otteen lopussa, jossa afgaaninaisen kuvataan *tekevän hyvää vaikka on paha tilanne*. Naisen moraalisuutta määrittävä hyvä-paha -käsitepari tuottaa puhetavassa arvostetun ja vaativissa oloissa elävän afgaaninaisen. Ilmaisussa *ehkä yksi sana mikä tulee mieleen on, että nainen kestää* ilmenee, kuinka puhetavassa naista representoidaan sitkeänä kestäjänä. Afgaaninaisen oletetaan kohtaavan surua ja vastoinkäymisiä, joihin on vain sopeuduttava. Seitsemännessä aineisto-otteessa on nähtävissä, kuinka puhetavalla luodaan puhujasta etäistä naisrepresentaatiota. Siinä ei käytetä naisesta ilmausta minä tai me, pikemminkin nainen on ulkopuolinen *se (se nainen, se afgaaninainen)*.

OTE 8

”Meillähän on siellä kotimaassa, että se nainen kun se menee naimisiin, niin sitten sen täytyy kestää mies, anoppi, appi, ja sen miehen koko perhe. Ja jos perhe on hyvin ystävällinen, se ottaa hyvin vastaan – mutta yleensä ei ole. Ja sen takia vaimon täytyy kestää niitä henkilöitä eri tavalla, että hän sitten pystyisi elämään siellä koko elämänsä. Niin sen takia sen naisen täytyy sitten yrittää toimia niiden kanssa, sen miehen perheen tavalla, koska eihän se koko perhe taas pysty muuttumaan naisen takia. Jotkut muuttavat erikseenkin, mutta se anoppi ja appi on koko ajan miehen kanssa. Elikkä hän – nainen – yrittää tulla toimeen kaikkien kanssa. Elikkä hänen on pakko. Mut täällä Suomessa naisen ei ole pakko tehdä, että hän voi tehdä mitä hän haluaa.”

Kahdeksannessa otteessa on nähtävissä, kuinka puhetavassa nainen representoituu yksilönä, joskin yhteisön sosiaaliset suhteet määrittävät afgaaninaisen vaatimuksia. Nainen representoituu vaimona, jonka on kestävä miehen sukua. Naisena oleminen tarkoittaa niin ikään keinoja toimia ja tulla toimeen yhteisön verkostoissa, sillä *vaimon täytyy kestää perheenjäseniä eri tavalla*.

Kestämisen puhetapa on luonteeltaan neutraalia ja toteavaa. Kestämisen velvoite on itsestään selvä tosiasia. Hyvälle naiselle asetetut ehdot todetaan tosiasioina, joita ei voi muuttaa. Kahdeksannessa aineisto-otteessa puhetavassa käytetyt päätteet *-han* ja *-hän (meillähän, eihän, nainenhan)* korostavat diskurssin todeksi tuotettua luonnetta. Siinä representoituvat kaikkien kanssa toimeentuleva nainen sekä miehen perheeseen sopeutuva ja perhettä kestävä nainen. Aviomiehen perhe konstruoituu puhetavassa negatiivisesti. Tämä havainnollistuu ilmaisussa, jossa kerrotaan, että miehen perhe ei yleensä ole naiselle ystävällinen. Puhetavan negatiivista luonnetta korostavat niin ikään täytyä-verbillä tuotetut ilmaisut, kuten naisen *täytyy kestää* miehen perhe, *täytyy elää* miehen perheessä koko elämä ja *täytyy yrittää* sopeutua. Kestämisen diskurssi konstruoi

kulttuurisesti hyvää ja oikeanlaista afgaaninaista. Naiselle asetetaan odotuksia ja perinteiden mukaisia velvoitteita. Afgaaninainen representoituu miehen perheeseen sopeutuvana vaimona; *eihän se koko perhe taas pysty muuttumaan naisen takia*. Hyvä nainen on luovija, joka tulee toimeen kaikkien kanssa.

Kestämisen puhetavassa afgaaninaisen representaatio on vastakohta vapaalle suomalaiselle naiselle, joka saa toimia haluamallaan tavalla. Diskurssissa ilmenee näkemys siitä, että suomalaisen naisen ei ole välttämätöntä liittyä aviomiehen perheeseen eikä sopeutua perheenjäsenten tahtoon. Afgaaninaisen ja suomalaisen naisen representaatiot ovat osaltaan toistensa ääripäitä. Ääripäät syntyvät afgaaninaiselle ja suomalaisnaiselle asetetuista erilaisista kulttuurisista odotuksista. Työn toisessa analyysiluvussa (luku 6) analysoin lisää afgaanikulttuurin ja suomalaisen kulttuurin yhtymäkohtaan paikannettuja naiseuden merkityksiä ja representaatioita. Seuraavaksi siirryn kuitenkin tarkastelemaan kunniallisuuden puhetavalla konstruoitua afgaaninaista.

5.3 Kunniallisuuden diskurssi

Kunniallisuuden diskurssin avainkäsitteet ovat *kunnioitus ja kunniallisuus*. Nämä käsitteet toistuvat aineistossa silloin, kun puhetavalla tuotetaan kulttuurisesti ja sosiaalisesti arvostettua naista. Diskurssin resurssina käytetään kulttuurisia taustaolettamuksia hyvästä, kunniallisuuden kautta määrittävästä, afgaaninaisesta. Puhetavassa representoituu perinteinen, perheelle omistautuva, työteliäs ja vahva nainen sekä toisaalta moderni ja tasa-arvoinen nainen. Kunniallisuuteen liitetään siis moraaliset hyvän naisen representaatiot. Puhetavassa kunniallisuus määrittää naisen koko elämää; naisen tulee alituisesti punnita käyttäytymistään, ja arjen valintojen tulee perustua naiselle asetettuihin kulttuurisiin odotuksiin.

OTE 9

”Hyvä ja kunniallinen nainen omistautuu perheelleen ja on vahva nainen. Ennen ajateltiin että hyvä nainen tekee kaiken kotona. Että siivoaa ja tekee leipää joka päivä. Mutta nyt se on muuttunut joissain perheissä, että mieskin osallistuu enemmän. On enemmän tasavertaisempaa.”

Puhetavassa hyvää naiseutta on tietynlainen toiminta. Puhetapa määrittää vanhojen perinteiden mukaista afgaaninaista kotitöiden tekemisen näkökulmasta; *hyvä nainen tekee kaiken kotona*. Kunniallisuuden diskurssissa perinteinen afgaaninainen kiinnittyy tiiviisti kodin piiriin sellaisten toimintojen kuten *siivoamisen ja leipomisen* perusteella. Toisaalta puhetavalla kommentoidaan myös modernia naista liittämällä määrittely sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Naisrepresentaatioissa

on läsnä ajallinen perspektiivi, joka ilmenee ilmauksissa *ennen* ja *nyt*. Kun vanhaa perinnettä seuraava nainen on kotitöiden tekijä ja perheelleen omistautuva, uusi ja moderni nainen määrittyy tasavertaisena yhteistyökumppanina.

OTE 10

”Meillähän on kulttuurissakin, että nainen kuuntelee mitä mies sanoo. Sen miehen arvo on vähän isompi kuin naisen. Että tää on sellainen tapakulttuuri. Jos nainen pompottelee miestä, niin me näemme sen naisen vähän alempiarvoisena, että se ei ole hyvä nainen että se tekee näin. Elikkä se on yksi tapa meillä että pitää kunnioittaa ja kuunnella että mitä vanhempi ihminen sanoo.”

Ote 10 osoittaa, että diskurssissa naisen kunniallisuus on nimenomaan miehen ja vanhemman ihmisen kunnioittamista. Kunniallinen nainen määrittyy tietynä asenteena ja toimintana suhteessa näihin muihin toimijoihin. Puhetavassa asiantilat esitetään faktoina ja kyseenalaistamattomina tosina. Kunniallinen nainen uusintaa toiminnallaan vähäarvoisen asemaa ja antaa arvoa muille. Diskurssissa kunnialliseen naiseen liitetään verbi *pompotella*. Tällä ilmaisulla merkityksellistyy vastakohtainen kulttuurisesti hyväksytty ja ei-hyväksytty nainen. Vastakohtia tuottavat lisäksi ääripäiden adjektiivit *alempiarvoinen nainen* ja *hyvä nainen*. Kunniallisuus määrittyy tietyiksi tavoiksi toimia, joista esimerkkinä käytetään miestänsä pompottelevaa naista. Naisen hyvyys rakentuu miehen arvon ja vallan tunnistamisesta; vain miehelle arvoa antava nainen on kulttuurisesti kunnioitettu. Puhetavassa afgaaninainen tuotetaan osaksi sukupuolihierarkiaa.

Puhetavassa vakuutetaan kuulijaa uskomaan sanottu toteamalla asiat kyseenalaistamattomiksi tosiksi. Vakuuttelun keinona ja asian fakta-arvon maksimointina puhetavassa käytetään muun muassa päätettä *-hän* ja pronominia *me*. Esimerkiksi ilmaisussa *meillähän on kulttuurissakin* puhuja tuottaa itsensä osalliseksi kulttuuriaan, jolloin puhetavassa korostuu oma kokemus ja asiantuntemus puheen kulttuurisesta kontekstista. Diskurssissa kaikkien naisten arvioidaan jakavan saman käsityksen kulttuurisesti hyväksytystä tavasta nähdä miestä pompotteleva nainen tietynlaisena. Tämä käy erityisesti ilmi ilmaisussa *me näemme sen naisen vähän alempiarvoisena*, jonka avulla määrittyy kulttuurinen näkemys hyvästä naiseudesta. Vaikka aineisto-ote on lyhyt, *me*-sana toistuu kolmesti. Sanalla ylläpidetään kunniallisen naisen normistoa. Puhetavassa jako *meihin* ja *teihin* vahvistaa samaan kulttuuriin kuuluvien jäsenten kollektiivisuutta.

Oteen 10 lopussa ilmenee, kuinka puhetavassa naisena olemista määritetään vanhemman ihmisen arvostamisen kautta. Tämä tulee ymmärretyksi suhteessa islamin perinteiden mukaiseen avioliittokulttuuriin, jossa on yleistä miesten – joskus huomattavastikin – vaimojaan vanhempi ikä. Koska vanhemman ihmisen kunnioittaminen on afgaanikulttuurissa tärkeää, yhdistetään se

avioliittokäytäntöä peilaten miehen kunnioittamiseen. Näin kunnioittaminen liitetään edelleen miehen korkeampaan arvoon ja naisen alempaan statukseen. Miestä alempiarvoisen naisen representaatiolle ei anneta perusteluja, eikä asiantilaa kyseenalaisteta. Naiseutta rakennetaan suhteessa yhteisesti jaettuihin ja oletettuihin normeihin. Puhetapa sisältää ristiriitaisia merkityksiä; yhtäältä suhtautumista naiseen kuvataan negatiiviseksi, mutta naiset ylläpitävät itse sukupuolihierarkiaa tulkitessaan kunniallista ja kunniantonta naista.

OTE 11

”Mun äiti ei käynyt koulua. Hän meni pienenä naimisiin. Mutta hänessä on paljon hyvää. Hänestä ollaan kaikkialla oltu tyytyväisiä, missä hän on asunut; hänen anoppi ja appi ovat rakastaneet häntä niinkun omaa tyttöä. Koska yleensä on miniää kohtaan sellanen suhde, että ne ei kestä miniää. Mutta mun äidillä on ollut oma anoppi ja appi eli miehen vanhemmat, jotka on ollut kuin oma perhe. Eli mä ihailen omaa äitiä koska hän on toiminut niin hyvin kaikkien kanssa ja hänestä on tykätty kaikkialla. Mä haluaisin olla sellanen kuin mun äitini. Mä haluaisin että muhun suhtauduttais niin kun mun äitiin suhtauduttiin, että kunnioitettais mua.”

Puhetavassa naisen asema tuotetaan haasteelliseksi. Aineisto-otteessa 11 nainen representoituu kunnioitetuksi ja rakastetuksi ihannenaiseksi, johon ollaan kaikkialla, eritoten miehen perheessä, tyytyväisiä. Ihannenainen on kunnioitettu miniää. Puhetavan resurssina käytetään hyvää äitiyttä, joka konstruoi kunnioitetun naisen position sosiaalisissa suhteissa ja perheyhteisössä. Diskurssissa määrittävät naisen representaatiot syntyvät suhteessa naisen saamalle ulkopuoliselle kunnioitukselle. Sosiaalisilla suhteilla ja yhteisöllä on täten merkittävä osuus hyvän naisen määrittymiselle. Kunnioitetun naisen representoituminen sosiaalisiin suhteisiin nojaten todentaa sitä vahvaa yhteisöllisyyttä, mitä aikaisemmin yhteisöön kuulumisen puhetapa tuotti. Seuraava luku keskittyy puolestaan esittelemään naisen itseisarvon puhetapaa. Siinä naista tuotetaan yksilöllisemmin oman itsen ja naissukupuolen arvostamisen kautta.

5.4 Naisen itseisarvon diskurssi

Naisen itseisarvon diskurssin avainkäsitteenä on naisen *korvaamattomuus*. Diskurssia havainnollistaakseni olen valinnut sellaisia otteita, joissa puhutaan naisena olemisen lisäksi tytöistä ja pojista. Perustelen valintaa sillä, että otteet sopivat hyvin kuvaamaan puhetavan sukupuolihierarkista ominaispiirrettä.

OTE 12

”Nainen pystyy tekemään jotain asioita, mitä mies ei pysty. Että pystyy saamaan lapsia. Kantaa niitä yhdeksän kuukautta ja on sellainen suhde lapseen mitä mies ei pysty kokemaan. Siks mä oon onnellinen, että oon nainen.”

Itseisarvon diskurssissa nainen representoituu oman itsensä arvostajana. Arvostettua naista konstruoidaan sen kautta, mitä nainen *pystyy* tekemään ja mitä mies puolestaan ei. Naisen paremmuus liitetään reproduktioon ja elämän jatkumisen mahdollistamiseen. Puhetavassa nainen representoituu elämän jatkajana, synnyttäjänä ja äitinä. Reproduktioon osallistuminen tuottaa naiselle tyytyväisyyden omasta sukupuolestaan siksi, että miehellä ei ole samaan mahdollisuutta. Nainen konstruoituu äitinä, ja resursseina ovat olettamukset äitiydestä reproduktioon osallistumisen mahdollistajana. Naisen suhde lapseen on ainutlaatuinen, koska raskausaika ja lasten synnyttäminen mahdollistavat naiselle miestä tiiviimmän vanhempi-lapsi-suhteen.

OTE 13

”Jos naista ei olisi niin eihän miestäkään olisi maailmassa. Että naisella ja miehellä on yhtä suuri vaikutus siihen elämään, että ilman kumpaakaan ei olisi yhtään mitään. Mä pystyn elämään ilman miestä, mutta mies ei pysty ilman naista. Mies on aina ollut semmonen että hänelle on aina tarjottu. Niin sitten hän ei pystyisi elämään, että hän tekisi joka päivä itse jotain ja tekisi muillekin. Mutta nainen pystyy, tehdä itselle ja toisellekin, ja se pystyy yksin elämään. Naisella on sellanen voima.”

Puhetavassa nainen representoituu elämän jatkajan lisäksi miehen olemassaolon mahdollistajana. Naisen olemassaololle asetetaan kuitenkin myös miehen olemassaolon ehto, sillä *ilman kumpaakaan ei olisi yhtään mitään*. Nainen representoituu miehen elämän, etenkin arjen, ylläpitäjänä, sillä hän on tottunut toimimaan ja tekemään asioita miehensä puolesta. Puhetavassa määrittyy jälleen naisen ja miehen suhde sekä asemien vertailu, mikä ilmenee esimerkiksi ilmaisussa *mä pystyn elämään ilman miestä, mutta mies ei ilman naista*. Puhetavassa nainen on selviytyjä ja elinehto miehelle. Nainen representoituu lisäksi luonteeltaan vahvana. Naisella on *voimaa*, jonka avulla hän selviää arjesta perheensä ja aviomiehensä kanssa ja mahdollisesti yksinkin. Naisena oleminen tuottaa korvaamattoman aseman reproduktiossa ja miehen elämässä, mutta nainen on tarvittaessa riittävän vahva tullakseen toimeen yksinkin.

OTE 14

”Hienointa on, että nainen pystyy tekemään jotain sellaista mitä mies ei pysty. Mä oon ainakin ilonen, että mä oon nainen ja mulla on ihana perhe. Ja nyt on vieläkin ihanampaa kun on oma tyttövauva. Että yleensä kaikki valitsis pojan, mutta mä oon ihan eri mieltä: tyttö on parempi kuin poika. Vaikka mä en sano sitä vaan siksi että sain tytön. Sitä ennenkin mä oon aina ollut tyttöjen puolella.”

Myös otteessa 14 käy ilmi, kuinka puhetavassa naiseutta tuotetaan suhteessa mieheen ja reproduktioon. Diskurssissa syntyy vahva sukupuolierottelu, jossa naisen kyvyt erotetaan miehen kyvyistä ja jonka kautta perustellaan tyytyväisyyttä omasta naissukupuolesta. Vertaus mieheen korostuu muun muassa superlatiivissa *hienointa*, jolla viitataan naisen ja miehen kykenemisen vahvoihin eroihin. Afgaaninainen representoituu lapsia saavana äitinä, joka on ylpeä omasta tyttölapsestaan. Äidin ylpeyttä korostetaan vastakohtaisuudella: *yleensä kaikki valitsis pojan, mutta*

mä oon ihan eri mieltä: tyttö on parempi kuin poika. Puhetavassa rinnastuu pojan ensisijaisuus kulttuurisena taustaolettamuksena, joka kuitenkin kumotaan arvottamalla tyttölapsi poikaa korkeammalle.

Naisen itseisarvon puhetavassa naiseus määritetään ylpeyden ja oman sukupuolen arvostuksen kautta. Resursseina käytetään sukupuolten arvottamista sekä vertailua naisen ja miehen pystyvyydestä ja naisen korvaamattomuudesta. Ylpeys naisena olemisesta realisoituu kulttuurisessa kontekstissa, jossa naista ja tyttöä ei olettamuksellisesti arvosteta samalla tavalla kuin miestä ja poikaa. Puhetavassa ylpeys naiseudesta on näin kriittinen kannanotto afgaanikulttuurissa vallitseviin käsityksiin naisen ja miehen asemasta. Itseisarvon puhetapa perustuu naisena olemisen parhaiden puolien esittämiselle. Niin ikään puhetapa tuottaa naisen symbioottisessa ja riippuvaisessa suhteessa mieheen; ilman toista ei toisenkaan olemassaolo ole mahdollista.

5.5 Ongelmallisen kulttuurin diskurssi

Ongelmallisen kulttuurin diskurssin avainilmaisuna on *kulttuuri ja uskonto arjen haasteina*. Kun nuoret naiset puhuvat kulttuuristaan, he tarkoittavat afgaanitaustaansa. Uskonnolla viitataan islamiin, Koraanin oppeihin ja vanhoihin uskonnollisiin traditioihin. Uskonto ja kulttuuri ovat puhetavassa toisiinsa kietoutuneita ja limittäisiä. Useimmiten kulttuurilla selitetään naisena olemiseen vaikuttavia ilmiöitä, kun taas uskonto jätetään ”omaan rauhaansa”. Uskontoa ei kulttuurin tapaan kritisoida. Puhetavassa naisena olemista muokataan ja sovelletaan kahden kulttuurin yhtymäkohdassa. Kulttuuri ja uskonto määrittävät ehtoja naisena olemiselle sekä naisen rajattua, mahdollista ja toivottua toimintaa. Puhetavassa nainen määrittyy usein myös toiminnan kohteeksi. Taustaolettamukset afgaanikulttuurista ja islaminuskonnosta määrittävät diskurssin resursseiksi.

OTE 15

”Ikävintä on se kulttuuri, se miten naisiin suhtaudutaan meidän kotimaassa eli Afganistanissa, sellainen negatiivinen suhtautuminen. Naisella ei ole sellaista vapautta kuin miehellä, ja naiset pakotetaan naimisiin, johonkin mihin he ei halua, eikä häneltä kysytä. Ja sitten hän on kotona neljän seinän sisällä. Hänellä ei ole vapauksia. Se kulttuuri ja tavat, miten naista kohdellaan, se on ikävintä.”

Ongelmallisen kulttuurin puhetavassa nainen representoituu pakotettuna ja vaiennettuna. Hänellä ei ole vapauksia eikä omaa ääntä. Naista konstruoidaan suhteessa mieheen, avioliittoon ja kulttuurin tapoihin. Puhetavan resurssina käytetään epätasa-arvoista avioliittoa, joka sulkee naisen kodin

neljän seinän sisälle. Pakottamista perustellaan tavoilla ja kulttuurilla, ei miehen käytöksellä. Puhetavassa käytetään vertailua, jossa naista konstruoidaan miehen vastaparina.

Ongelmallisen kulttuurin diskurssissa kulttuuri saa aikaan naisen toimintaa rajoittavia käytänteitä. Nainen representoituu objektina eli tekojen kohteena. Kun kulttuuri määrittyy toimijaksi, negatiiviset ilmiöt saadaan näyttämään yksilön toiminnasta riippumattomilta tosiasioilta. Naisen vapauden riistäminen ei tällöin ole yksilön teko vaan kulttuurin aiheuttama ilmiö. Puhetavassa toistuva passiivin käyttö (*naisiin suhtaudutaan, naista kohdellaan, naiset pakotetaan, eikä häneltä kysytä*) häivyttää tekijän vastuun naisen epätasa-arvoisesta kohtelusta.

OTE 16

Haastattelija: ”Onko nuorena maahanmuuttajanaisena eläminen Suomessa aiheuttanut kahden kulttuurin välisiä ristiriitoja tai vaikeita tilanteita?”

Haastateltava¹⁷: ”On, ja se liittyy uskontoon. Kun mä tulin Suomeen niin, kun meidän uskonto kieltää ettei nainen saa kätellä miestä, mutta Suomessa se on ihan normaalia. Niin jouduin miettimään, että pitääkö kätellä vai ei. Mutta suomalaiset eivät ehkä ihan ymmärrä sitä, että ei kätellä, ja he näkevät että me ollaan rasisteja.”

Haastattelija: ”Tuntuisko se susta oudolta kätellä miestä?”

Haastateltava: ”Ei oudolta, mutta ei saa. Se on meidän uskonto. Se on Suomessa vaikeeta kun menee lääkäriin tai opettajat tulevat kättelemään, niin se on vaikeeta. Ajattelee aina, että mitä mun nyt pitäis tehdä.

Haastattelija: ”Oletteko sitten esimerkiksi opettajille koskaan sanoneet, että meidän uskonnossa ei ole okei kätellä miestä?”

Haastateltava: ”En oo uskaltanu. Ne vois ajatella pahalla.”

Puhetavassa naisena olemisen normien katsotaan perustuvan vanhoihin kyseenalaistamattomiin periaatteisiin, joiden mukaan on totuttu toimimaan. Nainen joutuu käymään moraalista pohdintaa siitä, mitä hän saa ja ei saa tehdä kulttuurien yhteentörmäysten aiheuttaessa haasteellisia tilanteita. Uskonto kieltää naisen ja miehen kättelemisen, mutta nuori nainen haluaa toimia suomalaisen tavan mukaan. Tästä syntyy dilemma, jossa naiseutta joudutaan neuvottelemaan molempiin kulttuureihin sopivaksi. Puhetavassa uskonto määrittää kuitenkin *meidän uskonnoksi*. Diskurssin resurssina käytetään taustaolettamusta uskonnon määrittämistä käyttäytymistavoista. Kättelemisen ei vain tunnu oudolta, vaan se on kyseenalaistamattomasti sopimaton toimintatapa. Kieltäytymistä ei nähdä aiheellisena perustella – *se on meidän uskonto*.

Ongelmallisen kulttuurin puhetapaa käytetään konstruoidessa naista kahden kulttuurin yhtymäkohdassa. Kulttuurien risteyksessä luoviminen vaatii naiselta nopeita ratkaisuja, joista esimerkkinä toimii kättelystä kieltäytyminen. Uskonnon ja kulttuurin normittamat sukupuolisidonnaiset käyttäytymisodotukset määrittävät puhetavassa nuorten afgaaninaisten arjen

¹⁷ Aineisto-otteessa puhuu yksi haastateltava.

toimijuutta. Naiset joutuvat luopumaan osasta oman kulttuurinsa malleja ollakseen hyväksytyjä suomalaisessa yhteiskunnassa, kuten otteen 16 viimeisestä vastauksesta käy ilmi. Puhetavassa representoituu kulttuurisille yhteentörmäyksille sensitiivisesti varautuva nainen. Ongelmallisen kulttuurin diskurssi tulee hyvin lähelle myöhemmin työn luvussa 6.3 esiteltävää itsenäisyyden diskurssia, kun nuoret naiset puhuvat huivin käytöstä. Huivin käyttö ja sen sopeuttaminen suomalaiseen kontekstiin on otteessa 16 esitetyn kättelytavan mukainen konstruktio. Siinä kulttuurinen ja uskonnollinen käyttäytymisnormi määrittyy suomalaisessa kontekstissa ristiriitaiseksi. Päätän tämän luvun nyt yhteenvetoon, jonka jälkeen siirryn analysoimaan modernia naista tuottavia puhetapoja.

Yhteenveto

TAULUKKO 1. Afgaaninaista tuottavat puhetavat, resurssit ja representaatiot

Perinteistä afgaaninaista tuottavat puhetavat					
Diskurssi	Yhteisöön kuulumisen diskurssi	Kestämissen diskurssi	Kunniallisuuden diskurssi	Naisen itsetisarvon diskurssi	Ongelmallisen kulttuurin diskurssi
Diskurssin resurssi	Avioitito hierarkkisten suhteiden ylläpitäjänä Perhe ja aviomies naisen paikan ja toiminnan määrittäjänä	Kulttuuriset oletannukset vapaasta suomalaismaisesta vs. vaikeissa oloissa elävää afgaaninaisesta	Afgaanikulttuurin taustaolettannukset hyvästä naisuudesta Sukupuolihierarkiat	Naisen reproduktiivinen pystyvyys ja korvaamattomuus suhteessa mieheen Sukupuolen arvottaminen	Taustaolettannukset afgaanikulttuurista ja islamista Avioitito naista alistavana instituutona Taustaolettannukset naiselle sopivasta julkisesta käytäytymisestä
Nais-represen-taatio	Yhteisön huolehtija Yhteisön huolehdittava Perheelle omistautuva nainen Yhteisölle kuuliainen nainen Yhteisön hierarkkisiin suhteisiin sopeutuva nainen	Yksilö ja itsenäinen toimija Sitkeä; vastoinkäymisiä kestävä nainen Kulttuurisesti ja yhteisöllisesti hyväksyty nainen Aviomiehen perheeseen sopeutuva nainen Kaikkien kanssa toimeen tuleva nainen	Perheelle omistautuva työeläis nainen Kunniallinen nainen Aviomiestään arvostava vaimo Itseään vanhempia kunnioittava nainen Oman paikkansa tiedostava nainen	Itseään arvostava nainen Miestä parempi ja kyvykkäämpi nainen Reproduktiosta huolehtiva elämän jatkaja Miehen olemassaolon mahdollistaja	Kulttuurisilla perustelulla tietynlaiseen toimintaan ohjattu nainen Kahden kulttuurin ristipaineisissa normeissa luovija

Olen tässä luvussa analysoinut puhetapoja, joilla tutkimuksen aineistossa tuotetaan perinteistä afgaaninaista. Nämä puhetavat ovat yhteisöön kuulumisen diskurssi, kestämisen diskurssi, kunniallisuuden diskurssi, naisen itseisarvon diskurssi ja ongelmallisen kulttuurin diskurssi. Olen eritellyt diskursseja tuoden esille puhetapojen resursseja ja naisrepresentaatioita. Tutkimustulokset on esitetty taulukossa yksi ja alla tiivistän ne vielä sanallisesti.

Yhteisöön kuulumisen puhetavassa avainkäsite on perhesuhteet. Nainen konstruoituu suhteessa yhteisön jäseniin yhtäältä yhteisön huolehtijana ja toisaalta huolehdittavana. Naisrepresentaatiot tuotetaan suhteessa mieheen, omiin vanhempiin ja lapsiin. Puhetavassa naisena oleminen on olemista osana yhteisöä. Diskurssissa yhteisöllisyyteen liitetään keskeisesti avioliitto, joka määrittää naiselle toiminnan rajat ja mahdollisuudet. Avioliiton kautta yhteisöllisyys korostuu konkreettiseksi siksi, että avioiduttuaan afgaaninainen muuttaa perinteisesti miehen perheeseen asumaan. Puhetavassa avioliitto tuottaa ja ylläpitää hierarkkisia suhteita, jotka määrittävät naisen paikan kodissa ja yhteiskunnassa.

Kestämisen diskurssin avainkäsitteenä on naisen sitkeys, joka representoi naisen vahvana ja sopeutuvana. Puhetavassa naiseutta tuotetaan yhteisöön kuulumisen diskurssia yksilöllisemmin, ja siksi nämä kaksi puhetapaa on selkeästi erotettavissa toisistaan. Kestävä nainen joutuu sopeutumaan ja luovimaan yksin samalla kun muu yhteisö (yleensä aviomiehen perhe) määrittyy naiselle haasteeksi. Puhetavan vahvimpana resurssina on kulttuurinen oletamus suomalaisesta naisesta. Afgaaninaista konstruoidaan suhteessa suomalaisnaiseen; vastakohtiksi määrittyvät vastoinikäymiä kestävä afgaaninainen ja vapaaseen ja helppoon elämään tottunut suomalainen nainen.

Kunniallisuuden puhetapaa käytetään pääosin kuvattaessa kulttuurin normittamia käyttäytymismalleja. Naiselta odotetaan kunnioitusta muita yhteisön jäseniä kohtaan, sillä vasta kunnioittamalla muita nainen voi itse tulla yhteisönsä kunnioittamaksi. Diskurssissa hyvää ja kunniallista naista määritellään sukupuolihierarkioiden avulla; naisen tulee kunnioittaa ylempiarvoista vanhempaa miestä. Puhetavan resurssina toimii ihannenaisuus, joka konkretisoituu yhteisössä kunnioitettuna ja rakastettuna äitinä.

Naisen itseisarvon diskurssin avainkäsite on naisen korvaamattomuus, ja puhetavassa nainen määrittyy naissukupuolen arvostuksen kautta. Arvostus on yksilöllistä ja syntyy naisesta itsestään, eikä määrity ulkopuolelta kuten monessa aikaisemmissa puhetavoissa. Tyytyväisyys

naissukupuoleen palaa kuitenkin yhteisöllisyyteen; puhutavan reproduktiivisella resurssilla nainen konstruoidaan synnyttäjäksi, äidiksi, elämän jatkajaksi ja miehen, laajemmin koko yhteisön, olemassaolon mahdollistajaksi.

Afgaaninaista tuottavista puhetavoista viimeinen on ongelmallisen kulttuurin diskurssi. Sen avainilmaisuna on kulttuuri ja uskonto arjen haasteina. Tällä tarkoitetaan nimenomaan afgaanikulttuurin ja islaminuskon haasteellisuutta suomalaisessa kontekstissa, jossa naisena olemisen kohtaa kulttuurisia ja uskonnollisia yhteentörmäyksiä. Kulttuuri ja uskonto näyttäytyvät aineistossa moninaisina, toisiinsa kietoutuneina ja välillä niin vaikeasti erotettavina tekijöinä, etten ole aina edes pyrkinyt jakamaan niitä erilleen. Kuitenkin koko aineistoa tarkasteltaessa on yleisempää, että uskontoa kunnioitetaan. Kulttuurilla taas selitetään negatiivista suhtautumista naisena olemiseen, eli kulttuuri määrittyy ongelmaksi. Kaiken kaikkiaan uskonto ja kulttuuri vaikuttavat vahvasti tapaan puhua naisena olemisesta. Puhetavassa kulttuuri määrittyy subjekteiksi, joka normittaa naisena olemista ja naiselle annettuja odotuksia. Nainen määrittyy näin objektiksi tekojen kohteena. Uskonnon ja kulttuurin perinteet ohjaavat puhetavassa naisen arvovalintoja, mutta traditioiden vaikutusta myös kritisoidaan. Ongelmallisen kulttuurin diskurssin resursseina ovat taustaolettamukset afgaanikulttuurista ja islamista sekä afgaaniperinteiden mukaisesta avioliitosta. Naisen toiminta on kulttuurin sääntöjen sanelemaa, jolloin nainen tulee representoiduksi kahden kulttuurin luovijana.

6 Modernia naista tuottavat puhetavat

6.1 Vapauden diskurssi

OTE 17

”Mun ajatuksissa ihannenainen on sellanen, että sen pitäis olla ihan vapaa. Ja sellanen nainen että hän kunnioittaa itse enemmän itseään kuin kukaan muu.”

Vapauden diskurssin avainilmaisuna on *riippumattomuus ihanteena*. Kun aikaisemmin esitetyissä puhetavoissa naista konstruointiin yhteisön ja kulttuurin määrittämässä raameissa, vapauden puhetavalla nuoret naiset ilmaisevat omia mielipiteitä ja vaativat naisille täysivaltaisuutta. Täten vapauden diskurssi esiintyy modernia naista tuottavien puhetapojen vastadiskurssina. Naisen määrittäminen ihanteena ja epärealistisenakin haaveena tulee ilmi muun muassa diskurssissa esiintyvissä verbin konditionaalimuodoissa. Diskurssissa käytetään ilmaisuja siitä, millainen nainen *pitäisi* olla. Puhetapa perustuu tällöin olettamukseen siitä, että nainen ei lähtökohtaisesti ole vapaa. Aineisto-otteessa konditionaalilla ilmaistu asiantila saa myös sitä seuraavan lauseen näyttämään toiveelta siitä, että nainen kunnioittaisi itseään nykyistä enemmän. Oteessa viitataan olettamukseen, että nainen ei arvosta itseään yhtä paljon kuin hänen pitäisi arvostaa.

Vapauden diskurssin kulttuurisena resurssina käytetään yksilöllisyyttä ja nuoren naisen vastuuta omasta vapaudestaan. Naista tuotetaan yksilönä muun muassa käyttämällä ilmaisua *itse*. Vapauden diskurssissa naista kehoitetaan taistelemaan omista oikeuksistaan, sillä muut eivät tee sitä hänen puolestaan. Puhetavassa nainen konstruoutuu itseään kunnioittavana yksilönä, joka voi saavuttaa vapauden vain ottamalla vastuun omasta elämästään. Olennaisempaa on tällöin naisen itsekkunnioitus kuin ulkopuolelta tuleva *muiden* kunnioitus. Vaikka nainen konstruoutuu suhteessa koko ympäröivään yhteisöön, tuotetaan hänet yksilönä, joka kantaa itsestään vastuun.

OTE 18

”Jos me naiset odotamme että milloin meille annetaan vapaus, ei se koskaan tule. Meidän pitäis tehdä jotain. Itse pitää meidän ottaa oikeutta.

OTE 19

”Naisten pitää hakea sitä vapautta. Meille ei tarjota sitä tai meille ei tule itsestään sitä. Meidän pitää tehdä sellasia asioita joista tulisi vapautta meille, pitää itse taistella siitä. Sitä ei ole suoraan tarjolla.”

Vapauden puhetavassa resurssina käytetään naistenvälistä kollektiivisuutta. Tämä tiivistyy ilmaukseen *me naiset*. Puhetavassa hyödynnetään ilmaisua *itse*, mutta aikaisemmasta poiketen

itsellä viitataan *meihin naisiin*. Vapauden diskurssi mahdollistaa aktiivista toimijuutta; vapautta ei pidä jäädä odottamaan, vaan naisten tulee itse toimia saavuttaakseen sen. Näin puhetapa representoi modernia naista, joka voi yhdessä toisten naisten kanssa saada aikaan sukupuolierityisen vapauden. Naisten kollektiivista toimintaa vaaditaan ilmaisuihin *meidän pitäisi tehdä jotain ja naisten pitää hakea sitä vapautta*, joilla naista representoidaan ryhmässä aktiivisesti toimivana vastuun kantajana. Vapauden ottaminen tuo naiselle oikeuksia. Otteen 19 *taistella*-käsite konstruoi vahvaa naista: taistelu vapauden saavuttamiseksi on naiselle haasteellista, mutta täysin mahdollista.

OTE 20

”No täällä Suomessa me naiset ollaan vapaampia, kukaan ei voi pakottaa meitä esimerkiksi menemään naimisiin. Että on enemmän oikeuksia täällä. Vanhemmat saattaa yrittää pakottaa, mutta täällä voi sanoa, että ei halua. Afganistanissa ei voi sanoa niin.”

Aineisto-otteessa 20 vapauden diskurssilla konstruoidaan perheen päätösvallassa irti haluavaa naista. Suomessa asuminen mahdollistaa naisen vapautuminen, jolloin nainen voi sanoa mielipiteensä ja vastustaa vanhempiaan. Diskurssissa liikutaan kahdessa kulttuurissa. Kun naiseuden konstruointia tarkastellaan toimijuuden näkökulmasta, voi huomata kuinka puhetavassa nainen konstruoituu vapaana jo pelkästään siksi, että hän asuu Suomessa. Taistelu vapaudesta katsotaan siis mahdolliseksi, kun afgaaninainen muuttaa Suomeen. Vapauden diskurssi näkyy siten, että nainen konstruoituu toimijana ja oman äänensä käyttäjänä. Vaikka perhe vaatisi menemään naimisiin, on nainen Suomessa oikeutettu käyttämään omaa ääntänsä: *täällä voi sanoa, että ei halua*.

OTE 21

”Pitäisi ymmärtää sitäkin, mitä oikein on vapaus. Kun joskus mä näen että naiset tekevät niin huonoja asioita. Se ei tunnu hyvältä. Mä en halua sellaista vapauttaa. Mutta vanhempienkin kanssa pitää sopia, että mikä on paras mulle. Koska vanhemmat ei halua, että lapsille tapahtuu pahaa. Esimerkiksi tytöt ei saa matkustaa sen takia, että vanhemmilla on huolta, että joku ryöstää ne tai sellasta.”

Vapauden puhetavassa nainen konstruoituu itsenäisenä toimijana, joka reflektoi sitä, miten hänen tulisi käyttää vapauttaan. Nuori nainen neuvottelee vapauden rajoista oman perheensä kanssa. Diskurssi nojaa oletukseen, että vapauden rajoittaminen on naisen edun mukaista. Nainen ei konstruoidu passiivisena objektina vaan perheensä kanssa neuvotteleva toimijana: *vanhempien kanssa pitää sopia, että mikä on paras mulle*. Kyse on siis naisen ja hänen vanhempiensa yhtenäisestä sopimuksesta, kuinka ja millaisissa rajoissa nuori nainen toimii. Yhdessä sovitulla vapauden rajoituksilla konstruoidaan perheen huolehtimaa naista, jolle rajat luovat turvaa – eivät niinkään rajoitteita.

Vapauden puhetavassa naisen edellytetään pohtivan hänelle itselleen sopivaa tapaa olla vapaa – ei ole itsestään selvää, että kaikki vapaus olisi hyvää. Naisen tulee suhtautua kriittisesti omaan vapauteensa suomalaisessa kontekstissa. Tähän hän saa apua omilta vanhemmiltaan. Puhetavassa naiseutta tuotetaan eksplisiittisesti kahden kulttuurin yhtymäkohdassa. Vapauden diskurssissa, kuten nuoren maahanmuuttajanaisen elämässä laajemminkin, naiseus on neuvottelua kahden kulttuurin normien seuraamisesta. Vapauden diskurssi kysyy naiselta luovimista, päätöksentekoa, dialogia perheen kanssa sekä naisena olemisen pohtimista oman kotikulttuurin ja suomalaisen kulttuurin risteyksessä.

6.2 Sukupuolineutraaliuden diskurssi

Sukupuolineutraaliuden diskurssin avainkäsite on *ihmisyy*s. Vaikka tutkimuskysymykset koskevat naisena olemisen konstruointia, olen halunnut tässä yhteydessä ottaa analysoitaviksi myös puheen tytöistä. Tyttöyden kautta merkityksellistetään myös naiseutta ja erityisesti naisen paikkaa yhteiskunnassa ja yhteisöissä. Tämä ilmenee puhettavan sukupuolihierarkkisesta luonteesta. Sukupuolineutraaliuden puhetavalla häivytetään sellaista suhtautumista tyttöihin ja naisiin, mikä alleviivaa nais erityisyyttä. Nainen ei ole vain nainen eikä tyttö ei ole vain tyttö, vaan he ovat *ihmisiä*. Tasa-arvoa tuotetaan toteamuksella, että kaikki ovat ihmisiä sukupuoleen katsomatta; nainen ja mies sekä tyttö ja poika kuuluvat kaikki samaan kategoriaan.

OTE 22

”Vanhemmat ajattelee, että meillä on semmonen ero meidän veljiin. Että kun mä oon tyttö ja mun veli on poika, niin hän on vapaampi kuin minä. Mä en oo tyytyväinen siihen, ja ehkä siks mä riitelen niin paljon mun vanhempien kanssa. Mä oon ihminen ja hänkin on ihminen. Miten niin just hän saa valita mitä hän tekee – miks mä en saa? Mutta se viimeinen vastaus on aina, että hän on poika.”

OTE 23

”Sen tytön nimi on tyttö, elikkä sillä on merkitystä. Jos poika tekee jotain, niin siitä ei tehdä mitään asiaa. Jos tyttö tekee, niin se on iso rikos mitä se on tehnyt. Miks sillä on eroa, että jos se on poika tai se on tyttö? Jos tyttö tekee jotain, niin siitä voi tulla iso ongelma. Eli sitä katsotaan pahalla jos tyttö tekee itse haluamallaan tavalla asioita. Jos poika tekee, niin se on poika – tehköön vaan.”

Sukupuolineutraaliuden diskurssissa nainen on samalla tavalla yksilö kuin mieskin. Epätasa-arvoista suhtautumista eri sukupuoliin verrataan ja kritisoidaan. Puhetavassa vallitseva kritiikki tulee ilmi sekä retorisisissa kysymyksissä että suorassa ilmauksessa siitä, ettei puhuja ole tyytyväinen tyttöjen ja poikien eriarvoiseen kohteluun (OTE 22). Puhuja kertoo usein riitelevänsä asiasta vanhempiensa kanssa. Puhetapa tuottaa aktiivisesti toimivan nuoren naisen, joka kyseenalaistaa, kritisoii ja pyrkii luomaan uudenlaista käsitystä tasa-arvosta. Oteessa sukupuolineutraalius korostaa

toimijuutta, kun nuori nainen ilmaisee, että hän haluaisi toimia veljensä tavoin. Diskurssissa puhujaa yhdistää hänen veljeensä se, että he molemmat ovat *ihmisiä*. Puhetavan kriittinen luonne on olennainen, sillä se purkaa sukupuolihierarkioita ja luo sukupuolineutraaliuden ihannetta.

Sukupuolineutraaliuden diskurssi on luonteeltaan kyseenalaistavaa, kriittistä ja asettaa ehtoja. Sukupuolihierarkkinen asetelma ei ole annettu tai itsestään selvä. Tätä luonnetta kuvaavat retoriset kysymykset siitä, miksi tyttöjä ja naisia kohdellaan eri tavoin kuin poikia ja miehiä. Tällaisia kysymyksiä ovat muun muassa *miten niin just hän (veli) saa valita mitä hän tekee – miks mä en saa ja miks sillä on eroa, että jos se on poika tai se on tyttö*. Näitä kysyviä lausumia käytetään diskurssin tehokeinona. Puhujat eivät vastaa kysymyksiin itse eivätkä odota niihin muidenkaan vastauksia – pikemminkin niihin odotetaan samanmielistä myöntymistä. Retoristen kysymysten kautta ihmetellään ja kyseenalaistetaan. Ne heitetään ilmaan kriittisten mielipiteiden ilmaisuina ja niiden avulla tuodaan esille epäkohtia. Kysymykset ovat mahdollisia vain, kun resurssina käytetään kulttuurisia oletuksia miehen ja naisen hierarkkisista asemista.

OTE 24

”Mulle ei ole väliä olenko tyttö vai poika, tai nainen tai mies – en välitä siitä. Mutta kun muut suhtautuvat siihen, että kun olen nainen, niin en voi mennä sinne minne haluan. On jotain asioita vielä, vaikka ollaan Suomessa, niin vaikka mä valitsen jonkun miehen, että saanko mennä naimisiin vai en sen kanssa, niin se riippuu miten mun perhe suhtautuu siihen. Hyväksytäänkö vai ei. Mutta jos mä olen mies, niin mä en välitä siitä, mitä vanhemmat sanoo.”

Aineisto-otteessa 24 sukupuolineutraaliuden diskurssi kohtaa *muut*, jolloin naisen omat ajatukset ovat ristiriidassa muiden kanssa. Puhetavassa nainen konstruoituu jälleen osana perhettä, ja perheellä on vahva vaikutusvalta siihen, millaista naiseutta tuotetaan. Naista konstruoidaan jälleen myös suhteessa mieheen, kun naisen ja miehen kohtelun ja toimintaympäristön eroja korostetaan. Sukupuolineutraaliuden diskurssissa naista määritellään kahden kulttuurin yhtymäkohdassa. Konteksti asettaa naisen jännitteiseen positioon: kodin ulkopuolinen maailma antaisi naiselle laajan liikkumatilan, mutta perhettään ja kotikulttuuriaan kunnioittaen nainen toimii rajoitetummin. Puhetavalla häivytetään naisen ja miehen sukupuolisidonnaisia eroja, mutta myös puolustetaan naista. Syitä puolustamisen tarpeelle ovat naisen alempiarvoinen status sekä vaillinainen vapaus ja päätösvalta.

Puhetavassa nainen representoituu omista asioistaan itsenäisesti ajattelevana yksilönä: *mulle ei ole väliä olenko tyttö vai poika, tai nainen tai mies*. Minä ja muut asetetaan diskurssissa kriittisesti vastakkain, jolloin sukupuolineutraaliuden puhetapa törmää aiemmin kuvattuihin luonteeltaan

faktuaalisiin ja neutraaleihin diskursseihin. Aineisto-otteessa 24 todetaan, että naisen käyttäytymistä seurataan ja rajoitetaan yhteisöstä käsin: *mutta kun muut suhtautuvat siihen, että kun olen nainen, niin en voi mennä sinne minne haluan*. Rajoitteita konkretisoidaan käyttämällä esimerkkinä avioliittokäytäntöä. Naisen tulee saada perheeltään hyväksyntä aviomiehen valinnassa – miehet puolestaan eivät hyväksyntää tarvitse tai *eivät välitä siitä, mitä vanhemmat sanoo*. Puhetavassa nainen määrittyy suhteessa mieheen toimijuuden kautta, kun mahdollisuutta toimia tietyllä tavalla verrataan naisen ja miehen välillä. Sukupuolineutraaliuden diskurssissa nainen ei itse välitä sukupuolestaan, mutta muut välittävät.

OTE 25

”Me naiset olemme ihmisiä, ja olemme sellasia ihmisiä, että meitä pitäis kunnioittaa.”

OTE 26

”Elikkä olla ihminen. Ei se riipu, onko nainen vai mies. Olla ihminen, että saa tehdä mitä vaan haluaa. Eli kunnioittaa itse itseä. Kun ihminen kunnioittaa itseä, totta kai hän kunnioittaa toisiakin.”

Puhetavan resurssina hyödynnetään ihmisarvon kunnioitusta. Diskurssissa ihmisyyttä käytetään muun muassa vaatimuksena tasa-arvosta ja siitä, että naiseen tulisi suhtautua samoin kuin mieheen. Nainen konstruoituu potentiaalisesti arvostusta vaille jäävänä yksilönä; se käy ilmi verbin konditionaalista sisältävästä ilmaisusta *meitä pitäis kunnioittaa*. Puhetavalla ilmaistaan näin asiantila, jossa naista ei kunnioiteta vaikka niin tulisi tehdä. Ihmisuus liitetään tasa-arvoon ja sukupuolineutraaliuteen, mutta kunnioittamisen lisäksi täysvaltaista naista perustellaan toiminnan mahdollistumisella: *olla ihminen, että saa tehdä mitä vaan haluaa*. Diskurssissa naiselle vaaditaan vapautta toimia täysivaltaisesti sukupuolesta riippumatta.

6.3 Itsenäisyyden diskurssi

Itsenäisyyden diskurssin avainkäsite on naisen oma *päätösvalta*. Puhetavassa nainen konstruoidaan itsenäiseksi toimijaksi kahden kulttuurin yhtymäkohdassa. Modernia naista konstruoidessa käytetään toistuvasti ilmaisua *nainen itse* sekä verbien konditionaalimuotoja, joilla naisena olemista vaaditaan tietynlaiseksi. Itsenäisyyden puhetavassa korostuu naisen yksilöllisyys, ja nainen määrittyy yhteisöstään irrallisena vastuunkantajana. Niin ikään puhetavassa korostetaan vaatimusta oman itsen arvostuksesta. Diskurssi korostaa rohkaisua, naisen oman arvon tuntemista ja positiivista itsekkyyttä. Oman itsen rakastaminen tulkitaan itseisarvoksi, jota ei tarvitse perustella; naisen tulee arvostaa itseään juuri sellaisena kuin on, ja siksi että on nainen.

OTE 27

”Naisen pitäis rakastaa itseä ja tehdä sitä, mikä itselle on hyvä. Joskus me teemme jotain toisen takia, vaikka emme halua. Pitäis tehdä itselle.”

Ote 27 konkretisoi, kuinka puhettavassa *nainen itse* ja *toiset* asetetaan vastakkain. Tässä vastakkainasettelussa hyödynnetään taustaolettamusta siitä, että nainen toimii ensisijaisesti toisten puolesta. Naisen tulisi kuitenkin hylätä tällainen ajattelutapa, ja tehdä asioita itsensä vuoksi. Näin itsenäisyyden puhettavassa naista neuvotaan toimimaan toisin kuin perinteinen afgaaninainen; tietynlaisesta valinnasta tehdään oikea ja tietynlaisesta väärä. Naisen tulee tehdä asioita, jotka ovat hänelle itselleen hyväksi. Nainen määrittyy diskurssissa aktiiviseksi toimijaksi, kun puheessa käytetään verbin konditionaalia siitä, mitä hänen *pitäisi tehdä*. *Tehdä*-verbillä konstruoidaan naista suhteessa toimintaan, jolloin myös naisen itsekunnioitus korostuu.

OTE 28

”Mun ihanne olis sellanen nainen, että olis kyky tehdä mitä itse haluaa. Monella naisella ei ole semmosta kykyä sanoa, että haluaa jotain.”

OTE 29

”Mulle ainakin ihannenainen on yhteiskunnallisesti aktiivinen. Ja rohkea; sellanen joka uskaltaa olla vahva.”

Yllä olevissa otteissa modernia naista määritellään aktiiviseksi ja vahvaksi ja naisella on oma halu ja tahto päättää asioistaan. Nainen representoituu itsenäisenä ja yhteiskunnallisesti aktiivisena toimijana. Diskurssissa konstruoituu ihannenainen, joka on vastakkainen heikolle ja pelokkaalle naiselle. Käsitys heikosta naisesta, jolla ei ole kykyä ilmaista omia mielipiteitään käy ilmi otteen 28 ilmaisusta *monella naisella ei ole sammosta kykyä sanoa, että haluaa jotakin*. Itsenäisyyden puhettavassa rakennetaan vastadiskurssia perinteiselle afgaaninaiselle. Puhettavassa tuotetaan sellaista naisena olemista, jossa puhujan tuottama ihannenainen ei ole realistinen.

Aineisto-otteessa 29 korostuu, kuinka naiseuden määrittely on puhujan henkilökohtainen mielipide (*mulle ainakin...*). Siinä rohkeus ja vahvuus ovat ymmärrettävissä toisiinsa kietoutuneina ihannenaisen ominaisuuksina, jotka sisältyvät yhteiskunnallisesti aktiivisen naisen representaatioon. Ilmaisulla *uskaltaa olla vahva* puhettavassa määritetään naista, jolla on potentiaalia toimia aktiivisesti. Naisen tulee uskaltaa käyttää tätä ominaisuuttaan rohkeasti, eikä kätkeä vahvuuksiaan.

Puhettavassa naiseutta määritetään eri tulokulmista sen mukaan, käytetäänkö verbistä perus- vai konditionaalimuotoa. Kun otteessa 28 puhuja ilmaisee millainen ihannenainen *olisi*, otteessa 29

ihannainen *on* tietynlainen. Verbin perusmuoto antaa diskurssissa konditionaalimuotoon nähden vakuuttavamman vaikutelman. Konditionaalimuoto tuottaa epäilyksen siitä, onko ihannaisuus ylipäättään mahdollista saavuttaa. Puhetavassa konditionaali ilmaisee siis asennetta tai tavoitetta, sillä puhuja voisi määrittää naisen vaihtoehtoisesti myös verbin indikatiivimuotoa käyttäen.

OTE 32

”Mä haluaisin valita itse mitä mä haluan, minkä ammatin mä haluan, meenkö opiskelemaan vai minkälaiseen työpaikkaan. Että ymmärrettäis, että nainen haluaa mennä töihin tai opiskella. Jos nainen ei halua naimisiin nyt, niin ei ole pakko. Sitä mä haluaisin.”

Aineisto-otteessa 30 itsenäisyyden diskurssi aktivoituu nuoren naisen toiveena päättää omasta tulevaisuudestaan. Toiveeseen liittyy olennaisena osana oma päätösvalta koulutuksesta, työstä ja avioliitosta. Puhetavassa yhdistyvät naisen oma halu (*mä haluaisin valita itse*) ja kulttuuriset oletukset itsenäisestä naisesta (*nainen haluaa mennä töihin ja opiskella*). Naisen oma halu, päätösvalta ja toisten määräämästä pakosta irrottautuminen representoivat modernia naista. Lisäksi diskurssissa representoituva nainen on koulutuksella ja työllä itseään toteuttava yksilö. Työn ja opiskelun esteeksi asettuu naisen omaehtoista toimintaa rajaava avioliitto.

OTE 31

”Naisen pitäis itse saada päättää – vaikka vaatteista. Että sais pitää sellasia vaatteita mitä itse haluaa. Meillä on sellainen, että jos nuori nainen asuu omassa perheessä, niin siellä voidaan sanoa että on pakko laittaa huivi. Tai sitten jos menee naimisiin niin se mies voi sanoa ja pakottaa jotain. Tämä ei ole hyvä. Pitäis itse päättää.”

OTE 32

”Jos perheet antais meille naisille ihan vapaat olot, ehkä meidänkin olis helpompi elää täällä. Ehkä yritettäis elää suomalaisten tavoin, eikä esimerkiks käytettäis huivia. Kun mä asuin perheen kanssa, mulla oli huivi. Mutta nyt kun menin naimisiin, lopetin huivin käytön. Päätin itse, että en enää käytä. Silloin kun mulla oli huivi, jouduin aina selittämään sitä muille, että miksi mulla on se. En jaksanut enää selittää. Siihen pitäis olla selitys, miksi käyttää huivia – ja mulla ei ollut.”

Itsenäisyyden diskurssissa naista tuotetaan perheen ja miehen kautta. Puhetavan resurssina käytetään kulttuurisia taustaolettamuksia naisen pukeutumismormeista, erityisesti *huivin* käytöstä. Huivi toimii diskurssissa naisen määrittelyn välineenä ja esimerkkinä nuoren naisen omasta päätösvallasta. Huivin käyttöä korostetaan puhetavassa erityisesti silloin, kun naista määritellään omasta päätösvallasta ja itsemääräämisestä neuvottelevana yksilönä. Huivin käyttö herättää ristiriitaisia tunteita; sen kautta naisena oleminen nähdään säädeltynä ja riistettynä, toisaalta myös valinnanmahdollisuuksina ja vapautena omiin ratkaisuihin. Esimerkiksi otteessa 31 ilmenee, kuinka huivin käyttöä ei puhetavassa nähdä ainoastaan negatiivisena. Enemminkin kritiikin kohteena on

tapa, jolla naiselle ei anneta päätösvaltaa ja vapautta omaehtoiseen toimintaan (*omassa perheessä voidaan sanoa, että on pakko laittaa huivi; mies voi sanoa ja pakottaa jotain*).

Itsenäisyyden puhetapa on vastadiskurssi oletukselle, että naisella ei ole omaa päätösvaltaa. Puhetapaan sekoittuu aikaisempia perinteisiä diskursseja, mutta nyt fokuksessa on moderni nainen. Kulttuuriset oletukset naisen norminmukaisesta pukeutumisesta toimivat diskurssin resurssina. Puhetapa selittää afgaanikulttuuria. Oteissa 30 ja 31 puhutaan *meistä*, jotka asetetaan omaksi ryhmäkseen suomalaisiin verrattuna. Diskurssissa tuotetaan kulttuurista representaatiota perheen ja miehen rajoittamasta naisesta. Naisen toiminnan rajoittaminen saa puhetavassa osakseen kritiikkiä, joka käy ilmi muun muassa ilmaisussa *tämä ei ole hyvä*. Diskurssissa konstruoituu itsenäinen ja päätösvaltainen nainen. Aineisto-otteen 31 lyhyestä mitasta huolimatta puhetavassa esiintyy vaade naisen omasta päätösvallasta kahdesti. Kummallakin kerralla verbistä käytetään kuitenkin konditionaalimuotoa, joista välittyy myös epävarmuus siitä, onko päätösvaltainen nainen realistinen.

Itsenäisyyden puhetavassa naisena olemista sopeutetaan kahden kulttuurin välimaastoon. Tämä ilmenee esimerkiksi aineisto-otteessa 32 pohditussa tavassa käyttää huivia. Huvista luopumista on aiheellista perustella. Puhuja kertoo lopettaneensa käytön kahdesta syystä; yhtäältä hän ei ole nähnyt perimmäistä tarkoitusta huivin käytölle ja toisaalta hän on väsynyt selittämään käytön syitä. Diskurssissa näkyy turhautuminen sukupuolisidonnaisen, valtakulttuurista poikkeavan pukeutumistavan perustelemiseen ja seuraamiseen. Puhetapa ilmentää täten oman kotikulttuurin tavasta luopumista ja toisaalta suomalaisen valtakulttuurin tapojen seuraamista.

Puhetavassa naista konstruoidaan siten, että omien vanhempien kanssa asuva nuori afgaaninainen on aviomiehen kanssa elävää naista rajoitetumpi (OTE 32). Vanhemmat eivät anna naiselle vapautta, mikä asettaa naisen vaikeaan positioon. Mikäli nainen saisi vapauden, hänen olisi helpompi olla ja toimia Suomessa. Diskurssissa representoituu perheen rajoittama afgaaninainen, mutta myös suomalaisesta vapaasta elämäntavasta haaveileva nainen. Aineisto-otteessa puhuja on saavuttanut vapauden toimia haluamallaan tavalla irrottauduttuaan lapsuuden perheestään. Oteesta ei kuitenkaan ilmene, ovatko naisen itsenäisyys ja omat valinnat saaneet aikaan konflikteja aviomiehen kanssa. Ilmaisuu huivin käytön luopumisesta on neutraalisti toteava, eikä tuo esille jännitteisyyttä: *päätin itse, että en enää käytä* (huivia). Ilmaisulla *itse* nainen määrittyy puhetavassa itsenäisenä ja oman päätösvallan omaavana. Avioliitto ja lapsuudenperheestä irrottautuminen ovat tarjonneet naiselle elämän, jossa itsenäiset päätökset ovat mahdollisia.

Itsenäisyyden diskurssissa naisena olemista sopeutetaan ja neuvotellaan kahden kulttuurin yhtymäkohtaan istuvaksi. Puhetavassa korostuvat arjessa tehtävät ratkaisut, tulevaisuuden haaveet sekä naisen vastuu omasta elämästään ja toimijuudestaan. Naisrepresentaatioissa yhdistyy merkityksiä säännelystä ja rajoitetusta naisesta sekä toisaalta näistä irrottautuvasta itsenäisestä ja päätösvaltaisesta naisesta. Kun afgaaniperheiden kulttuuriset traditiot kohtaavat suomalaiset tavat, nuoret naiset joutuvat luovimaan löytääkseen molempia kulttuureja miellyttävät käyttäytymismallit. Kahteen kulttuuriin sopeutuminen ja niissä luoviminen korostuu seuraavaksi esitellyssä, analyysin viimeisessä luovimisen puhetavassa.

6.4 Luovimisen diskurssi

Luovimisen diskurssin avainkäsitteenä on *sopeutuminen*. Luoviminen tarkoittaa liikkumista kahden kulttuurin välissä, mikä vaatii nuorilta naisilta itsereflektointia ja neuvottelua naisena olemisesta. Puhetavassa naisen omaa toimintaa sopeutetaan molempiin kulttuureihin sopivaksi siten, että se miellyttäisi kaikkia. Luovimisen diskurssissa afgaanikulttuuri ja suomalainen kulttuuri asetetaan suhteessa toisiinsa. Puhetapa saa erilaisia muotoja sen mukaan, kuinka haasteelliseksi tai helpoksi eläminen Suomessa tulkitaan. Luovimisen puhetapa mahdollistaa naisena olemisen arvioinnin arjen päätöksentekotilanteissa. Käyttäytymismalleja hyväksytään tai hylätään riippuen siitä, mikä koetaan sopivimmaksi naisena olemisen tavaksi. Puhetavassa on tilaa neuvotella kahden kulttuurin naiseudesta. Resurssina hyödynnetään olettamusta naisen haasteellisesta positioista kahden kulttuurin yhtymäkohdassa.

OTE 33

”Naisena joutuu miettimään, että mitä valitset että se sopisi molemmille, sekä itselle että toisille. Että joudutaan paljon miettimään sitä asiaa, että mikä olis hyvä ratkaisu, että molempia kulttuureja seurattais. Se on niin. Mutta kyllä ollaan jouduttu luopumaan monista asioista.”

Aineisto-ote 33 on esimerkki neuvottelusta ja nuoren naisen aktiivisesta pyrkimyksestä löytää kompromisseja ja omaehtoista sopeutumista. Otteessa nainen pohtii omaa käytöstään kulttuurien ristipaineessa, ja nainen konstruoituu luovijana ja molempien kulttuurien miellyttäjänä. Kulttuurien yhtymäkohdassa sulavasti luoviva nuori nainen määrittyy hyvänä naisena, mikä tuo esiin diskurssin moraalisen luonteen. Sopeutuminen kulttuurien päällekkäisyyteen ei ole aina helppoa. Naiset joutuvat *luopumaan monista asioista* saavuttaakseen tasapainon. Naisuus on yhteisöllistä, sillä nainen huomioi *toiset* valintoja tehdessään. Nainen tekee tällöin valintoja kontekstissa, jossa häntä

ympäröivät erilaiset kulttuuriset ja yhteisölliset odotukset. Moderni nainen ottaa huomioon myös omat intressinsä. Puhetavassa korostuu naisen toimijuus, sillä naisena oleminen on aktiivista valintojen ja kompromissien tekemistä.

OTE 34

”Huiveja on jotkut naiset ottaneet pois ihan töiden takia. Ei työpaikoilla ole suoraan sanottu, että pitäis ottaa, mutta tulee semmonen tunne, että jos on huivi päässä niin sitten saa vähemmän töitä ja vastuuta asiakaspalvelussa; ainakin kauppoissa, sellasessa jossa asiakkaat näkevät sut, oot esillä. Mutta riippuu töistä, esimerkiksi mulla on semmonen työ että en näe asiakkaita. Mä sain helposti töitä sieltä. Eli mä käytän muuten huivia, aina ulkona – missä vaan liikun. Mutta töissä otan huivin pois, siellä on vain naisia. Mutta mä kuulin, että kaksi mun ystävää otti huivin kokonaan pois sen takia, että suhtauduttais eri tavalla. Elikkä nyt he saavat valita enemmän.”

Luovimisen diskurssissa naisena oleminen määrittyy myös luopumisena. Aineisto-otteessa 34 luopumisella viitataan huivin käyttöön naisen määrittäjänä. Nainen päättää tilannekohtaisesti, käyttääkö huivia vai ei. Kulttuurisesti ja moraalisesti hyväksytty nainen neuvottelee ja selittää puhetavassa käytöstään. Tehtyjä ratkaisuja, huiviin pukeutumista ja riisumista, nähdään diskurssissa aiheelliseksi pohtia ja purkaa. Puhetavassa huivin riisumista niin ikään perustellaan ja oikeutetaan. Huivin riisuneet naiset saavat Suomessa enemmän valinnanvapauksia ja ovat tasa-arvoisempia muun muassa työmarkkinoilla kuin huivia käyttävät naiset.

Luovimisen puhetavassa nainen representoituu toimijana, joka osallistuu kodin ulkopuoliseen työelämään. Osallistuminen työelämään määrittää modernin naisen kahdessa kulttuurissa, sillä osallistuminen työelämään mahdollistuu Suomessa asumisen myötä. Kielitaidon karttuessa ja uusiin kulttuurisiin tapoihin sopeutuessa työssäkäynti on mahdollista nimenomaan nuorille maahanmuuttajanaيسille, toisin kuin esimerkiksi heidän äideilleen. Puhetavassa representoituu kodin ulkopuolelle suuntaava moderni nainen, joka kohtaa ristiriitaiset odotukset suomalaisen työelämään lähtemisen vuoksi.

OTE 35

”Naisten ja tyttöjen tulee käyttäytyä kahdella tavalla: oman perheen kanssa ja sukulaisten kanssa käyttäytyään vähän eri tavalla kuin käyttäytyään suomalaisten kanssa. Elikkä jos vaikka tulee suomalaisia vieraita kotiin, ei tarvi olla niin kiltti. Tai jos tulee afganistanilainen, niin naisten pitää olla täysin hyviä ja olla avoimia. Ja kunnioittaa, olla ystävällisiä. Ja puhua tosi kiltisti ja istua ihan rauhassa, ei puhua niin paljon, olla vaan hiljaa.”

Luovimisen puhetapa ilmenee viimeisessä aineisto-otteessa siten, että nuori nainen joutuu sopeuttamaan arkista toimintaansa kulttuuristen odotusten mukaan. Oma perhe asetetaan diskurssissa jälleen vastakkain suhteessa suomalaisiin, kun nuoren naisen tulee käyttäytyvä afgaanivieraiden seurassa kontrolloidummin kuin suomalaisten. Afgaanikulttuuri asettaa naiselle

toiminnan raamit, joita seurataan tarkemmin oman kulttuurin edustajien läsnä ollessa. Näin puhuttavassa määritetty hyvä afgaaninainen, joka on kiltti ja hyväkäytöksinen, avoin, rauhallinen, ystävällinen sekä muita kunnioittava. Moraalisesti hyvä nainen määritetään kodin piirissä kunniallisesti käyttäytyväksi, jonka toimimista perheenjäsenten odotukset ja valvonta säätelevät. Luovimisen diskurssi mahdollistaa tietoisuuden kulttuurieroista sekä niiden tilannekohtaisista haasteista. Nuoret naiset ovat hyvin tietoisia paikastaan kahdessa kulttuurissa.

Yhteenveto

TAULUKKO 2. Modernia naista tuottavat puhettavat, resurssit ja representaatiot

Modernia naista tuottavat puhettavat				
Diskurssi	Vapauden diskurssi	Sukupuolineutraaluiden diskurssi	Isenäisyyden diskurssi	Luovimisen diskurssi
Diskurssin resurssi	Yksittäisyys Vastunotto omasta elämästä Naisien keskinäinen ymmärtämys samannimisyyden tuottajana	Taustaolettamukset sukupuolten eriarvoisuudesta ja eriarvoisuuden vastustaminen Sukupuolesta riippumaton kunnioitus ja ihmisarvo	Aktiivinen toiminta naisen määrittäjänä Kulttuuriset taustaolettamukset naisen omasta päätösvallassa	Taustaolettamukset kahden kulttuurin yhtymäkohdan haasteista nuoren naisen elämässä
Nais-represen-taatio	Nainen yksilönä Iseään kunnioitava nainen Aktiivinen nainen Vapaudestaan taisteleva nainen Perheen päätösvallasta irti haluava nainen Perheen kanssa omista rajoista neuvotteleva nainen	Omasta elämästään vastuussa oleva yksilö Miehen ja naisen samantalsuus Nainen miehen kanssa tasavertaisena ihmisenä Omaan asemansa tyytyväisenä nainen Iseään kunnioitava ja muiden kunnioittama nainen	Isenäinen nainen Vapaa nainen Yhteisöstään irrottautuva ja isestään vastuun kantava nainen Iseään arvostava ja rakastava nainen Yhteiskunnallisesti aktiivinen nainen Uskaltas ja rohkea nainen Koulutuksella ja työllä itseään toteuttava nainen	Kulttuurisissa sulavasti luoviava nainen Kulttuurien yhtymäkohdassa naisena olemisesta neuvotteleva ja kontekstiin sopeuttava nainen Tarvittaessa kulttuurisista symboleista luopuva nainen

Modernia naista tuotetaan tutkimuksen aineistossa vapauden, sukupuolineutraaliuden, itsenäisyyden ja luovimisen diskurssein. Kun analyysiluvussa viisi esitellään afgaaninaista tuottavia, piirteiltään realistisia puhetapoja, kumpuavat tämän analyysiluvun diskurssit haaveista ja ihanteista tuottaa toiveiden mukaista naista. Puhetavat ovat perinteisen naisen vastadiskursseja, sillä modernia naista tuotetaan perinteisen naisen taustaolettamuksia vastaan. Vaikka modernia naista tuottavissa diskursseissa perhe ja yhteisö ovat edelleen tiivistä läsnä naisen elämässä, puhetapojen resursseina käytetään aikaisempaa yleisemmin naisen yksilöllisyyttä. Kahdessa kulttuurissa eläessään nuoret maahanmuuttajanaiset ajattelevat siis itseään myös perheestään irrottautuvina yksilöinä vallitsevan valtakulttuurin arvojen mukaan.

Suhteessa perinteiseen naiseen moderni nainen representoituu täysivaltaiseksi, vapaaksi ja riippumattomaksi. Erottavana tekijänä on perinteistä naista kuvaavien puhetapojen todenmukainen ja modernia naista kuvaavien haavekuviin perustuva luonne. Kun aikaisemmin esitellyt puhetavat perustuvat pääosin faktuaalisiin toteamuksiin afgaaninaisesta, modernista naisesta puhutaan haaveena siitä, millainen täydellinen nainen voisi tai millainen hänen pitäisi olla. Olen tietoinen, että tällainen diskurssien jako kahteen on osittain keinotekoinen, sillä modernia naista tuotettaessa konstruoidaan myös perinteistä afgaaninaista ja toisinpäin. Aineistosta on kuitenkin erotettavissa kaksi liki vastakohtaista tapaa puhua naisesta. Perustelen kahtiajakoa sillä, että luvussa viisi esitetyt puhetavat paikantuvat vahvemmin afgaanikulttuuriin, kun taas tässä luvussa analysoidut diskurssit tuotetaan kahden kulttuurin yhtymäkohdassa. Diskurssit sekoittuvat arkisessa puheessa, mutta luokittelu on edellytys sille, että analyysissä puhetapoja on mahdollista tutkia ja naisrepresentaatioita ja resursseja mahdollista selkeyttää.

Vapauden diskurssin avainkäsitteenä on naisen riippumattomuus ihanteena. Puhetavan keinoin naiseutta konstruoidaan ihanteiden kautta, kun ihannenainen on vapaa toimimaan itsenäisesti. Naista kehoitetaan kunnioittamaan itseään, sillä vain tätä kautta hän voi saavuttaa ulkopuolista kunnioitusta. Diskurssin käytössä korostuvat tasa-arvon ja naistenvälisen kollektiivisuuden teemat. Naiseuden konstruoinnissa käytetään ilmausta me naiset, jolla naiseuden representaatioista rakennetaan yleistettäviä ja kaikkia naisia kattavia. Vapauden puhetavassa nainen konstruoituu kahdella tapaa suhteessa perheeseen. Toisaalta nainen on vahva, yhteisöstä erottuva yksilö, joka on vastuussa omasta elämästään itsenäisenä toimijana. Tällöin naisen yhteisö on pikemminkin naistenvälinen ryhmä kuin oma perhe. Toisaalta nainen on neuvottelijana omassa perheessään, jossa sanellaan hyvän naisen raamit ja toiminnan mahdollisuudet.

Sukupuolineutraaliuden diskurssilla tuotetaan arvostettua ja kunnioitettua naista. Avainkäsitteenä on ihmisyyys. Puhetavan keinoin naiselle vaaditaan arvostusta sukupuolineutraaliuden perusteella, ja sukupuoleen perustuvaa eriarvoisuutta kritisoidaan. Puhetavassa sukupuolen merkitystä häilytetään ja ihmisyyttä korostetaan; nainen on ensisijaisesti ihminen ja täten samalla viivalla miehen kanssa. Diskurssissa peräänkuulutetaan kriittisesti ja kantaaottavasti molemmille sukupuolille samanlaisia valinnanmahdollisuuksia, liikkumatilaa ja mahdollisuutta toimia.

Itsenäisyyden puhetavan avainsanana on naisen oma päätösvalta. Diskurssissa konstruoidaan ihminen, joka on vapaa, itseään kunnioittava ja rohkea. Moderni nuori nainen on yksilö, jolle yhteisö on paikka paikoin jopa itseä toisarvoisempi. Tällainen arvottaminen on aikaisemmille puhetavoille epätyypillistä, kun yhteisö nähdään itsestään selvästi yksilöä tärkeämmäksi ja vahvemmaksi. Itsenäisyyden puhetavassa naisia normittava traditio pukeutuu huiviin korostuu. Tätä kulttuurista ja uskonnollista taustaolettamusta käytetään puhetavan resurssina, jolla naisena oleminen määrittyy naisen oman ja yhteisön päätösvallan ristipaineessa. Kun puhutaan huivin käytöstä, ei puhuta ainoastaan tietyistä tavasta pukeutua. Huivi tuo nimittäin esiin puhetavan sukupuolihierarkkisen luonteen, joka korostuu kahden kulttuurin yhtymäkohdassa. Näihin suhteisiin liittyvät olennaisesti nuoren afgaaninaisen oma päätösvalta. Naisen itsenäisyys ja päätösvalta liitetään aineistossa naisen kyvykkyyteen. Vain sellainen nainen, joka on kyvykäs vaikuttamaan omiin valintoihinsa voi olla itsenäinen nainen. On siis todennäköistä, että puhetapa kumpuaa siitä, että sen tuottamiskontekstina on kahden kulttuurin yhtymäkohta. Tämä konteksti antaa puhujalle mahdollisuuden kritisoida ja ajatella toisin kuin mihin kotikulttuuri mahdollistaisi. Konteksti antaa myös mahdollisuuden nähdä nainen perheestään erottautuvana yksilönä vaatien häntä arvostamaan omaa itseään.

Analyysissä viimeiseksi esitetyn luovimisen diskurssin avainkäsite on sopeutuminen. Puhetapa on limittäinen monen aiemmin analyysissä esitellyn diskurssin kanssa, ja sillä tuotetaan monisyistä naisena olemista kulttuurien yhtymäkohdassa. Puhetavassa nainen määrittyy sopeutujaksi ja luovijaksi sekä aktiiviseksi kodin ulkopuolelle suuntaavaksi toimijaksi, joka osallistuu työelämään ja yhteiskunnalliseen toimintaan. Naista konstruoidaan toisaalta perheen ja miehen vaikutusvallassa eläväksi ja toisaalta itsenäiseksi ja vapaaksi. Kumpikaan positio ei ole naiselle ongelmaton, sillä hän pyrkii toimimaan miellyttäväkseen kaikkia. Afgaanikulttuurin ja suomalaisen kulttuurin ristiriitaisissa ympäristöissä luoviminen tekee naisista nokkelia monen kulttuurin kansalaisia.

Moderni kahden kulttuurin naiseus on tasapainoilua ja nopeiden ratkaisujen tekemistä. Puhetavoissa nainen ei ainoastaan itse määrittele oman toimintansa rajoja, vaan usein vallitsevat kulttuuriset kontekstit tekevät sen. Yhtymäkohta on epävarma tila, jossa omaa käytöstä tulee muuttaa nopeissakin tilanteissa ulkopuolisista vaatimuksista, omista motivaatioista ja perheen odotuksista riippuen. Nuorena maahanmuuttajana eläminen tarkoittaa vaikeita valintoja ja haasteellisia tilanteita. Lisäksi se on kahden kulttuurin sääntöjen seuraamista ja pyrkimystä miellyttää kaikkia, jotta kulttuurisesti ja moraalisesti hyvä naiseus olisi saavutettavissa. Toisaalta naiseus kulttuurien yhtymäkohdassa antaa mahdollisuuden juuri parhaiden ominaisuuksien valitsemiseen.

Aineiston analysoituani siirryn nyt pohtimaan tuloksien merkitystä lukuun Haasteita, harmoniaa ja mahdollisuuksia tuottaa naista toisin. Luvussa esitän vielä taulukon, josta käy tiivistetysti ilmi tärkeimmät tutkimustulokset. Työ päättyy kahdeksanteen lukuun, jossa puolestani pohdin tutkimusta laajemmassa kontekstissa ja arvioin tutkimusprosessin vaiheita ja tavoitteiden onnistumista.

7 Haasteita, harmoniaa ja mahdollisuuksia tuottaa naista toisin

Tutkimuksessa tarkastellaan nuorten afgaaninaisten tuottamia puhetapoja ja niiden avulla syntyviä naisena olemisen merkityksiä. Tuloksina erottuvat kahdenlaisen naisen, perinteisen afgaaninaisen ja modernin naisen konstruoinnit (ks. TAULUKKO 3). Afgaaninaista tuottavat puhetavat määrittyvät afgaaniperinteistä käsin. Ne nojaavat yhteisön ja miehen arvostukseen, kulttuuriin hyvän naisen odotuksiin, naisen kunniallisuuteen ja islaminuskon mukanaan tuomiin haasteisiin kahdessa kulttuurissa. Diskurssien resursseina korostuvat sukupuolihierarkkiset suhteet naisen paikan määrittäjinä. Modernia naista tuotetaan puhetavoin, joiden lähtökohtana on naisen vapaus, päätösvalta ja ihmisuus. Moderni nainen määrittyy afgaaninaista vahvemmin suomalaisen kulttuurin kontekstissa, jolloin kontekstilla on edellistä vahvempi vaikutus puhetapojen syntyyn. Modernia naista tuotetaan rohkein ja kriittisin diskurssein, jotka raivaavat uudenlaista tilaa määritellä vapaata naista. Modernin naisen puhetavat ovat perinteisen afgaaninaisen vastadiskursseja, sillä modernia naista tuotetaan vastakohtaisesti ja kriittisesti perinteisen afgaaninaisen taustaolettamuksiin nähden. Kahden kulttuurin konteksti antaa nuorille maahanmuuttajanaيسille mahdollisuuden määritellä naiseutta vapaammin kuin mihin he kenties aikaisemmin ovat tottuneet.

TAULUKKO 3. Perinteistä afgaaninaista ja modernia naista tuottavat puhetavat, resurssit ja representaatiot

	Afgaaninainen	Moderni nainen
Diskurssit	Yhteisöön kuulumisen diskurssi Kestämisen diskurssi Kunniallisuuden diskurssi Naisen itseisarvon diskurssi Ongelmallisen kulttuurin diskurssi	Vapauden diskurssi Sukupuolineutraaliuden diskurssi Itsenäisyyden diskurssi Luovimisen diskurssi
Diskurssien resurssit	Kulttuuriset taustaolettamukset lähiyhteisöstä hierarkkisten suhteiden ylläpitäjänä sekä hyvän ja kunniallisen naisen määrittäjänä	Nuoren maahanmuuttajanaisen kohtaamat haasteet kahden kulttuurin yhtymäkohdassa
Naisrepresentaatiot	Nainen kuuliaisena ja kunniallisena, kulttuurinsa normittamana sitkeänä perheenjäsenenä osana miestään	Nainen itsenäisenä yksilönä, vapaudestaan taistelevana aktiivisena, tasavertaisena ja päätösvaltaisena ihmisenä

Naista tuottavia puhetapoja löytyy aineistosta runsaasti. Eri diskurssit kuvastavat nuorten maahanmuuttajanaisten elämän monikerroksellisuutta, monimerkityksellisyyttä ja pirstaleisuutta. Naisena oleminen ei ole yksiselitteistä, ainakaan kun sitä määritellään ristiriitaisten kulttuurinormien ja -odotusten vallitessa. Maahanmuuttajanaisten arki on jokapäiväistä neuvottelua omista rajoista, positioista ja toiminnasta perheen, miehen, omien motivaatioiden sekä suomalaisten odotusten keskellä. Tästä kertovat vahvasti polarisoituneet tavat tuottaa yhtäältä perinteistä afgaaninaista ja toisaalta modernia täysivaltaista naista. En ottanut ristipaineen kontekstia tutkimukseeni hypoteesiksi, sillä halusin tutkia naisen konstruointia mahdollisimman ennakkoluulottomasti ja kulttuurisensitiivisesti. Ristipaine kuitenkin näyttäytyi yhtenä selkeänä konteksteja määrittävänä ominaisuutena.

Kulttuurisensitiivisestä ja neutraalista lähestymistavasta johtuen, en arvottanut suomalaista ja afgaanikulttuuria tai eri uskontoja toisiinsa nähden. Olin tietoinen länsimaisista ennakkokäsityksistä islamia kohtaan, mutta pyrin tutkimuksen aikana karistamaan nämä ennakkoluulot. Analyysi kuitenkin osoittaa, että nuorille naisille afgaanikulttuuri on osittain rajoittava konstruktio. Kulttuurin voimaa naisen elämän normittajana kritisoidaan ja naiselle vaaditaan vapauksia. Kritiikin kohteiksi joutuvat usein myös vanhemmat, aviomies ja avioliitto, jotka nähdään esteenä nuoren naisen omalle päätösvallalle. Modernin naisen puhetavat ovat näin afgaanikulttuurin kritiikkiä; ne mahdollistavat naisen itsereflektion ja oman kulttuurin arvioimisen uudesta näkökulmasta. On syytä huomioida diskurssien suhde käytäntöön. Ei ole yhdentekevää, miten nuoret maahanmuuttajanaiset konstruoivat naisena olemista. Puhe ei ole vain sanoja, vaan diskurssit muokkaavat myös käytäntöjä.

Mikäli tutkimus olisi toteutettu Afganistanissa, olisiko modernia naista tuottavia puhetapoja käytetty ollenkaan? Ehkä ei, sillä suomalainen konteksti on luultavasti antanut nuorille naisille ”vapauden” ajatella naisena olemisesta uudella tavalla. Kontekstin voi arvioida vaikuttaneen siihen, että naiset ovat olleet kriittisiä perinteitä kohtaan ja uudistaneet puheessaan naisena olemista. Haastateltavat ovat niin ikään uskoneen unelmiinsa käyttäen diskursseissa haaveiden naista konstruoinnin kohteena. Olisi mielenkiintoista toteuttaa samansuuntainen tutkimus Afganistanissa, jossa puhetapoja tarkasteltaisiin vain afganistanilaisen maailman kontekstissa. Näin olisi mahdollista selvittää, mitkä tämän tutkimuksen tuloksista mahdollistuivat sillä, että puhetapoja tuotettiin kahden kulttuurin yhtymäkohdassa.

Tutkimuksen tulosten kautta voidaan perustella kulttuurin ja uskonnon vaikuttavan vahvasti nuorten afgaaninaisten puhetapoihin määrittää naisena olemista. Kulttuuri säätelee vahvasti afgaaninaisen elämään, mitä se todennäköisesti ei tee suomalaisille naisille – ainakaan yhtä painavasti. Kuinka usein kuulemme suomalaisnaisten perustelevan naiseuttaan kulttuurin, saati omien vanhempien tai uskonnon kautta? Tai kuinka todennäköistä on, että suomalaisnainen konstruoi itsensä sukupuolineutraalisti ihmiseksi? Toisaalta yhteistä ja universaalia voi puhetavoissa löytyä sukupuolihierarkiasta ja naisen määrittämisestä suhteessa mieheen. Afgaanikulttuuri, islaminusko ja perhe ovat siis tämän tutkimuksen valossa afgaaninaisten tuottamien puhetapojen olennaisimmat piirteet.

Kun peilaan tuloksia vielä suomalaisiin naisiin, arvioin että kunniallisuus on afgaaninaisille ominaisempi resurssi tuottaa naisena olemista kuin suomalaisnaiselle. Kunnian käsitteiden hyödyntäminen ja naisen määrittäminen kunniallisuuden kautta on arkipäiväistä ja luonnollista afgaanikulttuurissa. Nuoria suomalaisnaisia haastatellessa vastaavan puhetavan avaintermi olisi ehkä arvostus, joka ei niinkään näy afgaaninaisten puhetavoissa. Naiseuden määrittäminen kunniallisuuden kautta on tämän tutkimuksen valossa yksi afgaaninaisen konstruoinnin peruspilareista. Yhteisön kunnioituksen kautta naisena oleminen on mielekästä ja monesti ylipäättään mahdollista. Kunniallisuuteen liitetään puhetavoissa myös moraalinen jännite siitä, millaista on olla hyvä nainen. Tulosten perusteella voidaan todeta, että afgaaninainen tavoittelee hyvänä naisena olemista päivittäisessä arjessaan. Tämä ei ole helppoa kahden hyvin erilaisen kulttuurinormiston vallitessa.

Puhetavat ovat neuvottelun välineitä ja naisena oleminen määrittäyty neuvottelun tuloksena. Diskursseilla tuotetaan ja selitetään kulttuurisia odotuksia ja niiden vaikutusta naisena olemiselle. Naiselle asetetut kulttuuriset normit määrittävät erityisesti toimijuutta. Naisena olemisen neuvottelu voidaan nähdä uuden sovelletun naiseuden tuottamisena kahden kulttuurin yhtymäkohdassa. Kaiken kaikkiaan puhetavat ovat limittäisiä ja päällekkäisiä ja useampi puhetapa on usein läsnä yhtäaikaaisesti. Tämän vuoksi diskursseja on vaikea jakaa ja lokeroida omiksi ryhmikseen. Myös nuorten afgaaninaisten elämä on monikerroksista ja lukemattomista merkityksistä rakentuvaa. Nuorten afgaaninaisten puhetavat tulevat ymmärrettäviksi vain kun niitä peilataan yhtäaikaaisesti suomalaiseen ja afgaanikulttuuriin. Puheessaan nuoret naiset tekevät todeksi omaa kulttuuriaan, joka ei ole puhtaasti suomalainen eikä afgaanikulttuuri. Mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe olisikin, millainen tämä ”uusi kulttuuri” on. Tässä positiossa eivät ole vain tämän tutkimuksen

nuoret afgaaninaiset vaan myös lukemattomat muut kahdessa, jopa useammassa, kulttuurissa elävät maahanmuuttajanuoret.

8 Tutkimusprosessin reflektio

Ryhmähaastattelujen ja diskurssianalyysin soveltuvuus ja tutkimuksen luotettavuus

Kun melko kokemattomana tutkijana lähdin kentälle haastattelemaan nuoria afgaaninaisia, olin valmistautunut kohtaamaan ujoja ja hitaasti aiheestani lämpiäviä haastateltavia. Olin tehnyt haastattelun rungosta pitkän, koska ajattelin tarjota naisille paljon keskustelunaloituksia arkipäivän aiheista päästäkseni kysymään syvällisemmin naisena olemisesta kahden kulttuurin yhtymäkohdassa. Huomasin kuitenkin, että oma käsitykseni naisten vaikeudesta tarttua teemoihini osoittautui vääräksi. Jälkikäteen ymmärsin, että suhtautumisessani haastateltaviin oli ennakkokäsityksiä, koska he olivat afgaanitaustaisia nuoria naisia. Haastattelutilanteissa minua odottivat sanavalmiit naiset. Käynnistämisvaikeuksista ei ollut tietoaakaan, kun naiset olivat valmiita puhumaan asiasta kuin asiasta jopa hyvin oma-aloitteisesti.

Toteutin tutkimuksen aineistonkeruun kahdella ryhmähaastattelulla nuorille naisille suunnatussa kohtaamispaikassa. Avoin teemahaastattelu oli aineistonkeruumenetelmänä perusteltu ja käyttökelpoisin tutkimuksen diskursiivisen otteen vuoksi, koska halusin saada selville puheessa tuotettuja merkityksiä. Haastattelut kasvokkain, aitoina vuorovaikutustilanteina, muodostuivat ainutlaatuisiksi tiedonkeruutilanteiksi ja mahdollistivat sensitiivisen aineiston keräämisen (Fontana & Frey 1994; Hirsjärvi ym. 2006, 193–194). Haastattelujen etuna oli etenkin tilanteiden joustavuus; pystyin esittämään tarkentavia kysymyksiä sekä pyytämään nuoria naisia selittämään tarvittaessa asioita yksityiskohtaisemmin ja selkeämmin. Tämä mahdollisuus osoittautui rikkaudeksi, sillä naiset kertoivat seikkaperäisesti pitkiä tarinoita, kun pyysin heitä tarkentamaan sellaista, mitä en aluksi ymmärtänyt. Tällaiset kuvaukset naisena olemisesta olisivat ehkä jääneet muuten kertomatta. Todennäköisesti en olisi saanut koottua yhtä sensitiivistä ja laajaa aineistoa vaihtoehtoisilla aineistonkeruumenetelmillä tai ilman vuorovaikutuksellista suhdetta haastateltaviin.

Nuoria naisia osallistui haastatteluihin yhteensä seitsemän. Aluksi ajattelin sen olevan liian vähän ja pidinkin mahdollisena kasvattaa aineistoa vielä yhdellä ryhmähaastattelulla. Toteutettuani kaksi haastattelua koin kuitenkin aineiston rikkaaksi ja monitasoiseksi. Litteroituani haastattelut päätin niiden riittävän, sillä aineistosta alkoi jo tässä vaiheessa erottua lukuisia tutkimuskysymykseen sopivia puhetapoja. Koska tavoitin haastattelemani nuoret naiset monikulttuurisessa kohtaamispaikassa, on syytä ottaa huomioon, että he ovat mitä todennäköisimmin yhteisöstään

parhaiten Suomeen sopeutuneita. Tutkimustulokset olisivat varmasti erilaiset, jos olisin haastatellut sellaisia nuoria naisia, jotka eivät milloinkaan osallistu kodin ulkopuoliseen yhteiskunnalliseen toimintaan.

Puhuttaessa tutkimusmenetelmien luotettavuudesta tuodaan usein esiin tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti. Diskurssianalyysissä nämä kaksi, mittaustulosten toistettavuus ja luotettavuus sekä tutkimuksen pätevyys, eivät ole helposti toisistaan erotettavissa (esim. Potter 2003, 138–139). Pertti Alasuutarin (1993) mukaan tulosten yleistettävyyden sijaan pitäisikin puhua tulosten suhteuttamisesta, eli siitä, mistä muusta analyysi kertoo kuin aineistosta. Tutkittaessa ilmiöitä diskurssianalyysin keinoin työskennellään usein tietynlaisiksi oletetuissa ympäristöissä, joissa pyritään rakentamaan säännönmukaista kuvaa tutkittavasta (Potter 2003, 138–139). On kuitenkin syytä muistaa, että säännönmukaisuuden poikkeamat ja pienet yksittäiset, toisistaan eroavat havainnot ovat yhtä tärkeitä kuin yleistettävissä olevat toistuvat ilmiötkin. Arja Jokinen ja Kirsi Juhila (1991, 46) mainitsevat lisäksi, että diskurssianalyttisen tutkimuksen tulokset voivat olla käyttökelpoisia, vaikka yleistettävyydsarvo laajassa mielessä puuttuisikin. Diskurssianalyysin luotettavuutta on kyseenalaistettu siksi, että tutkijan tulkintaa ei pystytä tarkastamaan. Jonathan Potter (2003, 138–139) kirjoittaa, että ymmärtämisen vastuu on aina kuitenkin tutkimusraportin lukijalla, joka tulkitsee tutkimustuloksia oman kulttuurisen kompetenssinsa valossa.

Olen pyrkinyt mahdollistamaan tutkimuksen toistettavuuden kuvaamalla tutkimusprosessin vaiheita seikkaperäisesti luvussa 4.3 Aineiston rajaaminen ja diskurssien nimeäminen. Tulosten yleistettävyyden suhteen voin todeta, että haastateltavien ryhmä oli tutkielmassani varsin pieni. Haastatteluihin osallistui, eli naisena olemisen puhetapoja tuotti seitsemän naista. On mahdotonta yleistää tuloksia kattamaan kaikkia nuoria maahanmuuttajanaisia, edes kaikkia Suomessa asuvia afgaaninaisia. On kuitenkin perusteltua arvata, että samansuuntaisia tuloksia voitaisiin saada toiselta seitsenhenkiseltä afgaaninaisyhmältä, jopa toiselta musliminiaisista koostuvalta ryhmältä. Tätä olettamusta voidaan peilata kulttuurin ja uskonnon vahvoihin vaikutteisiin puhetaivoissa. Vaikka olen suhtautunut haastatteluihin osallistuneisiin afgaaninaisiin heterogeenisenä ryhmänä, on heissä myös paljon samaa. Naiset ovat kaikki asuneet Suomessa suurin piirtein saman ajan ja ovat iältään yhtä vanhoja. Lisäksi kaikki haastattelemani naiset ovat päässeet pakolaisina poistumaan kotimaastaan, mikä on mahdollistunut heidän perheidensä tietyn sosioekonomisen aseman myötä.

Tutkimuksen luotettavuuden ja yleistettävyyden yhteydessä olen tutkimusprosessin aikana pohtinut naisten ymmärtämistä. Ymmärtäminen on itsessään haasteellista, sillä emme todennäköisesti pysty

milloinkaan ymmärtämään toisiamme täydellisesti. Päämääränäni on ollut naiseuden puhetapojen analysointi, jonka olen tutkijana tehnyt kulttuurisensitiivisesti ja naisten lähtökohdat huomioon ottaen. Vaikka en ehkä ole ymmärtänyt naisia täysin, olen ymmärtänyt heidän puhetapojaan. Sosiaalinen todellisuus, tässä tutkimuksessa naiseus, on jokaisen yksilön omassa puheessa rakentuvaa. Tämä tarkoittaa niin ikään tutkijan omaa tulkintaa tutkittavasta ilmiöstä. Naiseutta määrittäviä puhetapoja on ollut haasteellisia analysoida erityisesti siksi, että niitä tuottavat naiset tulevat kanssani eri kieli- ja kulttuuripiiristä. Toisaalta tähän haasteeseen on ollut mahdollista vastata kulttuurisensitiivisellä tutkimusotteella, avoimella asenteella nuoria naisia kohtaan, heidän kulttuuriinsa ja uskontoonsa perehtymällä ja omien ennakkoluulojen tiedostamisella.

Kirsi Juhila (1999, 213) mainitsee vielä, että tutkija käyttää tutkimusta tehdessä aina omia tulkintaresurssejaan ollen oman kulttuurinsa jäsen. Tutkija ei milloinkaan voi olla täysin vapaa omista esiyymmärryksistään vaikka kuinka siihen pyrkisi. Tulkitsen analyysissä vastauksia oman kulttuurini jäsenenä eläen siinä sosiaalisessa todellisuudessa, jossa naisetkin ”puoliksi” elävät. Toisaalta naisten elämänpiirin toinen puoli on afgaanikulttuurissa, joka on minulle vieraampi. Tämän tutkimuksen tulokset eivät siis ole yksiselitteistä todellisuuden kuvausta, vaan konstruktivistista merkityksellistämistä tietyssä tilanteessa. Sosiaalinen todellisuus ei täten ole vain analyysini kohde vaan myös sen tuote (ks. myös Jokinen ym. 1993, 23). Diskurssianalyysin etuna on ollut joustavuus ja monitasoisuus. Olen tällä analyysimenetelmällä saanut esiin sensitiivistä tietoa tavoista merkityksellistää naiseutta, joka olisi ehkä ”pinnallisimmilla” metodeilla jäänyt tavoittamatta. Toivon tulosten välittyvän lukijalle monipuolisina ja monitasoisina ilmentäen nuorten maahanmuuttajanaisten elämää. Niin ikään toivon työn selkeyttävän diskurssianalyysin perimmäistä luonnetta – sosiaalisen todellisuuden rakentumista puheessa.

Suvaitsevaisuuden siemeniä maahanmuuttokriittiseen keskusteluun

Tämän tutkielman tekemisen aikana olen seurannut maahanmuuttokeskustelua ja huomannut usein esiintyneet vahvat kahtiajaot, joilla maahanmuuttoa on joko perusteltu tai kritisoitu. Keskustelu on vajonnut kahteen kapeaan uraan, maahanmuuttoa vastustavaan ja kannattavaan, joista ensimmäinen on vallannut tilaa jälkimmäiseltä. Tätä polarisoitunutta keskustelua on käyty taloudellisen hyötyjen ja haittojen välimaastossa (Keskinen ym. 2009, 8). Suvi Keskinen (emt.) on kumppaneineen todennut, että maahanmuuttajien määrän lisääntymisestä on keskusteltu medioissa ”tulvimisena” ja ”räjähtämisenä”, mikä on luonut uhkaavaa ja hallitsematonta kuvaa maahanmuutosta. Kaksijakoiseen keskusteluun ovat suhtautuneet kriittisesti myös muun muassa Said Aden (2009),

Pentti Raittila (2009) ja Karina Horsti (2009), joiden mukaan monikulttuurisuudesta on Suomessa puhuttu toisaalta rikkautena ja toisaalta uhkana. Yhtäältä esille on nostettu selviytymis- ja uhritarinoita, kun taas toisaalta monikulttuurisuudesta on puhuttu suurena riskinä. Edellä mainittujen tutkijoiden sekä oman näkemykseni mukaan tällaiset näköalattomat suhtautumiset eivät ole antaneet tilaa monisyyksille tulkinnoille tai asioiden neutraalille tarkastelulle. Ruotsissa maahanmuuttoa tutkinut Jonas Stier (2004) on niin ikään törmännyt maahanmuuttokeskustelun ongelmakeskeisyyteen naapurimaassamme. Stierin (emt.) mukaan puhutaan ”maahanmuuttokysymyksistä” ja ”maahanmuutto-ongelmista”, jotka patologisoivat koko maahanmuuttajaväestön (ks. myös Mustonen 2007, 4).

Suomalaisissa medioissa esimerkiksi maahanmuuttajien aiheuttamat rikokset ovat saaneet suhteettoman suurta huomiota kantasuomalaisten tekemiin rikoksiin verrattuna¹⁸. Helena Jerman (2009, 98) on todennut, että medioissa käytävät maahanmuuttokeskustelut usein homogenisoivat tietyn ryhmän käyttämällä toistuvia yleistyksiä. Ongelma syntyy siitä, että ryhmän kaikki jäsenet nähdään samanlaisina yhden edustajan perusteella. Jermanin (emt.) mukaan pahimmassa tapauksessa yleistäminen voi näkyä jopa poliittisissa päätöksissä asti. Yleistävä luokittelu saattaa toimia perustana lakimuutoksille tai poliittisille säädöksille. Tarve selittää ongelmia tai ilmiöitä maahanmuutolla tai monikulttuurisuudella piilee ymmärtämättömyydessä. Kun valtaväestö ei ymmärrä toisen kulttuurin tapoja, on maahanmuutto yksinkertainen syy ja selitys ongelmille. (Myös Honkasalo 2011.)

Erityisesti tällä hetkellä, vuoden 2011 alussa, poliittinen keskustelu maahanmuutosta on käynyt Suomessa kiivaana huhtikuussa pidettävien eduskuntavaalien vuoksi. Niin kutsuttuun maahanmuuttokritiikkiin ovat ottaneet osaa erityisesti Perussuomalaiset, joiden kannatus on mielipidemittausten mukaan saamassa vaaleissa laajan suosion. Näen tilanteen haastattelemiani nuoria maahanmuuttajanaisia ajatellen erityisen huolestuttavana. Millainen kantaväestön suhtautuminen on näihin naisiin, kun maahanmuuttokriittinen ajattelumalli näyttää yleistyvän suomalaisessa yhteiskunnassa? Olisi korkea aika keskustella ilmiöstä monialaisesti ja nähdä myös muuton mukanaan tuomat hyödyt, kuten Somaliasta alun turvapaikanhakijana Suomeen tullut Said Aden (2009, 29) toteaa:

”(Maahanmuutto)keskustelua on käyty siitä, mitä me tulemme maksamaan suomalaiselle yhteiskunnalle, ja siitä, millaisia ongelmia meillä on tai meistä voi koitua. Se ei ole ollut puheena, miten paljon me olemme

¹⁸ Maahanmuuttajat aiheuttivat kantaväestöön nähden 13% kaikista rikoksista Suomessa vuonna 2009 (Nwose 2010).

tehneet töitä kotoutumisemme eteen, eikä se, että mekin olemme jo kauan olleet rakentamassa suomalaista yhteiskuntaa.” (Emt.)

Maahanmuutto on Suomelle elintärkeä resurssi ja sen merkitys tulee kasvamaan tulevaisuudessa entisestään. Maahanmuuttajia vastaanottamalla Suomi tarjoaa humanitääristä apua sitä tarvitseville. Toiseksi maahanmuutto on yhteiskunnallemme välttämätön resurssi työvoiman saamisen kannalta. Suomalaisväestön ikääntyminen jättää suuren loven työelämään, johon nuoremmat kantasuomalaiset eivät yksin pysty vastaamaan. On lisäksi nähtävä se monikulttuurinen rikkaus, joka maahanmuutolla on antaa Suomelle. Muuttajat tuovat tietotaitoa omasta maastaan sekä antavat Suomelle mahdollisuuden solmia suhteita ja yhteyksiä eri puolille maailmaa (Räty 2002, 40). Avoin suhtautuminen, kotoutumisen tukeminen sekä halu ymmärtää vieraita kulttuureita ovat avainasemassa maahanmuuttajien kotouttamisessa. Maahanmuutto ja erityisesti muuttajien integroiminen yhteiskuntaamme on erityisen ajankohtainen teema Suomen tämänhetkisessä yhteiskunnallisessa, hätkähdyttävän maahanmuuttokriittisessä tilassa.

”Monikulttuurisuus ei ole missään tapauksessa pelkästään puhetta. Se on tekoja ja toimintaa, poliittisia päätöksiä, kohtaamisia ja eroja, elämää kaikessa monimuotoisuudessaan.” (Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 18.)

Monikulttuurisuus ei tarkoita ainoastaan erilaisten ihmisten läsnäoloa, vaan sen tulisi merkitä myös poliittisia päätöksiä ja yhteiskunnan rakenteiden muuttamista. Kulttuurien välisen tasa-arvon lisäksi monikulttuurisessa yhteiskunnassa pitäisi panostaa eri kulttuurien tasapainoiseen vuorovaikutukseen siten, että muodostuisi toimiva ja kaikkia yhteiskunnan jäseniä kunnioittava kokonaisuus. Suvaitsevainen monikulttuurinen Suomi vaatii toimiakseen paljon poliittista tahtoa, jolloin keskeiseksi kysymykseksi muodostuu, millaisiin toimenpiteisiin yhteiskunta on valmis. (Räty 2002, 46–47.)

Maahanmuuttajanaisilla on riski joutua kärsimään kasautuvasta syrjinnästä. Vaarana on, että heikon kielitaidon lisäksi naiset tuntevat huonosti yhteiskunnan rakenteita ja jäävät miehiä useammin työttömiksi tai eivät kouluttaudu. Siinä missä suomalaisnaisen euro on miehen eurosta 82 senttiä, on maahanmuuttajanaisten euro vain 20 senttiä (Helsingin Sanomat 2.2.2010). Nuorten maahanmuuttajanaisten kohdalla voidaan siis puhua todellisesta riskistä marginalisoitua. Naisten yhteiskunnallista sopeutumista on tuettava lisäämällä mahdollisuuksia itsenäiseen talouteen,

parantamalla työllistymismahdollisuuksia sekä rohkaisemalla heitä osallistumaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. (Friidu 2004, 40–59.)

Maahanmuuttokriittisten, kuten kaikkien Suomalaisten, olisi hyvä nähdä tapa, jolla suhtaudumme omaan kulttuuriimme usein hyvinkin emotionaalisesti. Onhan kulttuurimme osa meitä, identiteettiämme, juuriamme ja kotimaatamme. Kulttuuri näyttäytyy aina etnosentrisesti parhaimpana muihin verraten, vaikkemme sitä itse myöntäisikään. Lisäksi kulttuurimme kritisointi tuntuu usein henkilökohtaiselta kritiikiltä. (Stier 2004.) On tärkeää huomioida, että monikulttuurisessa yhteiskunnassa elää muidenkin kulttuurien edustajia, joita tulee arvostaa. Kun ajattelemme itsemme heidän paikalleen, meidän on ehkä helpompi ymmärtää heitä.

Olen tutkimusprosessin aikana sekä tässä raportissa korostanut tutkimuseettistä pohdintaa. Onkin aika vastata siihen, miten näissä päämäärissäni onnistuin. Nuorten afgaaninaisten ottaminen tutkimuskohteeksi on yhteiskunnallisesti ja inhimillisesti merkittävää. Koska maahanmuuttajien ja heidän jälkeläistensä määrä lisääntyy Suomessa koko ajan, ovat he relevantti ja ajankohtainen tutkimuskohde. Niin ikään äänen antaminen maahanmuuttajille itselleen vähentää oletuksia ja ennakkoluuloja. Tämä perustelee oman työni kaltaisten tutkimusten tekemistä jatkossakin, sillä koen mahdollistaneeni nuorten afgaanitaustaisten naisten äänen nostamisen esiin. Tämä pro gradu - tutkielma on silti vain yksi kannanotto maahanmuuttokeskusteluun monikulttuuristuvassa Suomessa. Jatkossa tarvitaan lisää tapoja, joilla maahanmuuttajien olot ja ajatukset tulevat huomioiduksi. Koska naiset ovat avanneet sisimpänsä minulle kertoakseen elämästään sensitiivisesti, kipeistäkin kokemuksista, olen kokenut olleeni heille tutkimuseettisen pohdinnan velkaa. Olen mielestäni onnistunut ihmisyyden kunnioittamisessa ja naisten voimaannuttamisessa, ja soveltanut näin sosiaalityön ja feministisen tutkimuksen eettisiä periaatteita. Koen tutkimusaiheen valinnalla osallistuneeni tiedon, ymmärryksen ja sitä kautta suvaitsevaisuuden lisäämiseen osana maahanmuuttokeskustelua.

Mitä annettavaa tutkimuksella on sosiaalityölle?

Kuten Kirsi Juhila ja Eero Suoninen (1999, 244) kirjoittavat, tutkimukselta peräänkuulutetaan yhä useammin käytännön soveltuvuutta. Olenkin tutkielmaa kirjoittaessani pohtinut, mitä annettavaa sillä on käytännön sosiaalityölle. Oma tuorein työkokemukseni on terveydenhuollon sosiaalityöstä, jossa kohtaan maahanmuuttaja-asiakkaita, etenkin nuoria perheenäitejä, lähes päivittäin. Vaikka olen pyrkinyt suhtautumaan asiakkaiden kohtaamiseen kulttuurisensitiivisesti, työn tekemistä on

haastanut jonkinlainen muuri, joka välillämme on maahanmuuttaja-asiakkaiden kanssa ollut. Olen halunnut ymmärtää naisia entistä paremmin ja herkistyä kuulemaan heidän tarinoitaan, jotta työstä heidän itsensä ja heidän perheidensä parhaaksi tulisi joustavaa. Juhila ja Suoninen (emt.) toteavat, että sosiaalista todellisuutta tuottavia diskursseja voidaan hyödyntää käytännön työn tehostamisessa. Diskurssianalyysi toimii tiedon tuottajana, ja sen on mahdollista poistaa eriarvoisuutta ja parantaa ihmisten elämänlaatua. Diskurssianalytikko toimii kulttuurien tulkkina, ja auttaa ymmärtämään kulttuurisia merkityksiä ja sitä kautta sosiaalista todellisuutta (emt., 225).

Uskon tutkimuksellani olevan annettavaa sosiaalityölle, jossa monikulttuurisia haasteita kohdataan päivittäin. Sosiaalityöntekijä voi hyötyä tästä tutkimuksesta moneltakin osin. Tutkimuksessa käytetty kulttuurisensitiivinen ote on tärkeä jokaisen sosiaalityöntekijänkin hyväksyä. Kulttuurisensitiivisyys on sitä, että työntekijä antaa vieraasta kulttuurista tulevalle asiakkaalle aikaa kertoa elämästään. Näin työntekijä voi saada tietoa asiakkaansa uskomuksista, arvoista ja kokemuksista ja oppia tuntemaan tämän yksilönä. Tieto poistaa ennakkoluuloja ja vääriä uskomuksia. Kulttuurisensitiivisyydessä on yhtä tärkeää myös työntekijän omien kulttuuristen lähtökohtien tunnistaminen, sillä työntekijä on yhtäläillä itsekkin kulttuurinen toimija. Kulttuurisensitiivinen lähestymistapa avaa näin uuden näkökulman asiakastyöhön ja sosiaalityön tutkimukseen.

Tutkielma avaa näköaloja nuorten maahanmuuttajanaisten ristiriitaisten positioiden tarkasteluun. Tulokset houkuttelevat pohtimaan, tulisiko sosiaalityöntekijän vahvistaa modernin ja itsenäisen maahanmuuttajanaisen diskurssia. Näkökulma ei ole ongelmaton; toisaalta moderni nainen sopeutuu suomalaiseen kontekstiin, mutta saattaa myös asettua afgaanikulttuuria vastaan. Maahanmuuttajanaisen positio kahden kulttuurin yhtymäkohdassa on jännitteinen, jonka vuoksi tällaisia asiakkaita kohtaavalta sosiaalityöntekijältä vaaditaan kulttuurisensitiivistä työtettä. Toivon tutkielman herättävän ajatuksen siitä, että ihmisten erilaiset kulttuuritaustat voivat olla sosiaalityön voimavara, eivät rajoite.

Lopuksi

Tutkielman tekijänä ja sosiaalialan tulevana ammattilaisena opin nuorten afgaaninaisten kohtaamisesta valtavasti. Löysin itsestäni ennakkoluuloja ja stereotyyppisiä ajatuksia, jotka tutkimukseen osallistuneet naiset saivat minussa (onneksi) murrettua – tulin tutkimusprosessin myötä itsekkin kulttuurisensitiivisemmäksi. Kaiken kaikkiaan nuorten afgaanitaustaisten naisten

kohtaaminen oli tämän tutkimusprosessin ehdoton kohokohta. He opettivat minulle paljon sellaista, mitä en ollut aikaisemmin tullut ajatelleeksi. Sain todeta, kuinka paljon sanottavaa ja kerrottavaa heillä oli. Ymmärsin myös, kuinka tärkeää oli kohdata jokainen heistä yksilönä omine ominaisuuksineen ja kokemuksineen. Kun jo moneen kertaan tutkimusprosessini aikana olin luopua toivosta ja heittää hanskat tiskiinkin, valoivat naiset minuun uskoa saattaa tutkielma valmiiksi. Nuorista afgaaninaisista pursuava energia, toivo ja elämänhalu siirtyivät tutkimusprosessiini intona ja haluna tuoda heidän sanottavansa esille.

Lähteet

Aapola, Sinikka (1999) *Murrosikä ja sukupuoli*. Helsinki: SKS.

AASW (1999) *Code of Ethics*. Canberra: Australian Association of Social Workers. Saatavilla sähköisesti <http://www.aasw.asn.au/document/item/92>. Viitattu 5.11.2010.

Aden, Said (2009) *Ikuisesti pakolaisina? Maahanmuuttokeskustelu Suomen somalialaisen näkökulmasta*. Teoksessa Suvi Keskinen; Anna Rastas & Salla Tuori (toim.) *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino, 25–32.

Alasuutari, Pertti (1993) *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, Pertti (2001) *Johdatus yhteiskuntatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus.

Alasuutari, Pertti (2005) *Yhteiskuntatutkimuksen etiikasta*. Teoksessa Pekka Räsänen, Anu-Hanna Anttila & Harri Melin (toim.) *Tutkimus menetelmien pyörteissä?* Jyväskylä: PS-kustannus, 15–28.

Alasuutari, Pertti (2007) *Yhteiskuntateoria ja inhimillinen todellisuus*. Helsinki: Gaudeamus.

Alitolppa-Niitamo, Anne (2004) *The Icebreakers: Somali-Speaking Youth in Metropolitan Helsinki with a Focus on the Context of Formal Education*. Helsinki: Väestöliitto.

Allred, Pam & Gillies, Val (2002) *Eliciting Research Accounts: Re/producting Modern Subjects?* Teoksessa Melanie Mauthner; Maxine Birch; Julie Jessop & Tina Miller (toim.) *Ethics in Qualitative Research*. Lontoo: Sage, 146–165.

Ammattieettinen vala. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Saatavilla sähköisesti <http://www.talentia.fi/index.php?&id=2471&sm=510>. Viitattu 8.3.2011.

Anttonen, Anneli; Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva (toim.) (1994) *Naisten hyvinvointivaltio*. Tampere: Vastapaino.

Berner, Anna-Sofia & Hannula, Marja (2010) *Suomen siirtolaiset saavat oman parlamentin keväällä*. Helsingin sanomat 18.6.2010, A9.

Dahlgren, Susanne (1999) *Islamilaisen naiskuvan monet tulkinnat*. Teoksessa Jaana Airaksinen & Tuula Ripatti (toim.) *Rotunaisia ja feminismejä. Nais- ja kehitystutkimuksen risteyskohtia*. Tampere: Vastapaino, 87–110.

D’Cruz, Heather & Jones, Martyn (2004) *Social Work Research. Ethical and Political Contexts*. Lontoo: Sage.

Dwyer, Claire (1999) *Veiled Meanings: Young British Muslim Women and Negotiation of Differences*. *Gender Place and Culture* 6(1), 5–26.

- Edwards, Rosalind & Mauthner, Melanie (2002) *Ethics and Feminist Research: Theory and Practice*. Teoksessa Melanie Mauthner; Maxine Birch; Julie Jessop & Tina Miller (toim.) *Ethics in Qualitative Research*. Lontoo: Sage, 14–31.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Fontana, Andrea & Frey, James H. (1994) *Interviewing. The Art of Science*. Teoksessa Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (toim.) *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage, 361–374.
- Forsander, Annika (2007) *Kotoutuminen sukupuolittuneille työmarkkinoille. Maahanmuuttajien työmarkkina-asema yli vuosikymmen Suomeen muuton jälkeen*. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuksen julkaisusarja, D 46/2007*. Helsinki: Väestöliitto, 312–334.
- Foucault, Michel (1972) *The Archeology of Knowing*. Lontoo: Tavistock.
- Friidu (2004) *Tyttöjen ja naisten ihmisoikeudet. Opetusmateriaali tyttöjen ja naisten oikeuksista Suomessa ja maailmalla. Ihmisoikeudet.net-hanke. Saatavilla sähköisesti <http://www.ihmisoikeudet.net/files/friidu.pdf>. Viitattu 19.4.2010.*
- Gibbs, Graham (2007) *Analyzing Qualitative Data*. Lontoo: Sage.
- Gill, Rosalind (1995) *Relativism, Reflexivity and Politics: Interrogating Discourse Analysis from a Feminist Perspective*. Teoksessa Sue Wilkinson & Celia Kitzinger (toim.) *Feminism and Discourse Psychological Perspective*. Lontoo: Sage, 165–186.
- Gill, Rosalind (2003) *Discourse analysis: practical implementation*. Teoksessa John T. E. Richardson (toim.) *Handbook of Qualitative Research Methods for Psychology and the Social Sciences*. Derby: Blackwell Books. 141–156.
- Gillies, Val & Alldred, Pam (2002) *The Ethics of Intention: Research as a Political Tool*. Teoksessa Melanie Mauthner; Maxine Birch; Julie Jessop & Tina Miller (toim.) *Ethics in Qualitative Research*. Lontoo: Sage, 32–52.
- Gordon, Tuula (2006) *Naistutkimus ja eettisyyden teoriat ja käytännöt*. Teoksessa Jaana Hallamaa; Veikko Launis; Salla Lötjönen & Irma Sorvali (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Helsinki: SKS, 241–257.
- Gylling, Heta Aleksandra (2006) *Tutkijan ammattietiikka*. Teoksessa Jaana Hallamaa; Veikko Launis; Salla Lötjönen & Irma Sorvali (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Helsinki: SKS, 349–359.
- Harinen, Päivi (2000) *Valmiiseen tulleet. Tutkimus nuoruudesta, kansallisuudesta ja kansalaisuudesta*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Harinen, Päivi & Ronkainen, Jussi (2002) *Matkalaukku ja pari kolme passia. Kaksoiskansalaisuus yhteiskunnallisen jäsenyyden muotona*. Teoksessa Päivi Harinen (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 302–343.

- Heikkilä, Matti (2002) Eettisiä ongelmia yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Teoksessa Sakari Karjalainen; Veikko Launis; Risto Pelkonen & Juhani Pietarinen (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Tampere: Gaudeamus, 165–176.
- Helander, Reetta (2002) Somalitytöt kahden kulttuurin välissä. Teoksessa Sanna Aaltonen & Päivi Honkatukia (toim.) Tulkintoja tytöistä. Helsinki: SKS, 109–128.
- Helsingin sanomat 2.2.2010, A9. Maahanmuuttajanaisen euro on 20 senttiä.
- Helsingin sanomat 31.3.2011, A5, ”Ei Suomi ollutkaan paratiisi”.
- Helve, Helena (1997) Nuoret, maailmankuvat ja kulttuuri. Teoksessa Helena Helve (toim.) Ihmisenä maailmassa. Erilaisia elämänskatsomuksia uskontotieteen näkökulmasta. Helsinki: Gaudeamus, 13–34.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2006) Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus.
- Hirvonen, Ari (2006) Eettisesti hyvä tutkimus. Teoksessa Jaana Hallamaa; Veikko Launis; Salla Lötjönen & Irma Sorvali (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: SKS, 31–49.
- Honkasalo, Veronika (2011) Tyttöjen kesken. Monikulttuurisuus ja sukupuolten tasa-arvo nuorisotyössä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Honkatukia, Päivi (1998) Sopeutuvatko tytöt? Sukupuoli, sosiaalinen kontrolli ja rikokset. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 152.
- Honkatukia, Päivi (1999) Gender, Social Identity and Delinquent Behaviour. *Retfaerd* 22(3) 1999, 41–50.
- Honkatukia, Päivi; Niemi-Kiesiläinen, Johanna & Näre, Sari (2000) Lähentelyistä raiskauksiin. Helsinki: Tyttöjen kokemuksia häirinnästä ja seksuaalisesta väkivallasta. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Horsti, Karina (2009) Kyllä Suomeen yksi nainen mahtuu! Turvapaikanhakijat uhreina ja uhkana suomalaisessa julkisuudessa. Teoksessa Suvi Keskinen; Anna Rastas & Salla Tuori (toim.) En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Vastapaino, 77–85.
- Huttunen, Laura; Löytty, Olli & Rastas, Anna (2005) Suomalainen monikulttuurisuus. Paikallisia ja ylirajaisia suhteita. Teoksessa Anna Rastas; Laura Huttunen & Olli Löytty (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino, 16–40.
- Hämeen-Anttila, Jaakko (2004) Islamin käsikirja. Keuruu: Otava.
- IMR International Migration Review (2006) IMR 40 (1).
- Jaakkola, Magdalena (2009) Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemuutokset 1987–2007. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2009.
- Jasinskaja-Lahti, Inga; Liebkind, Karmela & Vesala, Tiina (2002) Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Helsinki: Gaudeamus.

Jerman, Helena (2009) Venäläiset tulivat - Tutkija kohtaa median kuvan maahanmuuttajista. Teoksessa Suvi Keskinen; Anna Rastas & Salla Tuori (toim.) En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Vastapaino, 97–105.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (1991) Diskurssianalyysi: Villiä leikkiä merkityksillä vai varteenotettava tutkimustapa? Teoksessa Hannele Forsberg; Arja Jokinen; Kirsi Juhila; Helmi Järviluoma; Marjo Kuronen; Tarja Pösö; Aino Ritala-Koskinen; Irene Roivainen; Ilmari Rostila; David Silverman & Eero Suoninen: Sosiaalisia käytäntöjä tutkimassa. Katkelmia empirisen tutkimuksenteon vaiheista. Tampere: Tampereen yliopisto, 37–50.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (1999) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Arja Jokinen; Kirsi Juhila & Eero Suoninen: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 54–97.

Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993) Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Arja Jokinen; Kirsi Juhila & Eero Suoninen: Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino, 17–47.

Juhila, Kirsi (1999) Tutkijan positiot. Teoksessa Arja Jokinen; Kirsi Juhila & Eero Suoninen: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 201–232.

Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999) Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa Arja Jokinen; Kirsi Juhila & Eero Suoninen: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 233–252.

Juntunen, Marko (2009) Nuoren muslimin tunnustukset: katsaus muslimiaktivistien elämäkerralliseen kirjallisuuteen. Nuorisotutkimus 27(3), 7–18.

Järvinen, Riitta (2004) Ammatillisen maahanmuuttotyön kulttuuri. Erilaisuus sosiaali- ja terveydenhuollon jäsenyksissä. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Karlsson Minganti, Pia (2008) Becoming a “Practicing” Muslim – Reflections on Gender, Racism and Religious Identity Among Women in Swedish Muslim Youth Organization. *Elore* 15(1), 1–16.

Keskinen, Suvi; Rastas, Anna & Tuori, Salla (2009) Johdanto: Suomalainen maahanmuuttokeskustelu tienhaarassa. Teoksessa Suvi Keskinen; Anna Rastas & Salla Tuori (toim.) En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Vastapaino, 7–21.

King, Russell; Thomson, Mark; Fielding, Tony & Warnes, Tony (2004) Gender, Age and Generations. State of the art report, Cluster 8. IMISCOE. Saatavilla sähköisesti <http://dare.uva.nl/document/39849>. Luettu 25.3.2011.

Knocke, Wuokko (1997) Problematizing multiculturalism: Respect, tolerance and the limits to tolerance. *NORA Nordic journal of Women's studies* 5(2), 127–136.

Kofman, Eleonor; Phizacklea, Annie; Raghuram, Parvati & Sales, Rosmary (2006) Gender and International Migration in Europe: Employment, Welfare and Politics. Lontoo: Routledge.

Koraani. Suom. Jaakko Hämeen-Anttila. Helsinki: Besam Books 1995.

Kujanpää, Saira (2009) Islam ja suomalaisuus – kommentteja suomalaiseen islam-keskusteluun. *Nuorisotutkimus* 27 (3), 65–69.

Kulttuurintuntemus kehityksen avaimena. Tiivistelmä YK:n väestörahasen vuosiraportista *State of the World Population* (2008). Elina Korhonen & Laura Lipsanen (toim.). Väestöliitto.

Kurvinen, Sirpa (2008) Kulttuurieroista ehjään elämään. *Pari & perhe* 2, 26–27.

Kuula, Arja (2006) Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Janna Hallamaa; Veikko Launis; Salla Lötjönen & Irma Sorvali (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Helsinki: SKS, 124–140.

Lehtomäki, Jenni (2008) Uskaltaa unelmoida, uskaltaa tehdä asioita. Nuorten maahanmuuttajanaisten käsityksiä naiseudesta. Pro gradu -tutkielma: Tampereen yliopisto Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos.

Liebkind, Karmela (2000a) Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa Karmela Liebkind (toim.) *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Helsinki: Gaudeamus, 13–27.

Liebkind, Karmela (2000b) Monikulttuurisuus on tulevaisuutta. Teoksessa Karmela Liebkind (toim.) *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Helsinki: Gaudeamus, 171–182.

Liebkind, Karmela (2001) Acculturation. Teoksessa Rubert Brown & Samuel L. Gaertner (toim.) *Intergroup Processes*. Blackwell Handbook of Social Psychology. Oxford: Blackwell.

Liebkind, Karmela & Jasinskaja-Lahti Inga (2000a) Nuorten hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. Teoksessa Karmela Liebkind (toim.) *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Helsinki: Gaudeamus, 112–123.

Liebkind, Karmela & Jasinskaja-Lahti Inga (2000b) Venäjänkielisten maahanmuuttajanuorten perhearvot ja identiteetti. Teoksessa Karmela Liebkind (toim.) *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Helsinki: Gaudeamus, 124–137.

Liebkind, Karmela; Mannila, Simo; Jasinskaja-Lahti, Inga; Jaakkola, Magdalena; Kyntäjä, Eve & Reuter, Anni (2004) Venäläinen, virolainen, suomalainen: Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus.

Liljeström, Marianne (1996) Sukupuolijärjestelmä. Teoksessa Anu Koivunen & Marianne Liljeström (toim.) *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Maahanmuuttajanaiset Suomessa (1997) Pakolaisuus- ja siirtolaisuusasiain neuvottelukunta. Maahanmuuttajanaisten asemaa Suomessa selvittäneen työryhmän muistio. Helsinki: Työministeriö.

Mahler, Sarah & Pessar, Patricia (2006) Gender Matters: Ethnographers Bring Gender from the Periphery toward the Core of Migration Studies. *IMR* 40(1), 27–63.

Marjeta, Maarit (2001) Äidit ja tyttäret kahdessa kulttuurissa. Somalialaisnaiset, perhe ja muutos. *Sosiologian tutkimuksia* n:o 4. Joensuu: Joensuu University Press.

Martikainen, Tuomas (2007) Maahanmuuttajaväestön sukupuolittuneisuus, perheellistyminen ja sukupolvisuus. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuksen julkaisusarja, D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, 38–67.

Martikainen, Tuomas (2009) Nuoret muslimit. Nuorisotutkimus 27 (3), 1–5.

Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (2007) Maahanmuuttajanaiset. Käsitteet, tutkimus ja haasteet. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuksen julkaisusarja, D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, 15–37.

Mason, Jennifer (2002) *Qualitative Researching*. Lontoo: Sage.

Miettinen, Helena (2004) Menetetyt kodit, elämät, unelmat: Suomalaisuus paluumuuttajastatukseen oikeutettujen venäjänsuomalaisten narratiivisissa itsemäärittelyissä. Helsingin yliopisto: Yliopistopaino.

Munter, Hilikka (1994) Tutkijan ja tutkittavan yhteistyö: Tutkimuksen avoimuus eettisenä kysymyksenä. Teoksessa Aino Palmroth & Ismo Nurmi (toim.) *Alttiiksi asettumisen etiikka. Laadullisen tutkimuksen eettisiä kysymyksiä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta, 69–80.

Mustonen, Päivi (2007) Pompottelua ja osallisuuden kaipuuta. Maahanmuuttajien kokemuksia asiakaslähtöisyydestä ja sen toteutumisesta sosiaalityössä ja muissa julkisissa hyvinvointipalveluissa. Pro gradu -tutkielma: Tampereen yliopisto Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos.

Niemelä, Heli (2003) Erottautumista ja ystävyyttä: Somalialaistytöjen käsityksiä ja kokemuksia suomalaisista tytöistä. Teoksessa Päivi Harinen (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 91–121.

Nwose, Anja (2010) Kotiutuminen ehkäisee rikollisuuskierrettä. *Kirkko ja kaupunki* 3/2010, 8–9.

Näre, Sari (2004) *Kokonainen nainen*. Helsinki: Kirjapaja.

Näre, Sari & Lähteenmaa, Jaana (1992) (toim.) *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Helsinki: SKS.

Patokoski, Saara (2009) Maahanmuutto ja kulttuurinen identiteetti nuorten musliminaisten kertomuksissa. *Nuorisotutkimus* 27 (3), 47–51.

Perttula, Juha (1994) Ihmistieteiden tiedonmuodostus ja tutkimusetiikka. Teoksessa Aino Palmroth & Ismo Nurmi (toim.) *Alttiiksi asettumisen etiikka. Laadullisen tutkimuksen eettisiä kysymyksiä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta, 83–108.

Pietarinen, Juhani (2002) Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa Sakari Karjalainen; Veikko Launis; Risto Pelkonen & Juhani Pietarinen (toim.) *Tutkijan eettiset valinnat*. Tampere: Gaudeamus, 58–69.

- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2009) Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.
- Piispa, Minna (2006) Kvantitatiivisen tutkimuksen eettiset lähtökohdat. Esimerkkinä naisiin kohdistuvan väkivallan kyselytutkimus. Teoksessa Janna Hallamaa; Veikko Launis; Salla Lötjönen & Irma Sorvali (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: SKS, 141–160.
- Potter, Jonathan (2003) Discourse analysis and constructionist approaches: theoretical background. Teoksessa John T. E. Richardson (toim.) Handbook of Qualitative Research Methods for Psychology and the Social Sciences. Derby: Blackwell Books, 124–140.
- Punch, Maurice (1994) Politics and Ethics in Qualitative Research. Teoksessa Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (toim.) Handbook of Qualitative Research. Thousand Oaks: Sage, 83–97.
- Raissiguier, Catherine (2008) Muslim women in France: Impossible subjects? Postcolonial Sexuality (May 08). <http://www.darkmatter101.org/site/2008/05/02/muslim-women-in-france-impossible-subjects/>. Viitattu 26.3.2011.
- Raittila, Pentti (2009) Journalismin maahanmuuttokeskustelu: hymistelyä, kriittisyyttä ja rasismien tukemista? Teoksessa Suvi Keskinen; Anna Rastas & Salla Tuori (toim.) En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Vastapaino, 67–75.
- Rapley, Tim (2007) Doing Conversation, Discourse and Document Analysis. Lontoo: Sage.
- Rastas, Anna (2007) Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Richardson, Laurel (1994) Writing. A Method of Inquiry. Teoksessa Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (toim.) Handbook of Qualitative Research. Thousand Oaks: Sage, 516–529.
- Räty, Minttu (2002) Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.
- Salmela, Anu (2004) Pysyvyyttä muutoksessa ja muutosta pysyvyydessä: Turussa asuvat somalinaiset islamin ja yhteisöperinteen välittäjinä. Teoksessa Outi Fingerroos; Minna Opas & Teemu Taira (toim.) Uskonnon paikka: Kirjoituksia uskontojen ja uskontoteorioiden rajoista. Helsinki: SKS, 279–311.
- Sardar, Ziauddin (2006) What do Muslims Believe? Lontoo: Granta Books.
- Sihvola, Juha (2002) Tarvitseeko tiede toisinajattelua? Teoksessa Sakari Karjalainen; Veikko Launis; Risto Pelkonen & Juhani Pietarinen (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Tampere: Gaudeamus, 105–117.
- Stanley, Liz (1997) Writing the Borders: Episodic and Theoretic Thoughts on Not/Belonging. Teoksessa Liz Stanley (toim.) Knowing Feminisms. Lontoo: Sage Publications, 172–183.
- Stier, Jonas (2004) Intercultural Competencies as a Means to Manage Intercultural Interactions in Social Work. Journal of Intencultural Communications. Issue 7.
- Strandbu, Åse (2005) Identity, embodied culture and physical exercise: Stories from Muslim girls in Oslo with immigrant backgrounds. Young 13(1), 27–45.

Sukupuoli- ja kulttuurisensitiivinen tyttötyö. Saatavilla sähköisesti
http://www.kommentti.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=279. Viitattu 19.10.2010.

Suomen pakolaisapu (2009) Pakolaistilanne tammikuussa 2009. Saatavilla sähköisesti
http://www.pakolaisapu.fi/tietopankki/maailman_pakolaistilanne/aasia/afganistan. Viitattu 19.4.2010.

Suoninen, Eero (1999) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Arja Jokinen; Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 17–36.

Suurpää, Leena (2002) Erilaisuuden hierarkiat: Suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitsevaisuudesta ja rasismista. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Syrjälä, Leena; Estola, Eila; Uitto, Minna & Kaunisto, Saara-Leena (2006) Kertomuksen tutkijan eettisiä haasteita. Teoksessa Janna Hallamaa; Veikko Launis; Salla Lötjönen & Irma Sorvali (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: SKS, 181–202.

Säävälä, Minna (2007) Sukupuoli etnisen itseymmärryksen keskiössä. Naiseus, avioliitto ja perhe Kosovon albaaninaisten puheessa. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuksen julkaisusarja, D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, 68–87.

Tiilikainen, Marja (2000) Somalinaiset ja maahanmuuton kokemukset. Teoksessa Karmela Liebkind (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus, 93–111.

Tiilikainen, Marja (2003) Arjen Islam: Somalinaisen elämää Suomessa. Tampere: Vastapaino.

Ulkoasiainministeriö (2006) Afganistan: kehityksen mittarit. Saatavilla sähköisesti
<http://global.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=32869>. Viitattu 09.05.2010.

Wiberg, Matti (2006) Yhteiskuntatiede ja kohteen vahingoittaminen. Teoksessa Jaana Hallamaa; Veikko Launis; Salla Lötjönen & Irma Sorvali (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: SKS, 261–273.

Widdicombe, Sue (1995) Identity, Politics and Talk: A Case for the Mundane and the Everyday. Teoksessa Sue Wilkinson & Celia Kitzinger (toim.) Feminism and Discourse Psychological Perspective. Lontoo: Sage, 106–127.

Willman, Arto (2001) Yhteistyön ristiriitaiset puhetavat: diskurssianalyyttinen näkökulma luokanopettajien tulkintoihin tiimityössä. Oulu: Oulun yliopisto.

Yhdistyneet Kansakunnat (1951) Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus. Finlex, valtiosopimukset 7/1951. Saatavilla sähköisesti
http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1968/19680077/19680077_2. Viitattu 11.4.2011.

Yhdistyneet Kansakunnat (1967) Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus. Finlex, valtiosopimukset 6/1976. Saatavilla sähköisesti <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1976/19760006>. Viitattu 25.3.2011.

Yhdistyneet Kansakunnat (1993) Ihmisoikeusjulistus. Vienna Declaration and Programme of Action. Geneva: United Nations. Saatavilla sähköisesti [http://www.unhcr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(symbol\)/A.CONF.157.23.En?OpenDocument](http://www.unhcr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(symbol)/A.CONF.157.23.En?OpenDocument). Viitattu 25.3.2011.

Yhdistyneet Kansakunnat (2005) 2004 World Survey on the Role of Women in Development. New York: United Nations. Saatavilla sähköisesti <http://www.un.org/womenwatch/daw/public/WorldSurvey2004-Women&Migration.pdf>. Viitattu 25.3.2011.

Liite 1

Teemahaastattelurunko

Esitiedot

Nimi ja ikä
Opiskelu ja työssäkäynti
Asuminen

Muutto Suomeen

Muistoja
Kielen oppiminen

Maahanmuuttaja -termi

Ajatuksia ja kokemuksia
Termiin liittyvä rasismi

Tyttöys ja naiseus

Kokemus: tyttö vai nainen
Nuoret naiset afgaanikulttuurissa – erot ja samankaltaisuudet suomalaisiin
Positiiviset & negatiiviset naiseuden kokemukset Afganistanissa
Positiiviset & negatiiviset naiseuden kokemukset Suomessa
Pukeutuminen
Tyttöys ja naiseus arjessa
Naisihanne – hyvä/huono nainen ja tyttö
Oma äiti ja isoäiti
Kaunis nainen
Kunniallinen nainen
Rajoitettu, pakotettu, kielletty nainen
Arvostettu nainen
Maahanmuuttajatyttöjen ja -naisten asema Suomessa
Vastakkainen sukupuoli

Elämää kahdessa kulttuurissa

Kokemuksia ja tunteita
Arjen tilanteita
Haasteita ja niistä selviämistä
Positiivista ja negatiivista

Perhe

Perhe käsitteenä – ero suvun käsitteeseen
Perheen suhtautuminen tyttö- ja poikalapsiin
Äidin vs. isän suhtautuminen tyttäriin/poikiin
Suhtautuminen tyttäriin Suomessa vs. Afganistanissa
Perheen toiveet

Seurustelu ja avioliitto

Islamilaisuus

Uskonnon kokonaisvaltainen merkitys
Arkiset käytännöt
Sukupuoli arjen islamissa
Pukeutuminen ja siihen liittyvät sukupuolinormit

Kiusaaminen, syrjintä ja rasismi

Sukupuolisidonnaisuus

Vapaa-aika ja harrastukset

Kotimaa

Kotimaan käsite
Afganistanin merkitys tämänhetkessä elämässä
Yhteydenpito Afganistaniin

Tulevaisuus

Suomessa vai muualla
Avioliitto, lapset
Opiskelu, työ